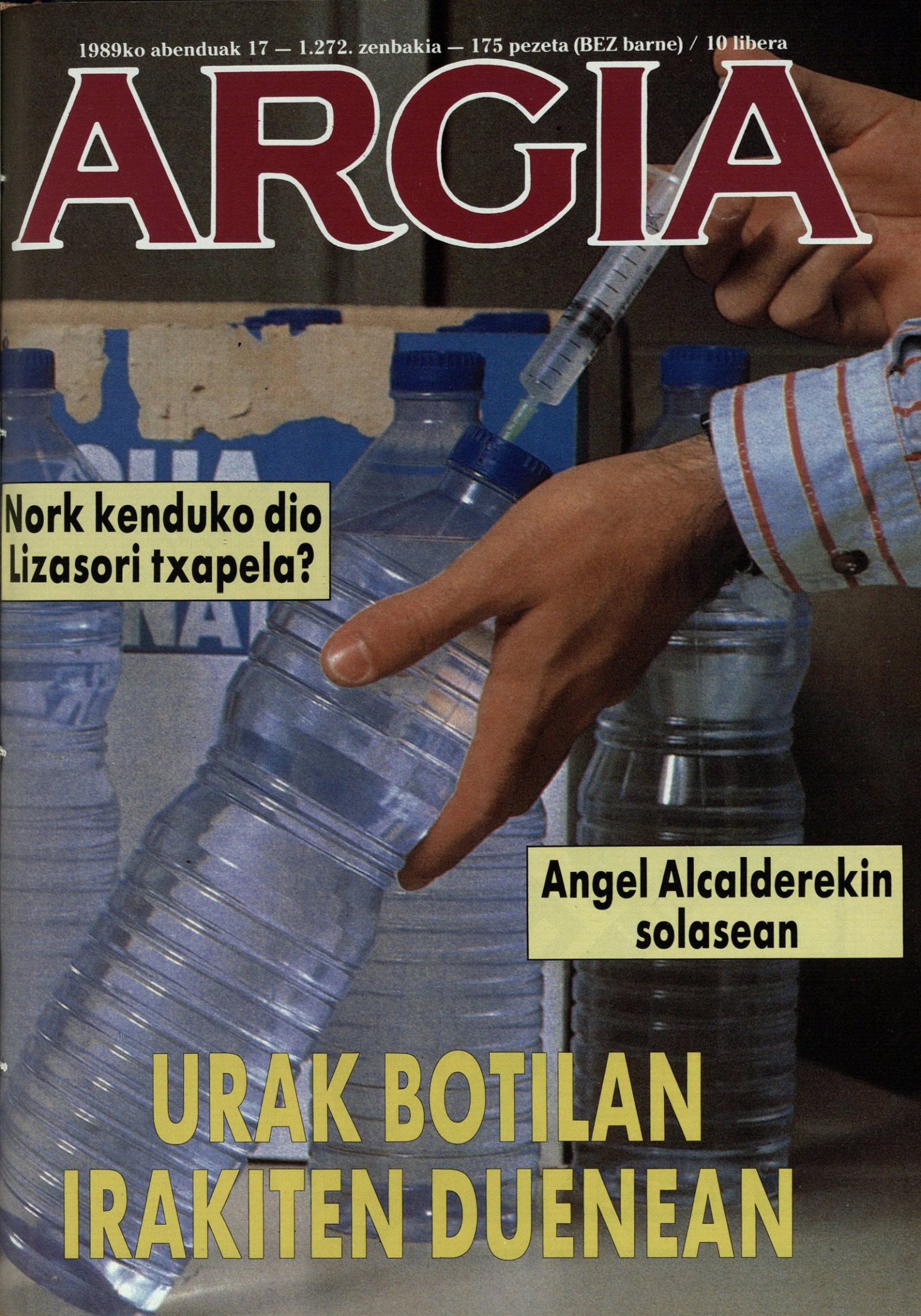

1989ko abenduak 17 — 1.272. zenbakia — 175 pezeta (BEZ barne) / 10 libera

ARGIA

**Nork kenduko dio
Lizasori txapela?**

**Angel Alcaderekin
solasean**

**URAK BOTILAN
IRAKITEN DUENEAN**

EKO ALTZA
Larratxo ibilbidea, 96 zbk.
ALTZA

**AUTO SERVICIO
DURANGO**
Retentxu kalea 30
DURANGO

**MERKEK
IGLESIAS**
TRINTXERPE

EKO AIETE
Grupo Elxadi. Telf.: 21 14 88
AIETE. DONOSTIA

**S.JUAN BAUTISTA
Kooperatiba**
Villas auzoa. Telf.: 55 01 99
HERNANI

SUPER AMARA
Isabel II.a, 16 zbk. Telf.: 46 11 77
DONOSTIA

BETI MERKEK
Loiola kalea 12.
DONOSTIA

EKO ASTEASU
Keelavite poligonoa 2/g.
Telf.: 69 25 26. ASTEASU

**AUTOSERVICIO
VILLALBA**
Urkizu, 13. Telf.: 12 05 73—71 61 60
San Juan, 9. Telf.: 70 26 38
EIBAR

EKO TOLOSA
TOLOSA

Vivodist

4. Irakurleak mintzo.

POLITIKA

5. Laburrak.

6. Kronika politikoa. N. ARRAS-
TOA.

8. Anjel Alcalde: «Onartezina zaie
preso bat Parlamentu honetan
egotea». X. LETONA eta B. ARTO-
LA.

13. Sakabanaketa. B. ARTOLA.

14. Errumania: sozialismo era ba-
ten gotorleku azkenekoa. P. SAS-
TRE.

ERREPORTAIK

16. Administrazio euskalduntze-
ko plan indargea martxan. I. GOI-
KOETXEA eta I. MURUA.

21. Urak botilan irakiten
duenean. M. ARRIETA eta I. MU-
RUA.

24. Abeltzantza eta inguruak fun-
tsatu dute Erronkariko legedi sisti-
ma zahar eta berezia. I. CAMINO.

27. Uzturre: «Abertzaleen arteko
zubi berriak eraiki behar dira». J.
SARASUA eta I. MURUA.

27. Gaztainak, eragiozu danboli-
nari! S. MADARIAGA.

KULTURA

43. Kultur ataria.

44. Nork kenduko dio txapela Li-
zasori? A. GOSTIN, M. TELLERIA,
J. SARASUA, A. PEÑAGARIKANO
eta J.R. BILBAO.

48. Pikutara: «Euskaraz segiko
dugu eta harro komertzialak ez
izateaz. X. MAKAZAGA.

49. Txanbela: «Kantutegi herriko-
tik osatzen dugu errepertorioa».
X. MAKAZAGA.

50. J.M. Irigoien: «Gure mundu
mitikoa nobelatzen saiatu nauk».
G. ARRESE.

52. «Hamalau Heriotzena» bertso
zaharrak Etxebarriko Antzerki
Taldeak taulara. L. AGIRRE.

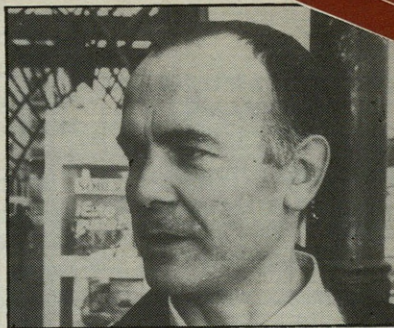
53. Emir Kusturica zinegile jugos-
labiarra. J.M. HERITZ.

54. Aste giroa.

64. Kulturaren Aste Borrastea.

66. Azkena.

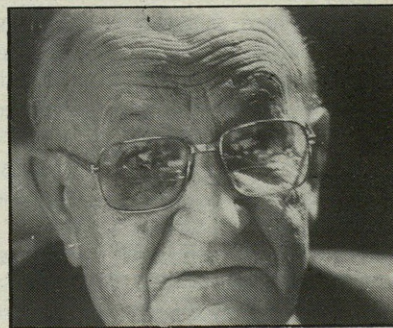
HERRI BATASUNAKO diputatua
den ANJEL ALCALDEekin solastatu ga-
ra politika orrialdeetara ekartzeko. SAN-
TURTZIARRAK gartzelatik irten eta MA-
DRILgo PARLAMENTUAN jazotakoak
ekarri ditu gogora: «DEMOKRAZIA hau
oso ARTIFIZIALA da, maila guztietan
UKATZEN ditu legezko diren ESKUBI-
DEAK», adierazi digu. Erredakzioa ixte-
rakoan artean diputatu zen... **8. or.**

ABERTZALEEN arteko ZUBI BE-
RRIAK eraiki behar direla diosku Jesus
INSAUSTI 'UZTURRE'k aste honetako el-
kar hizketa nagusian. Bere etxean hartu
gintuen, alde aurretik adieraziz EAJren
eszioari buruz ez zuela mintzatu nahi,
baina aitortu zigun psosialistekin politi-
ka abertzalerik egitea posible dela: «so-
zialistekin PAKTUA EGITEAK herri honi
EZ DIO KALTErik ekarri». **27. or.**

GASTEIZKO Jaurilaritzako HIZ-
KUNTZ POLITIKArako Idazkaritzak AD-
MINISTRAZIOAK EUSKALDUNTzeko
abiapuntu izan nahi duen PLANA zehaz-
tu du. Bertan, Herri-Administrazioetako
lanpostuak bete eta horietan aritzeko
behar diren euskarazko gaitasun-mailak
finkatzen dira. Hala ere, PERFILAK ez
dira derrigorrez bete beharreko baldin-
tza. **16. or.**

BERTSOZALEEK Donostiako Belo-
dromorako bidea hartuko dute TXAPEL-
KETA FINALA dela eta igande honetan.
«Nork kenduko dio txapela Lizasori?» da
gehiengoak egiten duen galdera, eta
PRONOSTIKOAK egiten hasia da jendea.
Jon SARASUA, Millan TELLERIA, Anjel
PEÑAGARIKANO eta MAÑUKORTAren
eritziak jaso ditugu beste zenbaitenen ar-
tean. **44. or.**

Ipar Euskal Herriko abeslariok Imanoli gutun idekia

Imanol,

Azaroaren 2an, prentsa aurreko baten bidez «Beldurrari ez» lemapean, heure buruaren aldeko jaialdi bat aurkeztu huen. Ondoko egunetan eritzi publikoa nahiz heure alde bihurtu, harat hunat eta adierazpen ainitz erabili duk. Azkenean, Anoetako polikirolegian burutu huen heure jokoa, han egin zinduten ere du gabeko kantaldiarekin.

Gu, euskal kanta egile eta euskal kantari talde bezala, hiri ihardespen baten emaiterat hel du gitzauzkuk. Betidanik geure gizartearen eta gure herriaren etikari burubelarri loturik egotien saiati baigira, gau ere behartzen gaituk etika berak hire jokoari ihardestera.

Zendako? Hik, nehork jakitekotzat, badakik hastapenetik eta egun artino, kantu ontzaile eta kantari hauk herri mugimenduan murgildurik gaudela. Herri olde horrek eraikitzen ari duen mundu balore berri duna hortan gaudela. Balore berri horien ardatza, hik badakik guk bezala, gure nortasuna dela, Euskal Herriaren eta euskaldunen nortasuna. Eta guk bezala, hemengo jende gehienek, ezinbertzez jasaiten eta bizitzen die gaua bera.

Zapaltzen gaituzten Estatuek aldiz, gure balore mundu hori ukatzen die, eta horren aurka botatzen diztek molde guzietako

'beldur oldeak'. Lan hortanbi Estatuek eta beren mass mediak elgarrekin ari dituk egundainotik eta orai sekulan baino gehiago.

Badakik hik, gure arrazoinen argitaratzeko jestu bat delako mass media horiei galdegin dugunetan nolako gibelondoa izan duten: herabe... uzkur... zakur!

Aldiz Estatuek soberakinak eginizan dituztelarik, gauza deitoragarriak eta ilegalak gure aurka, mass media horiek polikiño, ahal bezain poliki pollituz gauak erakutsi diztek munduari. Hori badakik hik Imanol.

Hauk horrela direla, ez gaituk gutti harritu, TF1, FR3, Le Monde, Libération, Sud Ouest, etabar... Frantziako mass media ospetsuenak ikusi ditugularik hire kanpaina «Beldurrari ez» gores-ten, goraiatzten, ospatzen...

Pentsa! Imanol, gure baloreen kantaria 'bestalderat' pasaturik! Barne eraso edo... nahi dukana, bainan gure etsaizentzat urrezko eskumakila. Hori ere badakik.

Graffiti batek ziritik erauzi haula! Ahal ote da? Erraiten daiagu berhala espresio mota hori ez dela batere gure gustukoa. bainan badakik egungo egunetan eta gauden bezalako gatazketan eta nahaskerietan, horrelako jokoak nehork ez dezakela itzalaraz edo kontrola. Egiakzi serioan hartu duka hori, ala... estakuru baten beha hindagon?

Nolanahiz, gauzen konpontze-ko hik hutatu dukan bidea etzia- guk zuzena iduritzen. Etxeko bokata etxean xuritzen duk, ohi denez, eta ez lau haizetarat era- kusten. Nik aldiz kanpokoei dei egiten deiek, etxekoei deskon-

fiantza eta mespretxua botaz.

Diok: «Quien no cantó ni se solidarizó sabrá por qué, pero yo sí me solidarizaré con todo aquel cuya vida está amenazada, aunque éste no me lo pida». Nun egon haiz orai arte? Ba al dakik, azken hamar urte haue- tan (gibelago ez joaiteko) zenbat jende Euskal Herrian bizia gal- du duen? Ez al dakik ehunka eta milaka badirela hire orai- ko mehatxua baino serioagoak jasai- ten dituztenak?

Bururatzeko, jin giten berriz ere hire «Beldurrari ez» erat. Bel- dur gaudela? Bainan noren bel- dur? Zeren beldur? Ni ala gu otso berarenbeldur garel- a iduri- tzen zaiguk. Bainan hi eta gu ez gaituk berdin jokatzen beldur horri buruz: gu, geure gizarte eta geure herriaren etikak ma- natzen duen bezala, otsoari bi- hurtzen gatazkiok, desafioa al- txatuz, hi aldiz, Imanol, txano- gorritxu bezala otsoarekin ofean sartu haiz. Gehiago dena, gure defentsa ahulen sekretutxoak otsoari salatzen ahalegin duk. Ai zer solidaritatea mehatxatueki- lako!

Engoitik, ez gaituk gatazkaren alde berean, min egiten daiguk Imanol horren aitortzeak. Ondo- rioak hiaurek atera etzak.

JOJO BORDAGARAI
PANTXOA CARRERE
ANJE DUHALDE
EÑAUT ETXAMENDI
NIKO ETXART
MAITE IDIRIN
FRANTXOA IRIGOIEN
GUILLAUME IRIGOIEN
JOXEMARI OSTOLAZA
EÑAUT LARRALDE
ERRAMUN MARTIKORENA
MANEX PAGOLA

Euria bihotzetan

Yoyes eta Brouard (edo Hiper- correkoak etabar) hil zituzte- nean sentitu nuen oinaze berbe- ra sentitu dut Muguruza hil dute- nean ere. Ez da kontraesan. Imanolen alde sinatzea eta Mu- guruza hil dutenak salatzea eta gogorki kritikatzeta. Herri hone- tan dugun gerlan bi fronte baino gehiago dago. Esan behar da Imanolen alde sinatu behar dela nahiz eta halaber Irantzu Muge- ta guztiei erasotzen dietenean nahiz beste aldekoek muntaia huitsa dela esan. Zeren herri ho- netan jende asko gara ezein al- derdi edo koalizio politikorekin identifikatzen ez garenok eta ha- la ere, euskal kulturaren alde, independentziaren alde, politika ezkertiar baten alde gaudenok. Eztabaida egon daiteke jakina ze independentziaren alde, ze politika ezkertiarren alde. Bai- na Hbn ez gauden ezkertiar as- ko ez gaude EEn ere, eta are gu- txiengo alderdi politiko ezkertiar espainolen batetan.

Posible da abertzale izatea, in- dependentziaren alde egotea, ezkertiar izatea, estatu tortura- tzaile eta hiltzaile guztien aurka eta inperialismoaren kontra ego- tea, eta halaz eta guztiz ETaren kontra ere egotea. Eta bide hori erreibindikatzen dut oraingo ezein erakunde politikorekin bat ez gatozenontzat.

Zeuen bihotzetan lez, euria ari du ene bihotzean ere, baina tantek ez dute lausotzen espe- rantza hezea.

MIKEL HZ. ABAITUA

Jabea: Zeruko ARGIA S.A.L.

ARGIA egiten dugu:

Donostian: Mikel Antza, Gorka Arrese, Mikel Arrieta, Josu Landa, Xabier Lekuona, Joxan Oiz, Juan Jose Petrikorena, Pablo Sastre, Iñaki Uribe, Pello Zubiria.

Bilbon: Jesus Artetxe, Arturo Izarzelai, Luis Fernandez, Ermine Madariaga, Laura Mintegi, Imanol Murua, Jon Sarasua, Iñaki Uriarte, Pello Urzelai.

Gasteizen: Txotxe Andueza, Irantzu Iriondo, Pablo Ruiz de Aretxabaleta.

Iparaldean: Isabel Etxeberria, Tala.

Iruñean: Iñaki Camino, Marta Diez, Joxe Martin Gogortza, Imanol Haranburu, Itziar Mendibe.

Kolaboratzaileak: Xabier Agirre, Enrique Amonarri, Jon Mikel Arano, Ladix Arrosagarai, Antton

Azkargorta, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, M.J. Barandiaran, Bota Puntuba, Amaia Elsegui, Enbido, Xarlot Etxezaharreta, Joxean Gezalaga 'Zaldubi', Mielanjel Harana, Iñaki Irazabalbeitia, Mikel Iribarren, Gure Irratikoak, Irulegi Irratikoak, Xiberoko Boza Irratikoak, Koldo Izagirre, Kanko Izipizua, Edorta Jimenez, Karmelo Landa, Emilio Lopez Adan 'Beltza', Bego Montorio, Morau eta Martin, Allande Sokarros, Joan Mari Torrealda, J.L. Alvarez 'Txillardegil', Asisko Urmeneta, Mikel Zabaleta eta Patxi Zarautz.

Disainu eta montajea: Eneko Abrego, Leire Al- bisu, Jon Barandiaran eta Patxi Puertas.

Fotomekanika: Agus Barandiaran.

Azala: Garbiñe Ubeda.

Publizitatea: Lema 7

Promozioa: Txumai Iturria.

Administrazioa: Txumai Iturria.

Ardura teknikoak: Smeon Barroso, J. Jose De Marcos, Xabier Agirre.

D.L.: 80-1963.

Helbideak: ARGIA, Mundaiz bidea z/g. 20012 Donostia. / Ibañe de Bilbao 3, 7. a. 48009 Bilbo.

Telefonokoak: (943)283399, (94)4248543.

Telefaxa: (943)293613.

Inprimategia: ANTZA inprimategia.

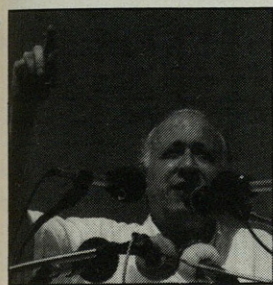
1989. urterako harpidetza sariak: (BEZ barne)

Hego Euskal Herria	6.500 pezeta.
Ipar Euskal Herria	430 libera.
Estatu Espainola	6.500 pezeta.
Beste atzerriak	8.600 pezeta.
Airez	13.000 pezeta.

Hitzez hitz

«HBk erabilitako formula zehazki legezko eta garbia da eta, Entzutegi Konstituzionalak piruetaren bat egiten ez badu, bere bedeinkapenarekin itzultzen garenean, batek baino gehiagok hartuko du min.»

I. Esnaola
(Diario 16, 89-12-5)

«Gure lehentasunak argi eta garbi azaldu ditugu. Abertzaleak gara eta gure helburuak zeintzu diren idatziz azaldu ditugu eta ez dugu ezer gordetzen.»

X. Arzallus
(Diario Vasco, 89-12-10)

«Une honetan barne gatazka gogorra da botere faktikoen artean, eta ondorioz posible bada, Gobernuak HBren aurkako jarrera intolerante eta belijeranteagoa hartu du.»

J. Idigoras
(Deia, 89-12-8)

«Konstituzioaren erreformaren aldekoa baino, erreforma hori egiteko dagoen posibilitateaz eztabaida patxadatsua zabaltzearen alde naiz».

ñaki Anasagasti
(Egin, 89-12-7)

Gordetzekoak

BATZOKIEN GERRAN NEGOZIAKETAK

BATZOKIEN GERRA piztu zenean makina bat istilu eta egur banatu zen EAJ eta EAREN arteko militantzian. Egun berriz, afera epaitegietan erabakitzeaz dagoenean jakin izan da epaileek bultzaturiko bileretara Joseba Egibar eta Markel Izagirre deituak izan direla. Negoziaketa sekretu hauetan EAK EAJri 10-15 milioi pezeta ordaindu nahi izan omen dio, azken honek 50 eskatzen zituena. Akordio ezean, erabakitzeko beldur ziren epaileek arrazoina noren alde dagoen erabaki beharko dute.

CCOO SINDIKATOAN BARNE LISKARRAK

EZ dira oraindik CCOO sindikatoan barne liskarrak itzali, baina Izquierda Unida eta Euskadiko Ezkerrak mugitzen dituzten hariak gero eta tenkatuagoak omen daude, carrillista deritzan sektorea boteretik bota nahian dabiltzalarik. Hala ere, CCOOren egoitzetan bizi den tentsioa leundu asmoz, Izquierda Unida Euskadiko Ezkerako eta CCOO sindikatoko militanteak Madrilén baretze ahaleginetan ari da, EEkoek, era batera edo bestera, carrillistak bota nahi dituztelarik.

EUSKADIKO EZKERRAREN ISILTASUNA

EUSKADIKO EZKERRA isilik badabil ere, azken hauteskundeetako emaitzen ondorioz, hausnarketa sakon batean murgildu da, 'zubi' papera egin zezakeen alderdia izatetik 'bonsai' zuhaitzen antzerako zerbaite bihurtzeko arriskua bait dakusate buruzagiek. Honi, Andoain-lurutzun autobidearen afera gehitzen badiogu, alderdi honetan jazotzen ari diren tirabiren adierazle litzateke aipatu isiltasuna.

Ezpalak

MASA KOMANDANTEAK ARMAK EROSI GAL-ENTZAT

● 'Cambio 16' astekariak argitaratu eman duenez, Rafael Masa González Goardia Zibilaren komandanteak, 1984ko azaroaren 29an 10 pistola erosi zituen Andorran. Gero, pistola hauek Ramon Basañez, Gortzon Zabaleta eta Jose Amantes eskualde errefuxiatuen aurkako atentatuetan erabiliak izan ziren. Prentsak salatu duenez, komandante honek Luis Morcillo, Santi Brouarden hiltzaileetarikoa bat, babestu izan du.

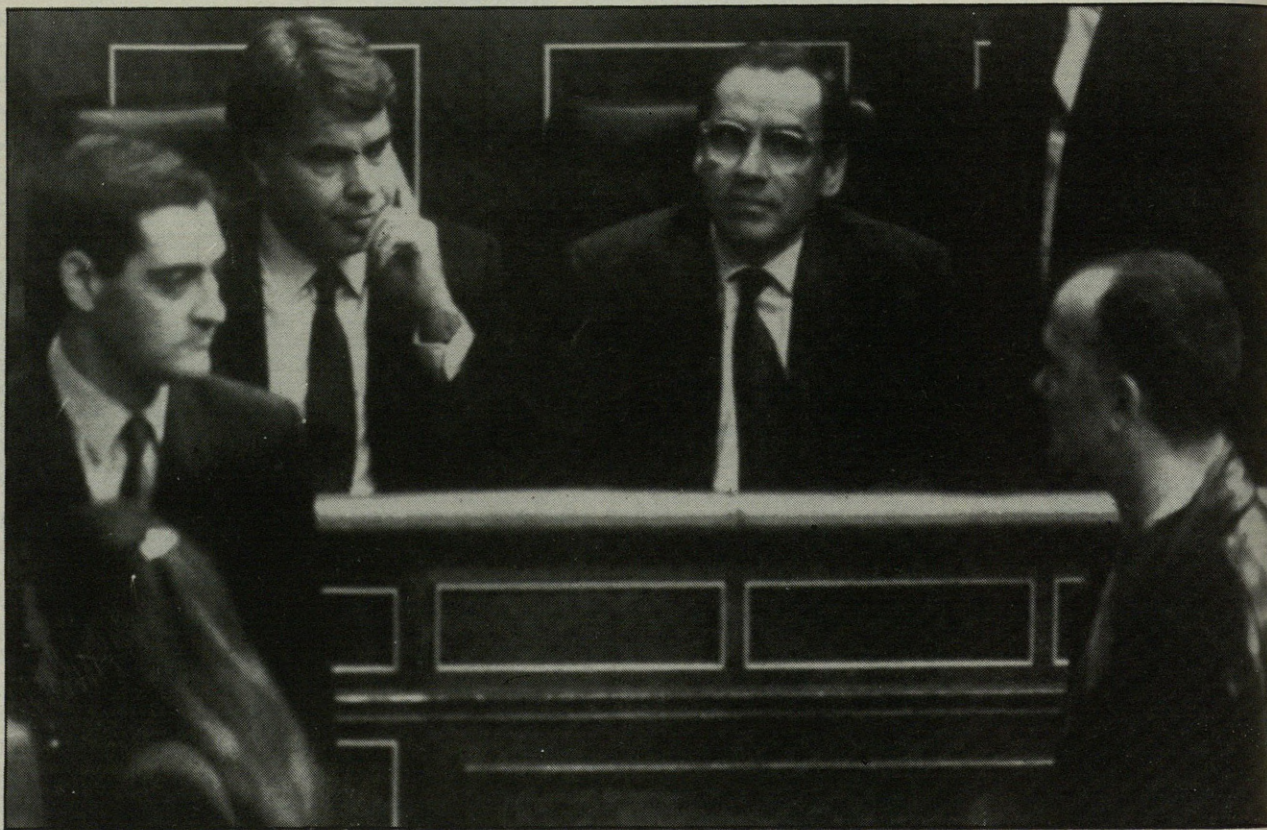
CESID ETA POLIZIAREN ARTEKO LISKARRAK

● Josu Muguruzaren hilketaren argitze lanak direla eta, liskar gogorrrak sortu dira ejerzitoko CESID inteligentzia zerbitzua eta polizia buruen artean. Dirudienez, CESIDek atentatuaren egileak Informazio Orokorreko komisaldegikoak direla zabaldu du. Polizia hauek GAL eta aipaturiko gorputz poliziarrekin harreman estua omen dute. Poliziaren iturrietatik aldiz, hiltzaileak militarren artean eta, zehazkiago, Carrero Blancok sortu zuen Gobernu lehendakariaren Zerbitzu Zentraletik ejerzitorea pasa direnaren artean bilatu behar direla aditzera eman da.

EA-KO ZINEGOTZI BAT HB-REKIN DEBATEAN

● Berrito ere, EAKo zinegotzi bat, Mikel Mindegia, HBk parte hartzen zuen irrati eztabaida batetarik hurbildu zen. 'Antena 3' zen antolatzailea eta bertan politika municipala zen aztergai. Mikel Mindegia, duela gutxi Gasteizko udalean EAKo bozeramaile izendatu zuten, Cuerdo eta bereak partidutik kanpo gertatzen. Azkenean, paktoko beste alderdiek, Mikel Mindegia jarrera salatu dute.

Negoziaketa prozesaren atar

ANGEL ALCALDE eta Herri Batasunako beste bi parlamentariekin Madrilgo Parlamentuan jazotakoa Madrilek eta Hego Euskal Herriak eusten duten erronkaren beste adierazle bat bezala har genezake. Hainbatetan alderdi politiko honi era guztietako instituzioetara hurbiltzeko deialdiak egin zaizkionean 'por imperativo legal' ospetsu horren erruz, edo horri esker, —eta esker, zeren, antza denez, ez bait da komeni HB Parlamentu horretan eta sasoi honetan hor egon dadin— momentu klabe batean Herri Batasuna Parlamentu horretatik kanporatzea erdietsi da.

Eta honi lotuz, aste honetan bertan Angel Alcaldereen egoera juridikoa argituko bada ere, eta berriro ere Herrera de la Mancha espetxeratua izateko aukera handiak baditu, HBren bozeramale honek Parlamentuan irakurri behar zuen agiriaren edukinaren bitartez ETA eta González gobernuaren arteko harremanak zertan diren atzeman daiteke. Azaltzen diren hainbat klaberaren artean Arjel-go elkar hizketetan bi parteek interlokutoreen hautaketa eginga zutela eta prozesu negoziatzaile bat aurrera eramateko diseinutxo bat ere eginga zela adierazten da. Suertatutakoak suertatu, diseinutxo hori martxan ipinia

den edota ipini ahal izateko lehen urratsen aurrean ote gauden kronista gehienek egiten duten galdera da.

KRONISTA gehienek esanetan, hala ere, bai Euskadi Ta Askatasuna erakundeak, bai González Gobernuaren mugimenduek prozesu negoziatzaile baten aurreko sasoiak gaudela ziurtatzen dute. Hau honela, Josu Muguruza-ren hilketa Estatu espainiarreko botere faktikoen buruturiko ekintzat har daiteke, balizko negoziaketa prozesu batean zein jarreraz agertuko diren azalduz; Adolfo Villosladaren bahiketari berriz, zio ekonomiko nahiz politikoak bizkarreratzen zaizkio, La Haya-ko ekintzek ETAk gobernu erasotzeko beste modua erakutsi dutelarik, hau da, espainiar diplomazia, hots, interes espainiarrak, edonon jotzeko indarra eta honen ondorio eta oihartzunak zeintzu lirakeen erakutsi nahi izan da.

Dirudenez, dagoen indarren arabera, indar erakuste eta egokitze prozesu honen iraunpenak luze jo dezake, baina hain majiko bilakatu zuten eta orain ia ahaztua dirudien 92ko data hortxe dago, egun Europan gaudenez denborak noren alde jotzen duen ikusteko dagoen bezalaxe.

ko atea joka

ETA indar erakuste eta egokitze prozesu hone-
tan ere premiaz diharduena Euzko Alderdi
Jeltzalea da. Hauteskundeetako emaitzek
ematen dioten segurtasunez, Arzalluzen alderdi-
dia negoziatzen dezaketen bi parteen erdian dago.
Keinuak alde batera, mezulariak bestera, Ajuria-eneako pak-
toa gaindi dezakeen politika baterantz jo nahi du Arzalluzek,
PSOE ahultzen doan neurrian eta aipatu emaitzek ematen du-
ten bermaz esku hartze zuzenago bat eskatzen bait du azkoi-
tiarrak. Hala ere, paktoa dela, negoziaketa prozesoa dela, Ar-
zalluzek badu kontrario alderdian, Ardanza eta Juan Lasa
bezalako PNVko gestio-gizon buruzagi labekada berriak politi-
ka kontinuitate eta gorabeherarik gabeko baten aldeko apostua
egin nahi bait du.

Bestalde, negoziaketa prozesu baten aurrean Euskadiko Ez-
kerra alderdiaren papera zein izango litzatekeen aztertzen
izango dira honez gero Biltzar TTipian, PSOEtik hurbil egon
zen eta PNVren mesederik jasoko ez duen EEK saio berriak
egin beharko ditu gobernazio lanetan esku hartu nahi badu,
desgastea alderdiek jasan dezaketen arrisku handienetarikoa
bait da; eta egoera berri baten aurrean alderdi batean leude-
keen eritzi desberdinak plazaratzeak galera handiak sortarazi
ditzake.

EUSKO ALKARTASUNAK ez du Euskadiko Ez-
kerrak darabilen isiltasunaz jokatzeko eta aste-
bururako Batzarre bereziko deialdia luzatu
die militanteei. Garai bateko alderdi barneko
egituraketa arazoak gaindituak zituela zirudie-
nean, Ajuria-eneako paktoaren politikari errebasotxo eman
nahi zaito, Bizkaiko hainbat juntek paktoaren kontra altxatuko
ahotsek zein arrazonamendu azaltzen duten eta alderdiak ba-
tasunari eutsi diezaion. Paktoan jarraituz gero nork aterako di-
tuen onurak eta paktoa bertan behera utziz gero, zeintzu izan
daitezkeen bideak eta ondorioak izango dira aztergai.

Hausnarketa garaia Eusko Alkartasunarentzat, honen adie-
rrazle Imanol Olaizola Donostiako Antiguoa auzoko asanbladako
lehendakariak —lerro ez ofizialistakoa berau eta alderdian era-
gin handiko gizona—, aurkeztu duen dimisioa, hausnarketa po-
litiko bat beharrezkoa duela aditzera eman duelarik.

Hego Euskal Herriko alderdietan mugimendua somatu daite-
keen bezala, Madrilgo gobernuan ere, aurreko legislaturako
ministrari berberaz osatua izan arren, mugimenduak ere atze-
man daitezke, hauek nola bideratu eta gauzatzeko baldintzak
noiz sortuko diren edo sortaraziko dituzten borondatea eraku-
tsi behar delarik.

N. ARRASTOA

BETAURREKORIK GABE

Harresia Berlinen, Arnegi-Luzaiden erreka

MILA gogoetatara behartzen du ezkertiarra —eta eskuin-ezke-
rrak badirela diot— Eki European bezala Europa osoan gerta-
tzen ari denak. Egia da asko eztabaidatu dela Europako ezkerrean
«beste aldean» gertatzen zenaz, zer esan Hungariako inbasioen ga-
raiez, edo Txekoslovakia-68ak suposatu zuenaz... Euri askok busti eta
hegoaize anitzek lehortu gaituzte geroztik, eta guzti horien buruan
esan liteke pelaje ezberdinak ezkertiarren arteko elkarguneak sun-
tsitu direla —neokapitalismoaren trikimailuz behar bada— eta hilabe-
teotan, egunotan, gaur bertan, guregandik mila kilometrotara jazo-
tzen direnez dugun bertsio bakarra Berlusconi, Berlusconi edo Sola-
nak eskaintakoak direla. Eta gertakizunen neurria aldiz tontoenak
ere ulertzen du kristorena dela. Gure artean ere hasi beharko dugu
noizbait sakon eztabaidatzen, sozialismoaz baina baita geopolitikaz
ere. Zeren eta askorentzako atzo goizera arte —oraindik gaur— bloke
inperialista eta sozialismo erreala baldin bazeuden, sozialdemokrazia
inperialismoaren sendotzaile izanik, zer kalkulu ateratu behar dugu so-
zialismo errealeko indar nagusiek sozialdemokraziara jo nahi omen
dutenean? Nola neurtu behar dira Fidel Castroren hitzak?

AUTODETERMINAZIO eskubideak Lehen Mundua deitzen den
honetan —ahaztuak bait geneuzkan Estonia, Letonia, Lituania—
leku bat eskatzen duela ohartu ginen goiz batez, hori bai, zarismo go-
rriak menperatutako inperioan. Groenlandiaren kasua hor geneukan,
baina eskimalek Hirugarren Munduko aborijenengan antza handitxo zu-
tenez ez genuen kontutan hartu. Alemanian egunotan somatzen du-
gun dantzak askoz gai politagoa ekarri digu begietara, eta murrua no-
la puskatzen zuten ikustera Brandenburg-eko atariraino joan zen
autodeterminazio-desmitifikazale baldresak pare bat hitz esan behar-
ko du orain alemanek omen duten eskubide horretaz. Badirudi, haste-
ko, egunez egun eta hauteskunde bakoitzean erabakitzen den zera
bat ez dela. Europa barreneko mugak hautsiezina zirelako mitoa ere
gutxienik kolokan jarri dute.

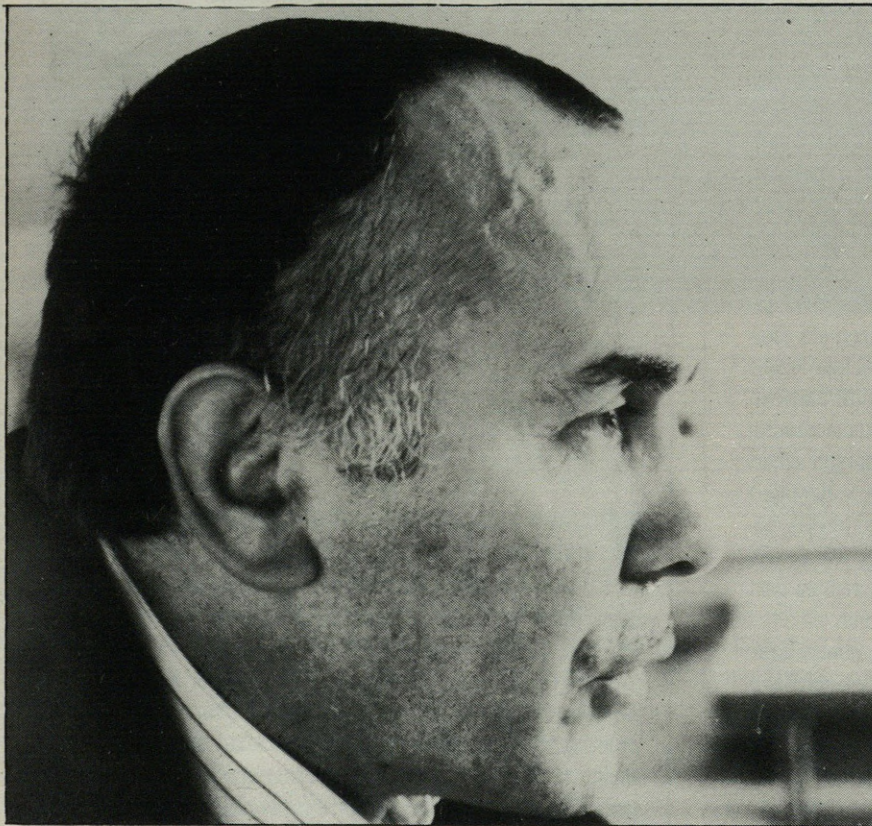
YALTAN goiz batez lau potentzia irabaztaileen artean Europako
kartan marraztutako frontierak ezin omen ziren mugitu, eta
orain Helsinki kasu batzuetarako irtenbidea utzi zela argudiatzen
zaigu. Alemanez ari gara, noski. Uztarritik burua ateratu edo hesi bat
bota nahi duenari muturretan jartzeko beti daude mila arrazoin, eta
horretaz euskaldunok badakigu zerbait. Indarrak agintzen duenean
posibleago ikusten da NATO eta Varsoviako itunaren artean zatituta-
ko bi estatu elkarteak Espainia barruan bi eskualde autonomotan zati-
tutako herri baten barruan lotura instituzional bat antolatzea baino,
errezago biltzen dira alde bateko 60 milioi biztanle eta besteko 18 hi-
ru zatitan banatutako 3 milioi baino. Independentzia eta azak gonba-
ratzea bezalako demagogia merkeak utzi eta autodeterminazioaz, na-
zioaz, estatuaz, bateratzeaz... seriotan iharduteko aukera daukagu. Es-
tatua diot, zeren eta nik dakidala hori da Kohl-ek aipatzen duena,
Europak Europa.

PELLO ZUBIRIA
(ARGIAko kazetari)

Angel Alcalde, Herri Batasunako diputatua

«Onartezina zaie preso bat Parlamentu honetan egotea»

Angel Alcalde 1943ko maiatzak 2an jaio zen Santurtzin. Bi alaba eta emaztearekin bizi zen gizon hau, 1988ko abuztuak 2an atxilotu zuten, 'colaboracio con banda armada' salaketapean. Datorren urteko otsailak 13an epaitua izan behar zuen eta fiskalak 8 urtetako gartzela zigorra eskatzen zuen. Erruduna den ala ez epaitu aurretik hala ere, 16 hilabete igaron ditu iada espetxean, pasa den ostiralak 1ean diputatu bilakatu eta kalera irten arte.

Angel Alcalde, HBko diputatu bizkaitarra.

A.— Sarrera modura, nolakoa izan da zure gartzeleko esperientzia?

Angel Alcalde.— 16 hile neramatzan gartzelan, atera naizen arte. Gartzeleratua izatea beti da txokea, hango bizimodua... imajinaezina da, egia esan. Gero ohitu egi-

ten zara, errealitatearekin topo egiten duzu, hango lagunekin harremanak sakontzen dituzu, oso garrantzitsua da hori. Horrek bihurtzen du printzipioz tragedia bat izan daitekeen hori bizimodu eramangarri. Lan eta estudio dinamika ederra dago, mu-

gimendu garrantzitsua dago bertan.

Arjeleko elkar hizketak pikutara joandakoan hasi ziren gartzeletako aldaketarik nabarmenenak, orduan ematen zaio hasiera sakabanaketari; honek huts egitean beste fase berri bati ekin zioten, derrigorrezko gradu inposaketari eta guztiok dira pertsona umilatzeko mekanismoak, pertsona suntsitzera zuzendutako armak.

A.— Zer suposatzen dute, politikoki inposatzen zaizkizuen neurri hauek?

A.A.— Preso kolektiboak oso argi du hau. Gobernuari benetan interesatzen zaiona kolektiboaren barruan organizazioak markatzen duen dinamikarekin bat ez datorren talde handi bat dagoela jendeari sinestaraztea da. Baina ezinean dabil, orduan errekurso bezala inposaketara jotzen du.

A.— Graduak aplikatzeak esan nahi lezake ez diotela espero zuten etekinik atera presoek sakabanaketari. Nola dago zuen artean graduen kontua, zer gerta daiteke, zein fase izan liteke hurrengoa?

A.A.— Kolektiboan konfidantza badugu, badakigu, jakin, errepresio fase berri bati ekin diezaioketela, graduen inposaketaren hurrengoari, inposaketak inposaketa, honen ez bait dute inposatu dutena baizik lortu. Zaila da zein izan liteken asmatzea. Ia errekurso guztiak, erabili dituzte, denak ez esateagatik, eta denak alferrik. Zentzu honetan galtzaileak berriro ere, haiek izan dira.

A.— Zer etorri zitzaizun burura enteratu zinenean Josu pistolero batzuk

garbitu zutela, jakinik zu zinela ordezkoa?

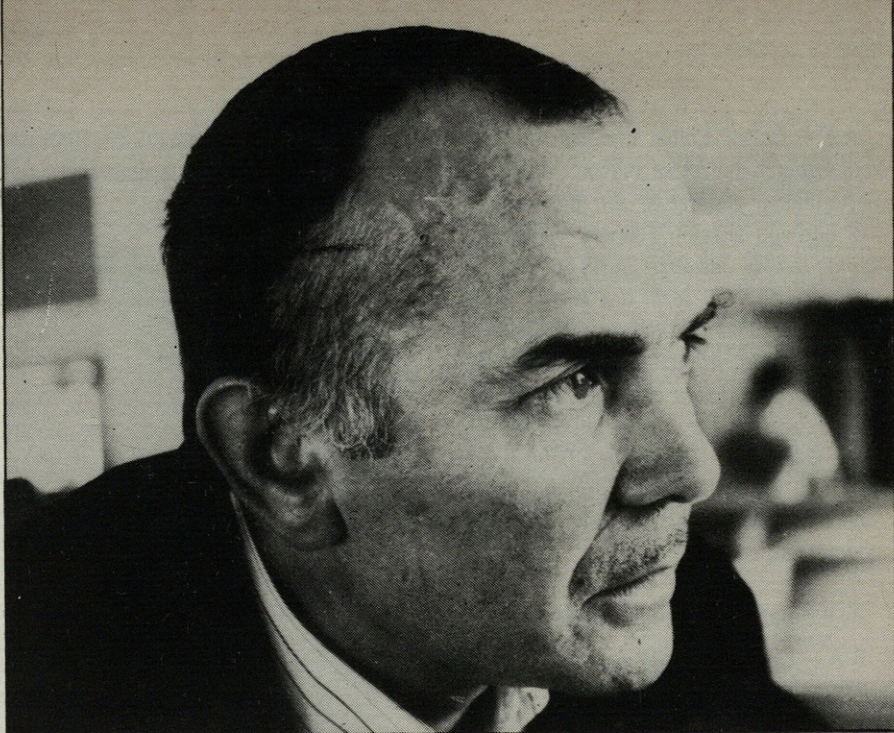
A.A.— Oso esperientzia gogorra izan zen niretzat, gertatu orduko enteratu ginen ia. Gartzelan hamaiketarako itzaltzen dituzte argiak, ez ziren hamaika terdiak ere, batek patiotik alarma hotsa egin zue-nean —ez zait sekula ahaztuko— irratia jartzeko esanaz. oso tonu berezian bota zuen. Nik, momentu horretan, oso sentsazio arraroa sentitu zuen, ohetik salto egin, irratia jarri, eta nolabait presajiatutako hori entzun nuen. Denok imajina dezakegu ze nolako kolpea izan zen hori guretzat. Gau lasgarria, benetan. Berehala jakin genuen Josu hil zela, Iñaki nahiko gaizki zegoela, eta bizirik irauteko esperantza gutxi zegoela. Argitzal artean komentatu genuen gertatutakoa. Ez zen oihu bakar bat ere entzun gartzelan.

“Gobernuak sinestarazi nahi duena kolektiboaren barruan organizazioak markatzen duen dinamikarekin bat ez datorren talde bat dagoela da”

A.— Ba al zenekien zu izango zinela ordezkoa?

A.A.— Niri burutik ere ez zitzaidan pasa komunikabideak ordezkoa ni izango nintzela esaten hasi ziren arte. Gero beste erremediorik ez zegoela ikusi nuen, joan beharko nuela. Gartzelan iskanbila handiak sortu ziren. Denak ematen zidaten morala, denek botatzen oihuak nere alde. Asko transmititzen zidatela konturatu nintzen, eta horrela asumitu nuen nere ardurara. Era askotakoak ziren egiten zizkidaten komentarioak: «kongresura iristen zarenean, egin beharreko lehenengo gauza: esan inguratuta daudela, armak entrega ditzatela», baina hori anekdota modura, ni piska bat animatu nahian, broma modura.

A.— Atetatik irten bezain azkar, foto-grafo guztiak zure inguruan, HBko lagunak...

«PNV guzti hau alda dezake, herrian daukagun enfrentamentu hau baretu dezake, Arjelgo konbertsazioak bultzatzen ahaleginduko balitz esate baterako, eta inongo oztoporik jarri ez».

A.A.— Hango dinamika oso tentsoa da, lehenengo modulokoa batez ere. Han ez dago txantxetarako girorik, baina irteera oso espektakularra izan zen. Berez gartzela den hortatik, irteera den horretarainoko bidean, pasilu antzeko horretan, parada pare bat egin behar izan nuen, bertan bait dago txakurrada. Ni nekarten funtzionarioei ni bertan geldi arazteko aginduak ematen zizkieten txakurrek, pelikula baten errodaia zirudien hark. Irteerako kasillara iristen ari nintzela, 20 metro baizik ez zirela falta, hantxe geratu arazi. Bertan kamarak, argiak, flashak, esan dizudana, pelikula baten errodaia. Atera bezain pronto jendez inguratuta nengoen, oso lekuz kanpo sentitzen nuen neure burua, egoera ezin fuerteagoa zen, bost minutu ere ez ziren barruko lagunek despeditu nindutela, emozio handiko momentua hura. Ekidin ezina izan arren, emozioak harrapatu ninduen. Barrutik kanporako txokea handiegia izan zen.

A.— Madrila iritsi, eta hurrengo egunean hemiziklora. Zer sentitu zenuen bertara sartutakoan, egun bat baizik pasa ez zelarik lagunekin gartzelan zinela, zer sentitu zenuen eskilarak igozterakoan?

A.A.— Kongresura iritsi eta pasilueta ere, foto-grafoak barra-barra, denak erne. Abokatuarekin nengoen. Segurtasuneko batek barrura sartu gintuen barruan kredentzialak eskatu zizkigutelarik. Inpresioak betetzen ari ginela etengabe prentsa, foto-

grafoak, kamarak. Non nintzen ere, jakin, ez nekien ia.

A.— Hurrengo pausoa akatamentua.

A.A.— Bai, ni momentu oro eta tentsioak tentsio, konturatzen nintzen egoeraz. Ordurako, izan genitzakeen posibilitetaz arituak ginen hizketan hara gindoa-zen hiruok, gehien imajinatzen genuen egoera geroztik errealtate bihurtu zena izan zen. Hau da, hiruok erantzun orduko kanpora ateratzera gonbidatuko gintuztela. Ia ziur ginen hori gertatuko zela. Itziarrek erantzun zuen lehenik, «por imperativo legal...», segidan ni hurreratu nintzen, Itziarrek keinu bat egin zidan, ez ote nuen entzun edo, nik ederki asko entzun nuen. Nik ez dakit zenbat denbora izan zen, jende askok komentatu dit. Felix Pons-en galdera entzun nuenean, nolabait, erantzun aurretik, inguruari begirada bota, eta egoeraren absurdoa transmititu nahi izan nuen. Lapsus bat izan zen. Absurdoa iruditzen zitzaidan egoera, ukatu egingo zigutela gure kongresurako inkorporazioa, guk bagenekien ukatuko zigutela. Ez du inongo logikarik, guztiz antidemokratikoa da, ehuneko ehun. Juristen eta abokatuen makina bat deklarazio ere izan da, horrek ez du lojistikarik inon ere.

A.— Eta hurrengo, eskilarak jeisten hasi, eta Felipe Gonzalezen parean gelditu. Pentsatuta zeneukaten aurrez aurre geratze hori?

A.A.— Ez, ez. Erabat inprobisatua izan zen. Egoerak horretara bultzatu ninduen. Gertatutakoa gogoratuz, Jon halaxe esanaz hurbildu zitzaion Feliperi: «Gonzalez jauna, azaldu iezaiozu zure gobernuari momentu honetan sortu den egoera arbitrario eta antidemokratikoa», hori sinpleki. Felipek, berriz, erantzun marmar artean, «denok bezala jokatu behar duzue, denok bezala jokatu behar duzue», gutxi gora behera, eta halako tonon ironiko batean. Ez dakit ziur zer esan zuen Itziarrek, keinurik egin ote zuen, ez naiz momentu honetan gogoratzen.

A.— Nolatan zure begirada hori?

A.A.— Eskilerak mantso jeitsi nituela uste dut, aurrera begira beti. Pare parean lehenengoen artean Corcuera zegoela uste dut. Corcuera txikitatik ezagutzen dut. Lehenengo begirada Corcuerari bota niola uste dut, ondoren zeuden guztiekin jarraituz, Felipe Gonzalezen parera iritsi arte. Begirada nolakoa izan zen orain hain eza-gun egin den argazkiak nahiko ongi azaltzen duela uste dut. Indignazioz begiratu

nion. Sortu zeneko egoerak eta barruan daramazun inpotentziak azaldu arazi zidan espresioa baino ez zen izan.

A.— Politikoki zer suposatuko luke preso bat diputatu izateak?

“Demokrazia hau ere oso artifiziala da, maila guztietan ukatzen ditu legezko diren eskubideak”

A.A.— Ez luke ezer deslejitimatuko, ezta inondik ere. Estatu espainolean ez da oraindik mamitu preso izandako bat konkresuan eserita egote hori. Ez da mamitu estatu espainoleko demokrazia ez delako

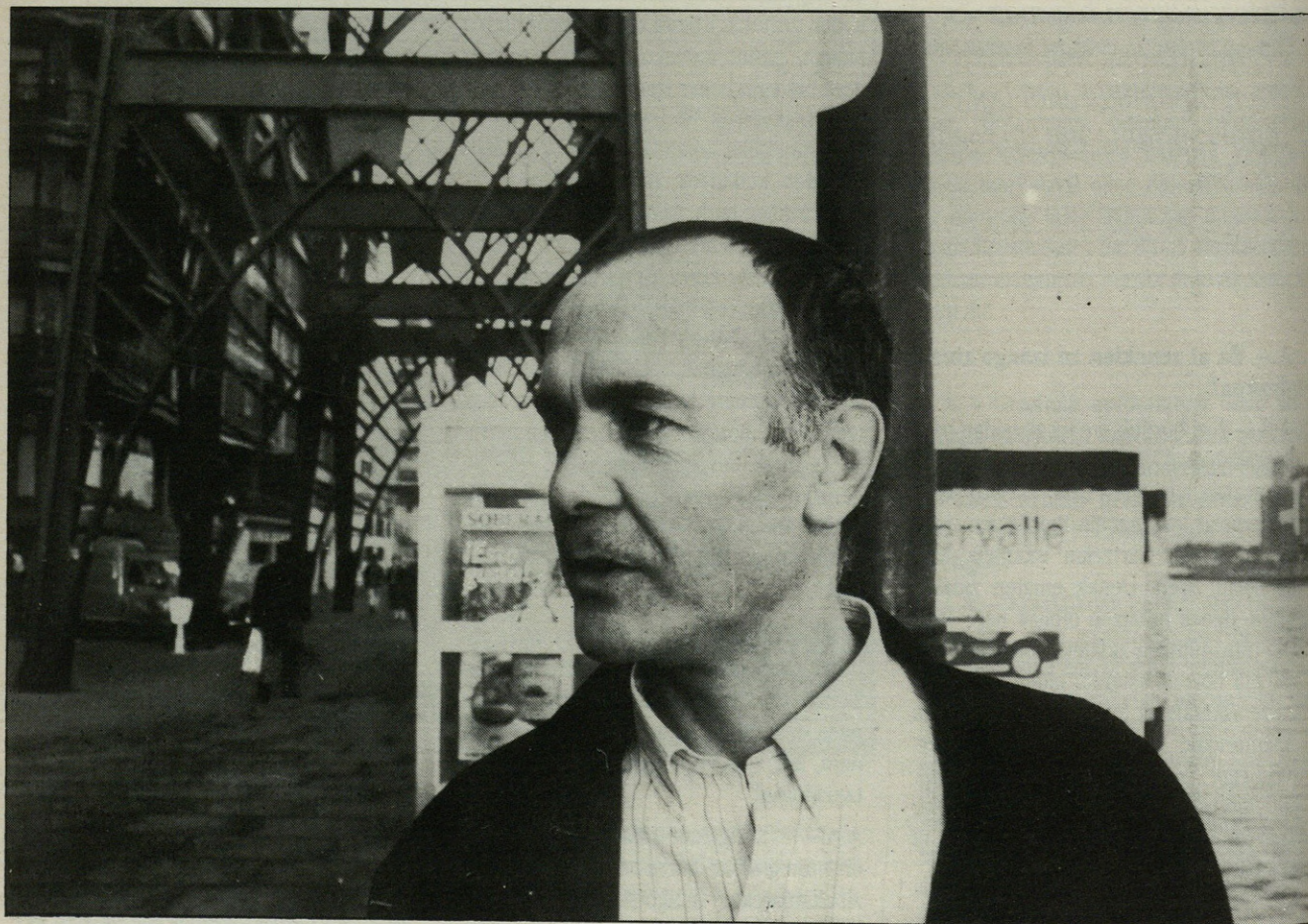
demokrazia kontsolidatua. Eritzi publikoa ez dago horretara ohitua, irragana oraindik buruan errotua du jendeak. Onartezina zaie preso bat Kongresu honetan egotea.

A.— Eta zein konklusioa ateratzen duzu hortik?

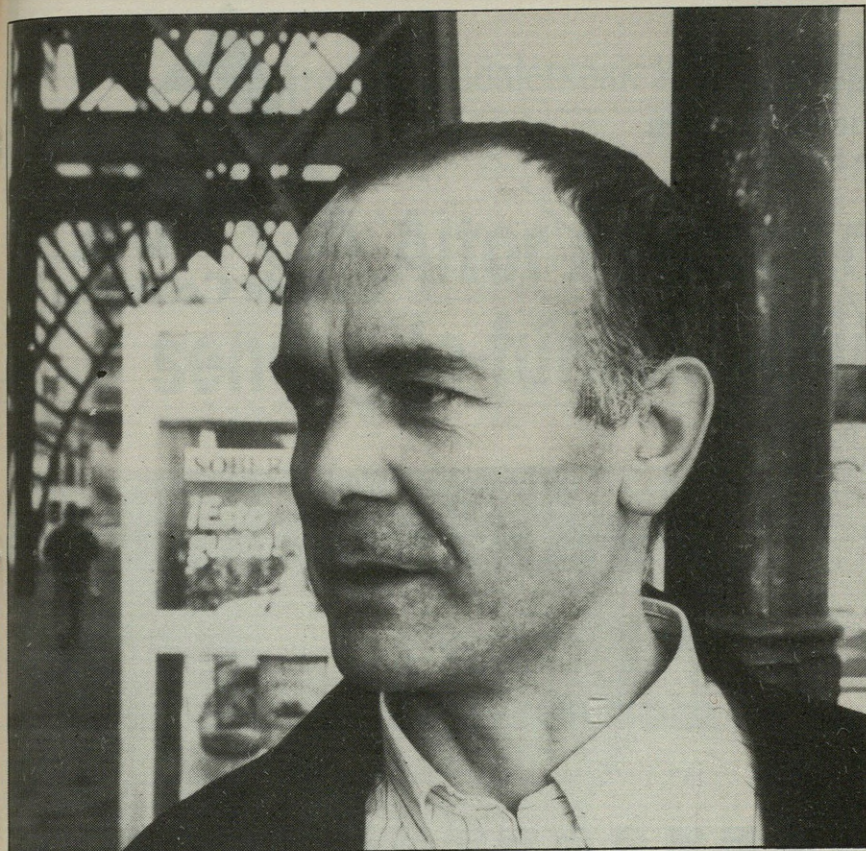
A.A.— Egia esan, konklusio batetara heltzea nahiko zaila da, guzti hau artifiziala da, demokrazia hau ere oso artifiziala da, maila guztitan ukatzen ditu legezko diren eskubideak. Gobernua eta hau osatzen duten politikoei erresponsabilitate latza dute, alde batetik etengabe ari bait dira demokraziaz hizketan, eta bestalde demokrazia batetan egin beharko litzatekeenaren justu kontrakoa egiten ari bait dira.

A.— Zer suposatzen du, konkretuki zuretzat eta beste presoentzat, HBk zuek jartzea zerrendetan?

A.A.— Kolektiboaren ideia oso argi dago. Elkarrekin borrokatu behar dugunaz ziur gara. Leku berberera heltzen diren borroka mota diferenteak ditugu, HBrena, or-

Angel Alcázarren ustez, presoan kontra ia errekurso guztiak erabili dituzte, denak ez esateagatik, eta denak alferrik izan omen dira.

«Leku berberera heltzen diren borroka mota diferenteak ditugu, HBrena, organizazioarena, organismo popularretan egin daitekeen borroka, denak dira konpatible eta beharrezkoak».

ganizazioarena, organismo popularretan egin daitekeen borroka, denak dira konpatible eta beharrezkoak. Hori da gure ideia.

A.— Medioetan komentatzen eta nabarmentzen ari da HB dela, ETA dela presoak alde batera uzten dituztenak, presoak bertan behera uzten dituztenak, nola ikusten da hau, zer suposatzen du ikuspegi honetatik HB izatea bere zerrendetan presoak kontutan hartzen dituen?

A.A.— Bi gara zerrendetan gaudenak, Gotzon Zabaleta eta biok. Hitz hau erabiltzea gehiegi gustatzen ez zaidan arren, esan daiteke harro sentitzen garela; sakoan harro sentitzen gara aspektu politikoa aurrera ateratzeko gu kontutan hartzen gaituztelako. Preso guztiak orokorrean, guztien ordezkari bezala ikusten nautela iruditzen zait, haiek ere oso harro sentitzen dira.

Eta logikoki haien ordezkari izateak, erresponzabilitate handia sortarazten dizu, haiek ahalik eta ondoen ordezkatzearena, hain zuzen ere. Oso ardura zaila da, dena ongi egin nahi duzu, bazter guztietara heldu nahi duzu oso denboraldi laburrean.

A.— HBren inizatiba negoziazioa asintzea, bultzatzea izanik, nola ikusten duzue politika hau, ze bide erabili behar duzue bultzada hori gerta dadin?

A.A.— Guk argi duguna zera da, HBk izan dituen instituzioetan parte hartzeko inizatiba guztiak bultzatu behar ditugula, Gobernuaren eta ETaren arteko negoziazio bati begira, eta horretan oinarrituz, noski. Gure helburuak lortu ahal izateko etapa berri baten hasiera denez gero, funtsezkoa dugu. Beraz potentziatuko ditugu barrutik, HBk hartu dituen inizatiba guztiak, printzipioz puntualki parte hartzeko instituzioetan, bai Euskadiko instituziotan nola estatu espainolekoetan edota beste forrotan. Aurrera egin dezagun interesgarri izan liteke. Argeleko konbertsazioei berriro ere ekiteko ezinbestekoa dela deritzogu.

A.— Nola ikusten da gartzelan paktua, beste partiduek hartu duten postura?

A.A.— Gai honi buelta asko ematen zaio gartzelan. Ajuria Eneako paktua edo dena delakoa, kezagarria iruditzen zaigu. Ez da, gure ustez, HBren kontra doan paktu

soila, ETA eta gobernuaren arteko negoziaketaren aurkako paktua dela iruditzen zaigu, arazorik konponduko ez duen paktua, negatiboa. Euskadik aurrera egin dezan nahi badugu, orain arte egin dituzten planteamentuak deuseztu beharko lirateke. PNvk guzti hau alda dezakela uste dugu, herrian daukagun enfrontamentu hau baretu dezake, paper inportantea jokatu, Argeleko konbertsazioak bultzatzen ahaleginduko balitz, esate baterako, eta inongo oztoporik jarri ez. Jasaten dugun inpas politiko hori haustea bakarrik falta zaie, erabaki argi batetara heltzea.

“Felix Pons-en galdera entzun nuenean, nolabait, erantzun aurretik, inguruari begirada bota, eta egoeraren absurdoa transmititu nahi izan nuen”

A.— Astelehena egun klabea izango da, orduan erabakiko bait da, diputatu bezala jarraitzen duzun. Erabakirik ba al dago hartuta horren inguruan?

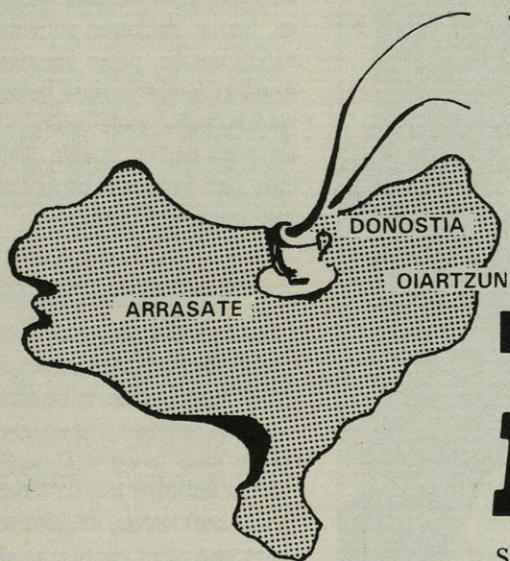
A.A.— Ez. Niri dagokidanez HBren esanetara nago, eta horren arabera herriaren esanetara, beraz hartzen den erabaki politikoa onetsi egingo dut.

A.— Esan izan da espainiar justizia errekurtsio eskasekoa dela, oso motel dabilela. Zure suplikatorioa aldiz, oso azkar doa,

A.A.— Epaitua izan aurretik gartzelera-tua izateak, lehen graduko preso kontsideratzean, preso arriskutsutzat izateak, kontraesan handia erakusten du. Estamentu guztietatik esaten da zintzilik dauden arazoak hilebeteak, urteak egoten direla konpontzeko zain, eta orain, nire kasuaren aurrean, sekula gertatu ez dena gertatzen ari da. Orain dituzten presak gauza asko argitzen ditu.

X. LETONA
B. ARTOLA

Zure etxeko kafea.
Zaporea, lurrina,... bereziena...
kolombiarra ehunetik ehun.
Kolombiako kafearen agiria duen
Euskal Herriko etxe bakarra.

LA CASA DEL CAFE

San Martzial, 19. DONOSTIA Tel: 42 45 12—35 49 14

EUSKAL HERRIKO BERTSOLARI TXAPELKETA NAGUSIA 89

FINALA

DONOSTIAN

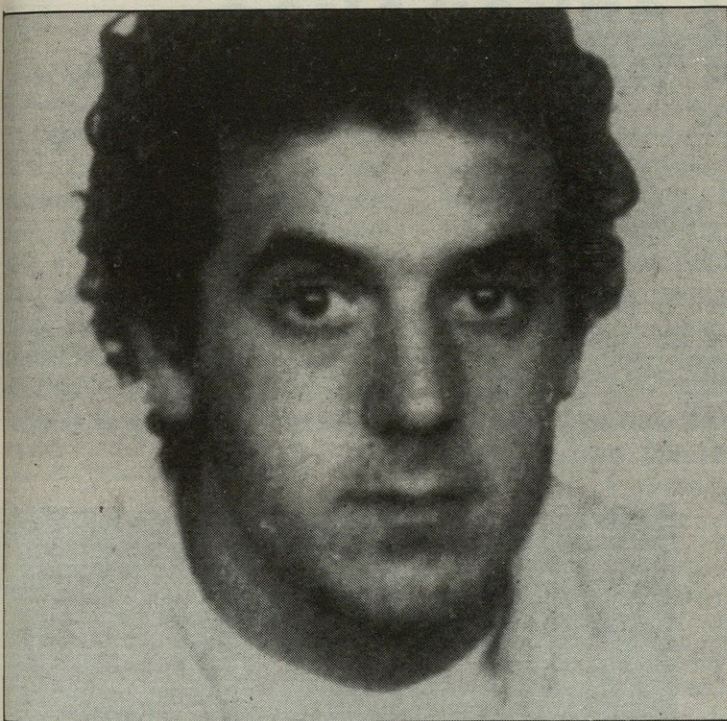
Abenduaren 17an, Igandea
«Anoeta»ko Belodromoan

Goizeko 11etan eta Arratsaldeko 5etan

S. LIZASO
J. LOPATEGI
A. EGAÑA
J. ENBEITA
«EUSKITZE»
I. LAZKANO
I. MURUA
M. MENDIZABAL

Aramaiko udaletxeak Madril egiten erantzule

Aitor Azkargorta sendagile-funtzionarien menpe

Aitor
Azkargorta.

ko bere osasunarentzat senideak ikustea',
polizia eta funtzionarien ustez.

Sendagilerik ez

Sakabanaketa politika martxan jarri denetik, euskal preso politikoez ezin dute heuren sendagile propiorik eduki eta espetxetik kanpoko edozein dendagileren bisita ukatzen zaie. Hala ere, senideek protesta gogorra egin eta presoaren bitartez semea bisitatzea lortu zutenean, funtzionarioek esandako guztia gezurra zela ikusi ahal izan zuten. Gurasoen bitartez, Aitorrek sendagile bati, ezarri dioten tratamendua zein den azaldu zaionean, 'erabat aldrebesko tratamendua dela' adierazi du. Krispin Batiz neuro-sikiatraren hitzetan, hala jokatzeko ari direnean, 'Aitorren nortasun ezabaketa bultzatu eta preso moldagarriagoa bihurtu nahi da'. Sakabanaketa politikaren bitartez, dena den, Madrilgo funtzionario ez den sendagileek ezin dute euskal preso politiko bat bisitatu eta beraz gazte euskaldun honen osasuna Carabanchelgo funtzionarien esku dago.

B. ARTOLA

Carabanchelgo hospital sikiatrikoan dagoen Aitor Azkargorta gaztearen osasuna arriskuan dago, sendagile, senide eta bere herriko udaletxearen ustetan. Euskal preso politiko gazte honek, eskizofrenia paranoidea pairatzen du eta espetxeraturik duten egoeran, osatzeko aukerak urriak dira. Aramaioko alkatea, Enrike Ulibarriarana, buru duen udaletxeak HBk aurkezturiko 5 puntutako proposamen bat onartu du Madrilatik ezarritako sakabanaketa politikaren aurka. Alkatearen partidua, PNV, EA eta HB bat etorri dira pleno bereziko 5 puntuak onartzean.

PNV, EA eta HB

Aitorren senideak harriturik geratu ziren, heuren semea Alcalako espetxetik Carabanchelgo hospitalera sarritan eramaten zutela jakin zutenean. Jakitun izatean, be-

rehala bisita bat egin nahi izan zioten, bere benetako egoera zein zen jakin ahal izateko. Baina Aitorren gurasoak ezin izan dute semea bisitatu, 'sendagileari erantzutera ukatzen zelako eta txarra gerta zitekeela-

Aramaioko udaletxeak onarturiko erabakia

- 1.- DGIP eta Madril gure ezadostasun gogorrena bidali, Aitorren egoeraren erantzule eginaz.
- 2.- Herriko presoari udaletxeko komisiok bisita egitea ukatzea salatu.
- 3.- Amnistiaren Aldeko Batzordeen edo sendagile baten bidez, bere egoera zain-

duko duen sendagile bat izendatzeko aukera eskaintzea esijitu.

4.- Sendiak Bergarako epaitegian aurkezturiko salaketarekin bat egin, akusazio partikular modura.

5.- Erabaki hau publiko egin eta zabaltea.

Errumania

Sozialismo era baten gotorleku azkenekoa

Bakarrik gelditu da Nicolae Ceaucescu. Eta ez du denbora luzez iraungo, dira pronostiko guztiak, baina, oraingoz, beste gainontzeko guztiek, «ekialdeko anaiek» muzin egindako bideari eusten dio nolabait. Bere partidua —azaroaren 24ean klausuratu zen— XIV. kongresutik gainera, indarturik atera omen zen. Populazioa berriz, badirudi beste puskaño batez bizi duen penuriazko egoera jasateko prestatuta dagoela.

Ez inoren aliatu

Denbora gutxi dute. «Perestroika» izenaren pean ezagutzen den erreforma oldarretik aparte ibili nahi dute baina, obserbatzaile denek aho batez diote, Moskuk bulzatutako aldaketa handiek ez daukatela

Errazionamendu garaiak bizi dituzte errumaniarrek. Arraultz bat atxematea ia mirakulu bilakatu zaie, haragiaz hobeto ez hitzegitea, eta jaki nagusitzat barazkiak eta potetako arraina dituzte. Hori da bederen hara bisita egindako mendebaldetarrek kontatzen dutena, eta kasu honetan erreallitateari nahiko ajustatzen dela dirudi.

Duela hilabete batzuk jo zigun alarmak, estatu guztian zehar «konplexu agro-industrialak» garatzeko gobernuak omen zuen proiektuagatik. Transilvanian izango zen hori, bertan dauden 13.000 herrietarik 7-8 bat mila errautsi nahiko lituzketelarik. Bulldozer batzuek ere ekin zioten lanari, sekulako erreakzioak sortaraziz. Izan ere, gisortan eskualde horretan nagusi diren populazio magiar (2 milioi lagun) eta, hein tikiago batean, alemandarren solidaritate tradizionalak deuseztu nahiko lituzkete eta, asimilatzeaz bat, sozialismoaren bisio gastatu bat inposatu.

Proiektua, zorionez, ez da aurrera atera, momentuz. Momentuz, zeren eta Ceaucescuk ez bait du deusik esan kontra. Ematen du, hortaz, bazterrak sobera asaldatu gabe, epe luzerako estrategia hautatu dutela Bucaresten. Denbora alde izango balute bezala.

*Transilvanian
garatu nahi bide
zituzten «zentro
agro-industrial» ez
da deus
entzuten aspaldi.*

bueltarik. Eta hori, nahiz Errumanian baldintza oso berezitan garatu den «sozialismo erreala».

1960an, Partiduaren idazkari orokorra Georghiu-Dej zelarik oraino, Jruxovek Errumanian zeuzkan tropak etxeratu behar izan zituen, harezkero Danubiok bainaturiko errepublikak hala-holako politika independentea eramanez. 1969an txinar eta sovietarren arteko gatazkak leher egin zuenean, Albaniak Moskurekin hautsi zuen denbora ber, Errumania abstenitu egin zen. Kanpo politika aski apartekoa eraman izan du.

Varsoviako Paktuko eta Comecon-eko partaide bada ere, bere autonomia eta bere anbiguetateak eduki ditu beti. Konparazio, eta Paktuari dagokionez, Bulgariarekin batean estatu bakarra da, bere lurretan sovietar militarrik ez duena. Gauza horien gatik, eta duela gutxi arte, mendebaldeak tratatu berezia eskaini izan dio. Baina 1987an EEBBetako Kongresuak harako errumaniar esportaketek gozatzen zuten «nazio faborezitu»aren izena ukatu zieten, eta Paris eta Bonnekine ere harremanak

hoztu baino ez dute egin aspaldion.

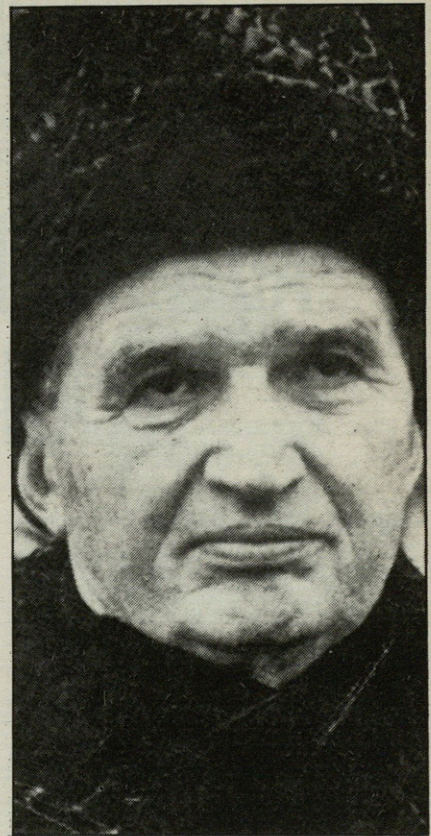
Perestroikari dagokiola, beti mesfidati azaldu da Ceaucescu. «Komunismo nazionala» eraiki nahiarekin bueltaka dabil, eta Comeconen areago integra dadin Moskuk eginiko deien aurrean uzkur ageri da. Itxurak gordetzen ditu hortaz, zeren eta egitan ekonomiaz geroago eta lotuago dago Sovietar Batasunari. Hala, gaz, petrolio eta elektra indarraren %50a SESBetik dator, eta aldiz SESBen haragi hornitzailek lehena da: sovietarrek kontsumituriko haragiaren %23a Errumaniatik heldu zaie.

Moskuk ekonomiaz lotu

Nazio arazoa dela eta ekialdeko «bloke»(!)-aren baitan harremanik okerrenek Hungiarekin dituen arren (magiar ugariaren ihesa galerazteagatik aurtengo ekainean Bucarest bi estatuen arteko mugetan 400 kilometro luzeko burdin-sare bat altxatzen hasi zela albisteak argitaratu zen), sovietarrekikoak erabaki dezake Errumaniaren geroa. Garbi bait dago glasnosta eta Bucarestek darabiltzan politika moldeak elkartezinak direla; horren frogak da, Errumaniako prentsak perestroikari eskaintzen dion trataera murrizta.

Halabaina, hari guztiak ongi amarratu nahi ditu Gorbaxovek, aldaketa eragin baino lehen —emanik noski, gauza badela eragite horretarako. Alegia, gertaerak zuhurtasun guztiz bideratu ezean, ustegabe-ko herri altxamendurik edo besterik suerta liteke, ebitatu nahi dena. Nondik edo handik Nicolaeren ondorengoa bilatzen ihardungo dira baina. Instantean, nahikoa dake kooperazio ekonomikoa finkatu; geroagokoak, etorri etorriko dira, eta inork ez du, Poloniatik Txekoslovakiarainokoak ikusi eta gero, egia esan, ezerrekin ere muntako sorpresarik hartuko.

Anartean, Ceaucescuz hitzegiten segituko dugu. 1936tik Partidu Komunistakoa, 1945etik komite zentralakoa, 1955etik politburokoa, 1965etik idazkari orokorra eta 1967tik Estatu kontseiluaren presidente. 71 urte, Elena lehen ministrariordearekin ezkondua, eztabaidarik ametitzen ez duen lider goretsitakoa. Kongresuan sei ordutako —120 aldiz txaloz etendako— diskurtso ortodoxo batez saldatu zituen alderdiki-deak. Ekialdeko besteez «tentaldi desbidegarriak» zituztela esan zuen.

Ceaucescu: beste bost urtetarako?

Herriaren bizkar

Baina krisia da errumaniarrentzat jasateko gaitza. 1980 aldean kanpo zorraren ordaintzeari lehenetsuna eman zionetik, ordaindu ordaindu du, hein handi batean, ordea jendeak alimaleko sakrifizioez ordaindu du esfortzua. Errumaniako ekonomia benetako «gerra egoera»n dago.

Zor horren ordaintzeko urtero 2 mila milioi dolarretako soberakina produzitu behar dute, ondorioz jendeak ez dauka esporta daitekeen inongo merkantziarik eskuratzetik, eta mendebaldetik inportaketek beheiti egin dute izugarri. Nekazartzak pagatzen du garestien: berak nozitu du berrogei urtez industrialdu nahi azkarrak, eta orain ez ongarri ez makinarik du. Dauden eskasi horiek merkatu beltzak berak ere ezin ditu dagoeneko berdindu. Merkatu beltz horretan kafe eta haragi kilo 1.000 eta 75-100 lei-tan ordaintzen ari da, batzaz besteko soldata 2.800 leitakoa izanik... Ez dirudi, zinez, «Karpatoetako jentio»k —propaganda ofizialak deitzen dion bezala— Partiduaren kongresuak agindu dion datorren bost urtetako agintaldia bere osoan betetzeko modu-moduan dagoenik.

PABLO SASTRE

Urte berriarekin ekingo zaio hizkuntz perfilen ezartzeari
Euskal Komunitate Autonomoan

ADMINISTRAZIOA EUSKALDUNTZEKO PLAN INDARGEA MARTXAN

Plan honen sustraiean 1982eko Euskararen Legea dago; administrazioarekiko harremanak euskaraz bideratzeko eskubidea aitortzen zaie hiritar guztiei lege honetan. 1986ko dekretuak garatu zuen legeak zioena: lanpostuetarako hizkuntz eskakizunak zehaztu beharra aipatzen zuen, horretarako lehenengo erizpide orokorrak jarritz. Aurtengo uztai-lean onarturiko Funtzio Publikoaren Legeak hizkuntz eskakizunen beharra lege bihurtu zuen, Komunitate Autonomoko Administrazioaren euskalduntzerako oinarri legalak zehaztuz. Urriak 17ko dekretuak legea aplikatzeko bidea zehaztu du, eta hizkuntz eskakizunen perfil desberdinak zein diren argitu.

Euskal Autonomi Elkarteko Herri-Administrazioetan Euskararen Erabilera Normaltzeko Plangintza honako hiru adminis-

Gasteizko Jaurlaritzako Hizkuntz Politikarako Idazkaritzak bere eremuko administrazioak euskalduntzeko abiapuntua izan nahi duen plana zehaztua du. Tokian tokiko egoera soziolinguistikoa kontutan hartuz, administrazio desberdinetako lanpostu bakoitzari hizkuntz eskakizun perfil bat ezarri zaio. Hala ere, perfil horiek ez dira, gehienetan, derrigorrez bete beharreko baldintza.

trazio hauetan ezarriko da: Udal Administrazio eta horien Erakunde Autonomiadunetan, Lurralde Historikoetako Foru-Administrazio eta horien Erakunde eta Autonomiadunetan, eta Administrazio Orokorrean eta bere Erakunde Autonomiadunetan azkenik. Hiru esparru hauek gain, Euskal Autonomi Elkartean kokaturiko Estatu-Administrazioan euskararen erabilera

normalduz joateko neurriak sustatuko dituela dio legeak, orainarteko errealitateak erakutsitakoari jarraituz, hori horrela gertatuko ez dela pentsatzeko arrazoi frango egon arren.

Kontuak kontu, legearen lurraldetasun eza da gakorik garantzitsuena, Hego Euskal Herri mailan ematen den zatiketa administratiboa areagotu egiten delarik. Na-

larroaren saiheskatzeak Hego Euskal Herri-
rira zuzenduriko euskalduntze plangintza
orokor bati oztopo berriak ezartzen dizkio.

Soilik Euskal Autonomi Elkarteari zu-
zenduriko dekretuari atxikituz, lurralde
hauetan kokaturiko Herri-Administrazioe-
tako lanpostuak bete eta horietan aritzeko
beharrezkoak diren euskarazko gaita-
sun-mailak zehazten dira bertan, horreta-
rako lanpostuak jendearekiko duen hurbil-
tasuna, Administrazioaren barruan duen
harreman-sarea eta gauzatu beharreko
idazki-kopurua hartzen direlarik kontutan.

Bost urteko plangintza

Bost urte iraungo duten plangintza-aldi
bakoitzaren hasieran, Hizkuntz Politikara-
ko Idazkaritza Nagusiak erakundeetako
hizkuntz egoera aztertzen duen txostena
eta lanpostuei ezartzeko hizkuntz eskaki-
zunen lehen proposamena bidaliko dizkie
Herri-Administrazio guztiei. HPIN eta He-
rri-Administrazioen arteko hartu-emanen
ondoren, azken hau izango da lanpostu ba-
koitzari dagokion hizkuntza eskakizuna
eta kasuan kasuko bere derrigorrezkotasu-
na ezarriko duena. Dakusagunez, He-
rri-Administrazioetako agintarien boronda-
rearen baitan geratzen da hizkuntza eska-
kizunen ezarpena ala ez.

Aipaturiko hizkuntz eskakizuna derrigo-
rrezkoa ez den bitartean, lanpostuak bete-
terakoan nahiz kanpoko aukeraketa egi-
terakoan euskarari, merezimendu gisa,
emango zaion balioa neurtzeko erabiliko
da. Derrigorrezkoa bihurtzerakoan ordea,
Hizkuntza-Eskakizuna betetzea ezinbeste-
ko baldintza izango da dagokion lanpostua
bete eta horretan iharduteko. Nola zehaz-
ten da, ordea, derrigorrezko betebeharrak
hau? 1986ko erroldan Euskal Autonomi El-
karteko biztanleen euskararen ezaguerari
buruzko argibideetan oinarriturik: Euskal-

Herri-Administrazioetako
lanpostuak bete eta
horietan aritzeko
beharrezkoak diren
euskarazko gaitasun-mailak
zehazten dira bertan

MIKEL UGALDE

«Plan hau abiapuntua baino ez da»

Eusko Jaurlaritzako Hizkuntz Politikarako Idazkaritza Nagusian,
hizkuntz eskakizunen perfilak zehazten dituen lanaren zuzendari
da Mikel Ugalde; planaren buruetakoa beraz. Informazioa ez ezik,
bere eritzia ere eskatu diogu.

**Argia.— Bost urtetako epean bete-
ko al da plana?**

Mikel Ugalde.— Ni komentzituta nago
plana bete beteko dela. Orain, erritmoari
dagokionez, zenbait tokitan seguru aski 2
urtetan beteko da plana, beste batzutan,
aldiz, luzatu egingo da eta 5 urte baino
gehiago beharko dira.

**A.— Hizkuntz perfil hauen derri-
gortasun maila ez al duzue beheragi
jarri?**

M.U.— Lehen irakurketa batetan nahi-
ko motz gertatuko zaio norbaiti. 'Hain-
beste zalaparta eta hau bakarrik?', galde-
tuko du. Benetan, hau aurrera eramaten
dugun neurrian, asko egin dezakegu, ba-
tez ere gorako mugarik ez dagoelako.
Udala herriaren islada izango da, ez zait
iruditzen bata bestearengandik urruti ibi-
liko direnik. Bestalde, lehentasuna eus-
kaldunak diren lurraldeei eman diegu;
erdaldunetan, lasai, garaia etorriko da
horretarako ere.

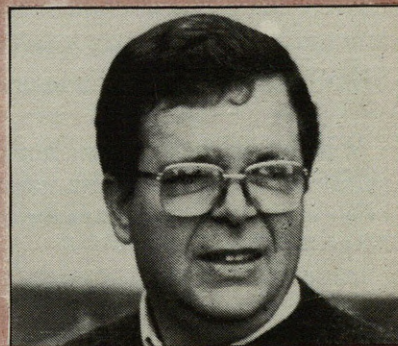
**A.— Plan honetan hizkuntz gaitasu-
na neurtu eta eskatzen da, baina era-
bilera ez da neurtzen ezta eskatzen
ere.**

M.U.— Nahiz eta arautu ez, udalekin
egin ditugun bileretan erabilerarekiko
kezka azaldu dugu. Jarraipen bat ere
egingo dugu. Arlo honetan bi lan moeta
ditugu. Batetik, barrura begira egiten di-
renak: kasu hauetan arduradun politi-
koek hartu beharko dituzte erabakiak.
Eta bestetik, jendearekiko harremanetan
egiten direnak: hemen jendearen eragina
da garrantzitsua.

**A.— Udalen bat eta HPIN erizpi-
deen aldetik adostasunera heltzen ez
badira, azken erabakia udalarena da,
ezta?**

M.U.— Erizpideetan ez da arazorik
izango. Zergatik? Legea nahiko kontsen-
tsuata dagoelako, eta legebiltzarrean ez
dauden indarrek ere gurditik tirako dute-
lako. Kanpo nahiko pragmatikoa da
aurrera egiteko.

**A.— Baina plan honek ez du hiz-
kuntza baten iraupenerako funtsezko**

**diren gune elebakarrak bultzatu eta
babestera jotzen.**

M.U.— Kontuan izan behar dugu zein
lege esparrutan gauden: Euskararen Le-
gea dugu, hau Estatutuaren baitan dago,
eta Estatutuak Konstituzioa du gainetik.
Erdaldun baten hizkuntz eskubidea za-
paltzen ez den neurrian bultza eta eragin
behar da elebakartasuna. Beno, espresio
hori ez zait gehiegi gustatzen zorionez
elebakarrak ez garelako. Orduan, euska-
raz bizitze hori bultza egin behar da. Ziur
nago, lege joku zelai honetan, eta lege
honetaz baliatuz, udaletxe bat baino ge-
hiago euskara hutsez funtzionatzera hel-
duko dela.

**A.— Plan honek Euskal Komunitate
Autonomoaren eremua hartzen du
soilik. Egin al da euskararen eremu
osorako ezer bateratua egiteko ahale-
ginik?**

M.U.— Euskararen lurraldea bat da,
baina administrazioak, eta beren gida-
riak, desberdinak. Harremanak badaude
baina, egoera oso konplexua da eta, ez
dira nahi bestekoak. Momentuz ez dago
behar den komunikazio hori. Erdaraz
esaten da, 'dos no riñen si uno no quiere',
ez dut esan nahi hala ere arazoa beraie-
na baino ez denik...

**A.— Bost urtetako epe hau eta gero
zer? Ba al dago epe luzerako auri-
kuspenik?**

M.U.— Bost urtetako plan hau abia-
puntua baino ez da. Bost urteren buruan
ebaluazioa egingo dugu eta pausu be-
rriak eman beharko dira.

«PSOEren eraginez heldu gara plan honetara»

Donostiako udaleko euskara zerbitzuko arduraduna dugu Inaxio Agirre, herri mugimenduen baitan Euskal Herria euskalduntzeko lanetan iharduna azken urteotan. Euskararen egoeraz orohar, eta dekretuaz zehazki mintzatu gara berekin.

Argia— Administrazio orori zuzen-dutako dekretua dugu teorian, baina Estatukoak diren administrazioetan zer gerta daiteke?

Inaxio Agirre— Teorikoki esaten da hiru probintzi hauetan kokaturik dauden Estatuko administrazioek ere jarraituko dutela dekretu honetan xedatzen dena, baina errealtateak orainarte erakutsi duena bestelakoa izan da, hori horrela izango ez dela pentsatzeko motiboak soberan daude.

A.— Dekretuari atxikituz, erabilera ezean ezaguera maila aipatzen da behin eta berriz. Zer diozu horretaz?

I.A.— Nerezat haxe da lege hau deskalifikatzen duen puntua, euskararen erabileraren normalkuntza, bermatzeaz... hitzegiten da, baina badakigu ezagupena erabilera gerta dadin ezinbestekoa izanik ere, aski ez dela. Honelako dekretu batean erabilpena ez adoskottzea, euskararen erabilera normaltzeko behar diren minimoen azpitik egotea dela uste dut. Azken finean ez da euskararen normalkuntzak behar duen kontsentsua lortu honekin, PSOErekiko kontsentsua baizik. PSOEren eraginez heldu gara plan honetara.

A.— Administrazioak bultzatzen duen ikuspegi baikorraren bidetik eratutako dekretua genuke?

I.A.— Bai hala da. Gainera baikortasun hori azken finean triunfalismo suizida bat ez ote ari den bihurtzen pentsatu beharra dago. 10 urte pasa ondoren, egiten diren aldaketa eta urrats guztiak benetako euskararen erabilpenaren normalkuntza galeratzeko eta oztopatzeko egiten direla pentsatu beharra dago.

A.— Berriro ere dekretura bueltatuz, muga garbia azaltzen du, elebitasuna alegia, ez al du horrez euskararen benetazko normalkuntza galeratzen?

I.A.— Legetasunaren inposamenaren ondorioa ikusten da hor. Bazegoen eus-

kararen arauzkotzeko legearen puntu bat, 8.3 puntua, normalkuntzari lehiatil txiki bat irekitzen ziona baina aipaturiko legetasunaren inposaketak ez zuen onartzen. Honenbestez, normalkuntzaren legea baino, elebitasunaren legea genuke. Behingoz argi utzi behar den tranpa bat dago hor: euskararen erabilpenaren normalkuntza lortzeko euskara hutsezko funtzionamendua garantizatu behar da zonalde elebakar horietan, gero apurka apurka elebakartasun hori zabalduz.

A.— Legetasun honek, ordea, ukatu egiten du printzipioz elebakartasun hori.

I.A.— Legetasun honek ez ditu babes-ten adibidez euskara hutsez funtzionatzea erabaki duten herriak. Horietan ere aski da pertsona bakar batek gaztelaren erabilera eskatzea, gaztelera garantizatu behar izateko komunikazio orotan.

A.— Horrek borondate politiko eza azaltzen al du?

I.A.— Garbi dago, garai batean Joseba Arregik botatzen zuen bezala, nolako borroka ideologikoa garatzen zuten administrazioetik elebakartasunaren aurka, esanez Euskal Herrian euskaraz baino hobeagoa dela Euskal Herrian euskaraz eta gaztelera zalkien herri bat.

A.— Dekretuaren baitan, zenbaitzuren baldintza bete behar eza azpimarratzen da, ez al da hau beste oztopo bat?

I.A.— 45 urtetik gorakoak kanpoan geratzen dira, politikariek euskara menderatzen ez baldin badute ez da ezer esaten, dekretuan xedatzen direnak betetzen ez baldin badira ez da ezer esaten... Gauza bat da flexibilitatez jokatzeari, baina ihesbideak egiteko posibilitate asko ikusten dira, azken finean hutsaren parekoa izateko borondate politikoa ez dagoen tokietan.

dunen % + (la euskaldunen %/2). Honela, eragiketa horrek ematen duen portzentaia herri batean %10a bada, bost urteren buruan udaletxe horretako langileen %10ak baino ez du izango derrigorrezko hizkuntza perfilaren baldintzak betetzea.

Goi-funtzionarioak ate

Kopuru hau HPInk 'oinarrietan' aurkeztutako datuekin alderatzerakoan, behera-

Plana ez da HPINek hasieran proposaturikoa; kontsentsu politikoaren beharrak epeldu egin ditu hasierako xedeak

pen nabaria soma daiteke, Donostiarako %50, Bilborako %30a eta Gasteizerako %25a ezartzen zuen bitartean, oraingo formula honekin Donostiarako %38,4era, Bilborako %19,2ra eta Gasteizerako %14,6ra jeisten da derrigorrezko Hizkuntza eskakizuna izendatu behar zaien lanpostuen portzinoa. PSOEren eskua omen minimoen jeiste horretan.

Badira, bestalde, zenbait funtzionario,

Nolako lanpostua halako perfila

Honako hauek dira lanpostu publikoetarako HPINek proposatzen dituen hizkuntz eskakizunen perfil ereduak.

1. hizkuntz perfila.— Lehenengo hizkuntz perfila proposatzen zaion lanpostuaren jabe denak, ahozko edo idatzizko edozein texturen gune zentrala ulertu ahaliko du, oinarritzko elkar hizketetan parte hartzeko gai izango da, eta baita dokumentuak sailkatzeko gauza ere. Halarik ere, idatziz nahiz ahoz akats gramatikalak egin ahaliko ditu.

2. hizkuntz perfila.— Perfil honek zehazten duen maila bete behar duena edozein komunikabideren bitartez informazioa eskatu eta emateko, ikuspegi desberdinak kontrastatzeko, bisitei harrera egiteko eta bere eritzien funtsa adierazteko gauza izango da. Gramatikaz erabat jabetua egongo da, nahiz eta idatziz akatsen batzuk egin ahaliko dituen.

3. hizkuntz perfila.— Perfil hau proposatzen zaion lanean diharduena edonolako gutun, barne agiri eta expediente administratibo idazteko gai izango da. Oinarritzko hezkuntza euskaraz egiten dutenen pareko idatz jarria izango du.

4. hizkuntz perfila.— Laugarren perfil hau dagokion langilea sail desberdinetako egitasmo, ekintza eta politikaren nabardurak ulertzeko gai izango da. Hizkuntz egitura konplexuak erabili eta inprobisatzeko kapaz izango da, gai espezializatuaz mintzatzean ere eroso sentituko delarik. Goi ikasketak euskaraz egin dituztenen pareko hitz jarria izango du bestalde.

Tekniko-profesional perfila.— Eduki espezifiko euskara bera duten lanpostuetarako zehaztu da 5. perfil hau. Lanposturako ezagutza berezitua edota lan horretan esperientzia eskatzen du perfil honek.

ditu hasierako xedeak—, eta ez dakigu, bestalde, dagoena ere betetzeko zein bema dagoen —plangintza betetzera ez bait da derrigortzen—. Bost urteren buruan ikusi beharko emaitzak.

M. ARRIETA
I. MURUA

Mari Karmen Garmendiak zuzentzen duen Hizkuntz Politikarako Idazkaritzak moldatu du Komunitate Autonomoko Administrazioa euskalduntzeko plangintza.

derrigorrezko hizkuntza eskakizunen arau orokorra bete behar ez dutenak: plangintza-aldi bakoitzaren hasieran 45 urte baino gehiago dituztenek dagokionaren adostasunez, hizkuntza ikasteko behar beste gaitasunik ez dutela argi eta garbi erakusten dutenak, eta helduentzako hizkuntza prestakuntza eta gaikuntzarako indarreango egitarauen bitartez euskara ikastea galarazten dien gorputz edo gogo-ezintasunak dutenak. 45 urtetik gorakoak saihezkatzeari funtzionario multzo bat saihezkatzeari baino askoz arriskutsuagoa da, hauen artean kokatzen bait dira informazioaren kalitate eta kantitate handiena sortzen eta bideratzen dutenak, goi-mailako funtzionarioak alegia.

Elebitasuna helburu

«Herri-Administrazio bakoitzak, hizkuntza normalkuntzarako bidea bermatzeko, administrazio-atal eta kate elebidunak sortu eta finkatuko ditu» dio dekretuak. Helburua, hortaz, ez dirudi euskara hutsezko normalkuntza denik, euskararen eta gaztelaren elebitasuna baizik.

Kontestu honetan kokatu beharra dago 1982. urtean Gasteizko Legebiltzarrak onetsi ondoren Epaitegi Konstituzionalak inkonstituzionalizat jo zuen lege horren 8.3 puntua, zeinean esaten zen: «Gorago agindutakoa hala dela ere, udalaren gizate hiz-

Aministrazio bakoitza izango da lanpostu bakoitzari dagokion hizkuntza eskakizuna eta kasuan kasuko bere derrigorrezkotasuna ezarriko duena

kuntzazko egoera dela eta, herritarren eskubideen kaltetango gerta ez dadinean, herri-agintariek, Toki Arduralaritzaren alorrean, euskara bakarrik erabili ahal izango dute». Puntu hanek baliorik ez du egun. Berriki euskara hutsez bizitzea erabaki duten herriak ez ditu, beraz, dekretu honek babesten.

Plana, Euskal Komunitate Autonomoko administrazioetako lanpostu guztiak banan bana hartuta bakoitzari bere hizkuntz perfila jarririk, martxan dago. Ez da, ordea, HPINek hasieran proposaturikoa —kontsentsu politikoaren beharrak epeldu egin

**kirolzaleen
zerbitzutan**

miner

donostia

☎ 271050 eta 270447

EUSKAL

**EUSKARAREN I.
ERAKUSKETA
OROKORRA**

OÑATI

**ABENDUAREN 15etik 31ra
KULTUR ETXEA**

EUSKO JAURLARITZA

HIZKUNTZ POLITIKARAKO IDAZKARITZA NAGUSIA

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

HERNANI, 4 - 20004 DONOSTIA - Telf. 42 06 24

BIDEO ETA FILMEEI

AHOTS, HOTS ETA MUSIKA

EZARTZEKO PREST

ZBI SA
BIKOIZKETA GRABAKETAK

ARBAITZALDE ETXEA-SAN ROKE AUZOA

DONOSTIA

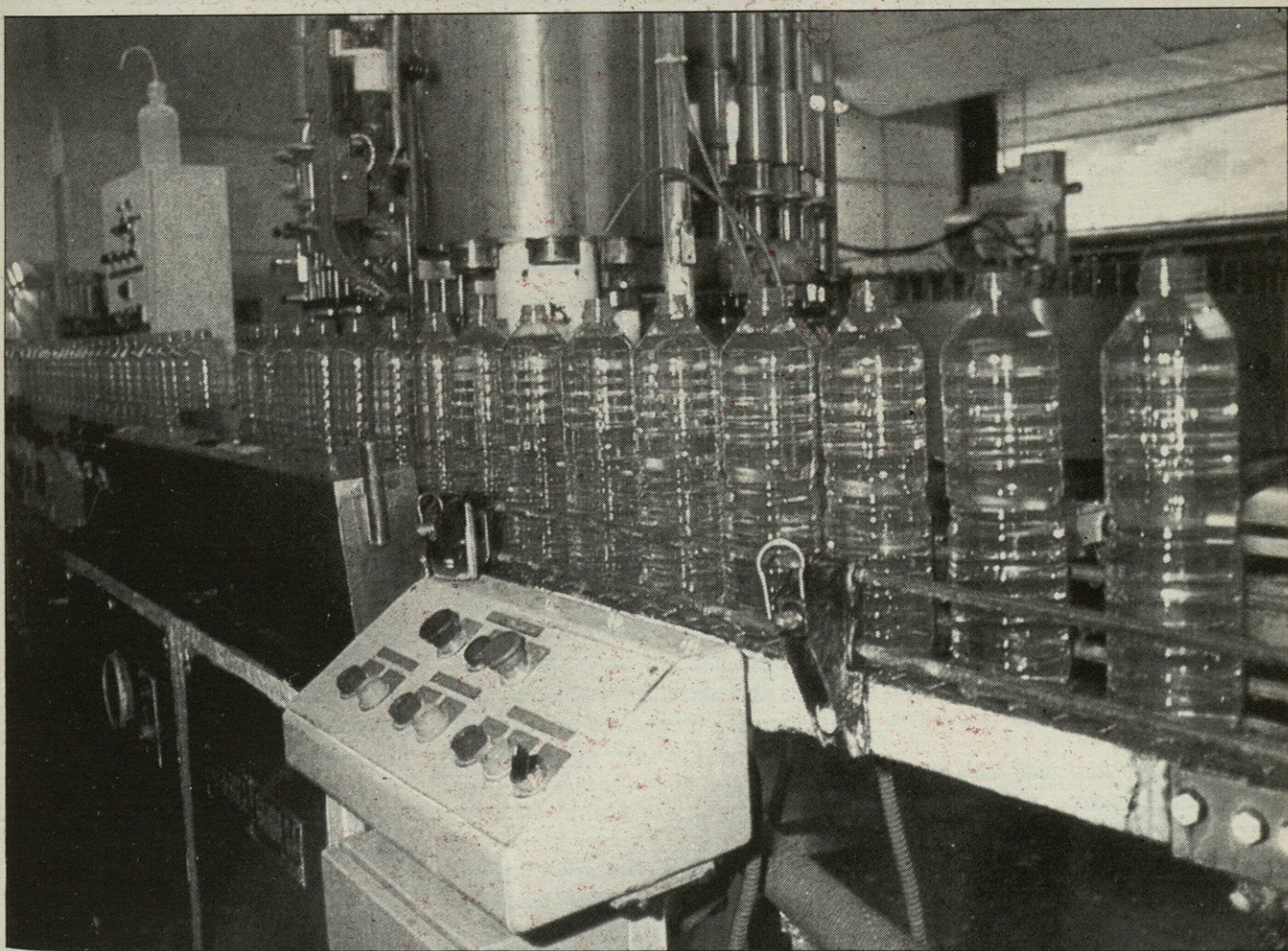
Tlf.: 46 29 64 — 45 96 29

Gurean ez ezik Estatu Espainolean sortu da asaldura

URAK BOTILAN IRAKITTEN DUENEAN

Hurbiltze bat besterik ez. Itsasoa harrotu bait zaigu ur botila baten barruan. Datuak sumario ixilpean, eritziek plazarik ez, gisa honetan mamitu dugu artikulua. Hemerrotekak eta eskuraturiko eritziek moldatu dute lixiba, xiringa, zoro, konpetentzia, estorsioa, neglijentzia edota 'elikagai terrorismoa' bezelako hitzak darizkion gaiaren tratamendua: kutsaturiko ur botilak.

Berrogeitamar urtetako atzera tarteak erakutsiko liguke agian aurtien ezagutu, pairatu hobeto esanda, dugun paisajea: Urtegiak eskasiaren eskasian, lurra lehor, ubideak siku, kanilak mutu,... alegia, Euskadi ur egarritz. Hala ere, ikusgarri hau, 89ko koadro kolorebakuna hau, errefreskatu nahiean Hego Euskal Herrian diharduten dozena erdi enterpresek ur minera-

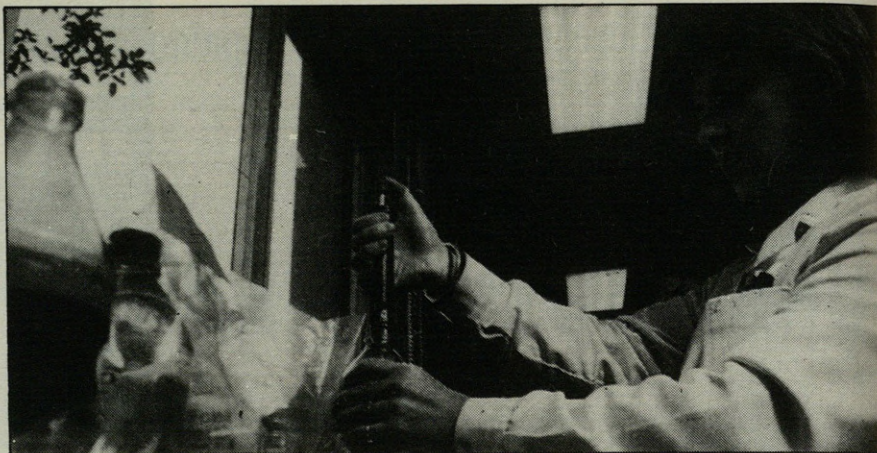
Ur eskasiari buelta emanaz, ur mineraletako etxeek hirukoiztu zituzten beren salmentak. Orain egokitu zaie egurra.

laren botilatze eta salmertari ekin zioten adorez. Hain zuzen ere bere produkzioa, eta salmenta kopurua noski, hirukoiztuz. Hauxe litzateke, batzuren ustez, jazo den toxikazioaren arrazoi lehena, hots eta Francisco Etxebarria forense donostiarren hitzetan: «Eskearen handitzeak azkartu zezakeen produkzio erritmoa, ontziak behar bezala ez prezintatuz». Uste bat zeina gaitzestua izan den botilatzaileen aldetik, “esku beltza” baten balizko eragina konstatatzen dutelarik.

Belaskoain eta Betelu nafarrak, Urbe-ruaga bizkaitarra eta Santa Clara, Altzola eta Insalus giputzak. Hauxe dugu seikotea. Konpetentziaren pizua ezagutzen duen urtetxe multzoa. Hain zuzen ere, aipaturiko gipuzkoarrek jaso zituzten lehendabiziko zartadak: Altzolak bere produkzioa eten beharrez osasun arazoen kausaz eta Insalus hasiera hasieratik kaltetu nagusia izanda. Santa Clara oiartzuarrak, bere salmenta arduraduna den Juan Mari Munarritz-en eritziz, ez omen zuen jasan horren eragina handiegirik: «hasieran bai, hain izugarrizko uda kanpaina eginda gero gainera, er-

Juan Mari Munarritz: «Hain izugarrizko uda kanpaina eginda gero, erdira baino gehiago jeitsi ziren salmentak. Segituan, halere, orekatu ziren berriro»

dira baino gehiago jeitsi ziren salmentak. Segituan halere, orekatu ziren berriro». Hortaz, eta berriz ere konpetentziaren erantzunkizun posibleari eutsiz, hona hemen Organización de Consumidores y Usuarios (OCU) delakoaren enbidoa: «Kalteturiko etxe guztiak iparraldekoak izateak azal dezake puntu amankomun bat sabotaiaren ideia bermatzeko».

Botila mordoaren edukia ikertzeari ekin zaio laborategietan.

Ricardo Oleaga (EROSKI)

Ur mineralen pozoinak

Hainbat pertsona lesionaturik, hiru larriki lerrook idatziz arte bederen, lixibaz eta beste produkto kaltegarriez kutsaturiko ur mineralen botilen salmentaren ondorio nabarmen eta tamalgarriena dugu. Elikagaien segurtasuna da, hain zuzen, zalantzan ezartzen ari dena. Eta horrek, enterpresa batzuren imajina kaltetzea ez ezik, eta nola ez ba, ur mineralarena produkto gisa, oinarritzko eskubide batetan eragiten du, hots, gizabanakoen osasun eskubidean.

Hasiera zein arestiko kasuetan —Azken hauetan Estatu espainoleko kontsumitzaileengan kutsadura ailegatuz—, agerikoa da adulterazioa nahita izan dela. Mekanismoaren erraztasunak, (kutsatzea, ikara kontsumitzaileengan, eragindako markekiko eskatze muriztea, enterpresen kaltearaztea) argi azaltzen dizkigu osasuna eta seguritatea zirutzeko merkatuak eskaintzen dizkigun garrantzi murriztuz. Samina da bestalde, kontsumitzailegoari paratu zaion errola, agente bizkortzailearena alegia, begirunerik gabe mamituriko eraso batean. Ontziratzean ankasartzea edo zoro edota izaki antisozial baten sabotaia, arbuia ez daitezkeen posibilitateak dira; batez ere maniakoarena azken kasuetan, non botilek zulo eta eskusartze zatarregiak erakutsi dituzten helburu ekonomikoa gakoa izateko.

Baina adulterazioen arduradunek xede lukratiboaren poderioz ekin diotela susmo-pean, kontua errotik aldatzen da. Izan ere, etekin ekonomikoa enterpresa iharduna-

ren motor nagusia dugu, eta horrelaxe onartua da, baina estrategia hauetatik baliatzen denaren zintismoak eta kontzientzia zibiko ezak merkatuan diharduten arteko esparrutik at kanporatzea derrigortzen du. Ekintzen gibelean txantajista, protagonismoa bilatzen duen zoro bat, edo ur mineralaren sektorearen konpetentzia estaltzea —nahiz eta garrantzi handiko arazoa izan— ez da funtsezkoa, ez da gakoa. Premiazko dena araketetan segitzea, prudentzia indartzea, burua ez berotzea eta Osakidetza zein Kontsumo Zuzendaritzari neurriak har dezaten eskatzea kutsatzearen egin eta eragileen inpunitatea murriztuaz. Industrialek berriz, seguritatea aintzat hartu behar lukete beren produktoen kalitate elementu gisa, horren kostoa bereganatuz —kontsumitzaileak onartuko duena. Terrorismo komertzial hau berrager daitekeelaz, ankerkiago akaso, jabetu beharra dugu. Ura kasu, prezintatzearen hobetzea eta enbotilatze eremuen kalitate kontrolak areagotzea, kontsumitzailegoak positibotzat joko lituzkeen urratsak dira. Osasunaz ez bait da jolazten.

OCU: «Kalteturiko etxe guztiak iparraldekoak izateak azal dezake puntu amankomun bat sabotaiaren ideia bermatzeko»

Zenbat buru... hainbat hipotesi

Enterpresen beraien neglijentzia edota konpetentziaren esku beltzaren hipotesiaz aparte, anitz izan dira botatakoak. Aipatze-koak zenbait mediotan plazaraturiko

E.T.A.ren zitekeenezko parte hartzearena, enpresa batenganako txantaiarena, edota Batmaniak sortutako maltzurkeriarekiko irrikiarena. Halarik ere, eta hedatuena apika azken egunotan, aldekotza handia lortu duena, "xiringaren maniakoa"ren hipotesia dugu aztertuenia. Poliziak berak erabiltzen duen argudioa genuke: *«efektu mimetikoa litzateke, jendearen erreakzioa ikusita bereganatzen dute praktika hori, zoro espiral bat osatuz»*. Jokamolde hauek azken egunetan azaldutako botiletan ikusenezake, nabarmenki zulaturiko ontzietan hain zuzen.

Pasaiaiko herritik letorke notiziya

Sumario ixilpean ditugun datuak ezin erabiliak, hipotesi guztiok, beraz, ezin kon-

trastatuz; baieztapen bakarra eta bikoitza bota genezake, hots eta batetik, badagoela arriskurik horrelako ihardun malizios esparru zabaletara iragaitera. Alegia ur mineralaren alorreko produktoetatik hauek bezain kalterrazak direnenetara. (Adibiderik ez, izan ere nornahiri piztu lekioke argitxoa). Hortaz, horren kontrako bitartekoak jarri behar, kontsumigaien ziurtasun garantiak, gutxienez, errespetatuz. Bestetik eta azkenik, uraren afera honen sorburuetara jo beharko lukete azterketek. Ahaztu momentuz xiringadun txoroak eta batu indarrak Pasaian topaturiko lehenengo «Insaluseko horretatik zerbait argi ateratzeko: Lizartzako etxearen hankasartzea ala maltzurkeriaz prestatutako merkatu bazterretate bat. Gainontzeko ero zerrenda eskibagaitza eta bide batez atzemate ezina da jadanik.

JOXAN OIZ

Egunez egun

Kronologia honen xede soila heme-roteka harrotuz gero ateratako hainbat data zein datu konstatatzea litzateke. Nork bere konklusio sorta atera dezala.

Iraila jaio berria. Osakidetza eta Zarautz, Getaria, Zumaia eta Orioko udalen arteko mokokaldia ur edagarritasuna dela eta.

Iraila. Ermua. Udarak ederki asko kixkalita, irailean legor legorra. Garai batean tifusak mehatxaturiko iturriak ireki behar. Eibarko Axiola urtegia irtenbidea.

Urriaren hondarretan. Urte osoan zehar legorteak eragindako egoera argi gorriz. Urtegiak erdi hustuta eta ur murrizketak nonahi. Ura aurrezteko gomendioa. Donostialdeko ura kondizio makaletan. Depuradora berriaren eskakizunak areagotzen, gastroenteritisa nagusitzen doalarik.

Urriak 31. Osakidetzak «Agua de Alzola» ez edatea gomendatzen du, sanitare irregulartasunen zioaz.

Azaroak 1. Urtearen balantzea eginda, Hego Euskalerrian, ur mineralaren sek-

toreak, bere salmenten hirukoizpena ezagutu. Gipuzkoan, «Insalus» eta «Santa Clara»rekin alderatuta, «Alzola» kaxkarrena.

Azaroak 3. Euria ari du Gipuzkoan.

Azaroak 4. Lixiba zerion «Insalus» botilak bi pasaitar gazte erre.

Azaroak 5. Osakidetzak Santiago Pedraz epaileari «Insalus»eko 50 botiletan egindako araketaren datuak bidali. Hipermertakuek Insalus botilak biltegietan laga. Sabotaiaren susmoa hedatuz dihoa.

Azaroak 9. Laugarren botila Pasaian. Madrilera eraman xiringaz pozoindua izan ote den aztertzer.

Azaroak 10. «Txintxin» Añarben. Donostialdearentzako depuradora mar-txan.

Azaroak 15. Pozoinduriko botilak dozena erdia honez gero. Gaseosa botila bat ere kutsaturik Donostian. Insalus eta Santa Clara 'sabotaien'pean eta Alzola ez edagarria Osakidetzaren ustez. Pedrazek eusten die analisei baina sekretupean.

Azaroak 15. Nabarmenki zulaturiko Insaluseko bat Azkoitian.

Azaroak 17. Osakidetza larrituta. 8 botila ur eta bat gaseosa edenduta. Santa Clara inguruetan berriz, sabotaiaren interes komertzialak aipatu.

Azaroak 19. Insalus/Santa Clara eta Gipuzkoako lurraldearen eskusibitate dramatiko hori bertan behera. Bizkaian «Fondor» kataluniar markako bat kutsaturik.

Azaroak 29. Axiola urtegiak tifusa barreiatu Eibarraldean. Botila kutsatuak ugalduta Estatu espainolean ere eta Pedrazek isiltasun sumariak altxa.

Azaroak azkena beteta. Eibarren sukar tifoideoen kasuak etenda. Nahikoa tira-bira eta gero Donostiako kanila guztien ura Osakidetzak onetsi.

Abenduak 1. Ezer ez salbu, kriztalezko Insalus bat pozoinduta Bergaran.

Abenduaren hasiera. Estatu Espainiar osoan asaldura. OCU kontsumitzailegoak konpetentziaz ihardun bitartean, poliziak mimesi fenomenoaz besteak beste.

Juan Cruz Alli abokatu eta politikariak
Erronkariko legedi sistema berezia aztertu du berri

ERRONKARI

ABELTZANTZAK ETA INGURUAK FUNTSATU DUTE ERRONKARIKO LEGEDI SISTEMA ZAHAR ETA BEREZIA

Berezia bezain arkaikoa gertatzen da Erronkarik gaurko egunak arte kontserbatu duen legedi sistema, abelazkuntza eta inguruneak baldintzaturik sortua Juan Cruz Alli abokatuaren ustez. Lurrak denen esku egotea, erabaki denak ibarreko batzarrean hartzea, herri bakoitzeko aferak ia beti ibarrean erabaki beharra, pertsona juridikoa zazpi herriek batera edukitzea edota liberalismoak halako erakundeak ezin gainditua ez dira eguneroko ogi gertatzen.

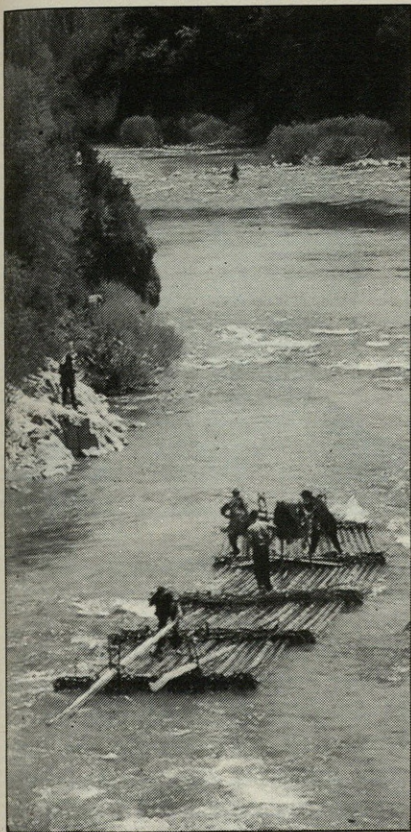

Aberats izaki, ibarraren batasuna hautsi eta herri autonomia lortzea izan du amets Izabak.

Historiagile zenbaitentzat XI. mendean ibarraz albisteak agertzeak han gizatalde bat bizi dela esan nahi du, IX. mendetik edo aurretik heldu den autonomia, abelazkuntzan, basoko aberastasunetan eta lurreen oinarriturik. Zaraitzu delata, uste hau VIII. menderako badago, pentsatzen delarik ordurako bazutela ohiturazko arau batzuetan eta oso oinarritzko instituzionalizatzeko politikoan gauzatutako gizatalde zentzua. Kataluniako Pirinioetarako pentsatu da ibar hertsietan oinarriturik zentzu administratibo eta politikoa hartzen dela, herrixka eta parrokiez landa ordezkaritza politikoa duten herri erakundeak izanik. Honela, Katalunia eta Aragoe-rako XII. mendetik aitzina badira erakunde supramunizipalak.

Erronkarin, pentze eta bortuen hustirtze komunitate nola mugimendu eta transhumanziako artzantzaren ezaugarrietatik abia daiteke gizatalde sena, arautuz joanen diren oinarriak finkatuko dituelarik ibarreko batzorde batek.

Errokarin bizirik ere, noble ez ziren kanpotarrek xingola horia eraman behar zuten jazkeran gorria beharrean, elizan atzekaldean jarri, postu publikorik ezin eskura...

Ibaian behera eraman enborrez egin ziren Espainiako Armada Invencible-ko ontziak.

Erronkariko araudia: giza araudi arkaikoa

1345eko ekainaren 15koa da ezagutzen den arau ezartze lehena, aziendak egin kalteengatik nekazari jendea bildu zenekoa. Ordura arte ez dago lekukotasunik, beraz pentsatu behar ohituretan oinarritutako eskubideak zirela. XIV. mendetik aitzina ordea, ibarreko araudia da nagusi, non ez Erreinuko araudiak edo erregeak kontraktorik esan, hauek gainetik bait zeuden. Horrezaz gain, aipatzekoa da 1956. arte dokumentuak sakabanaturik egon direla, eta lekukotasun inportantiazko ugari galduko zela; hala nola, Iزابako elizan gordetzen zirenak, 1427.ean erroerik.

Batzarre eta ohitura bidezko eskubidearen lekukotasuna, 1345. urteko araudian berean heldu da: «Segúnt que lo abían acostumbrado deseplegar en Junta General en cada un anno por hordenar e meter en estado las cosas semblantes». Urzainkin zuten batzarrea harako hartan. Pentsa liteke araudia urteetan barrena aldatuz joan dela, baina ez da hala. Araudia aldatu baino, eratu eta egituratu egin da. Egun inda-

Abeltzantza eta
subsistentzi nekazaritzaren
arteko oreka bilatu nahian
funtsatuko da ibarreko
araudi berezia

rrean dagoena 1890. urtekoa da, eta ondoren, aldatzeko saioak izan badira ere (1931, 1942, 1956, 1964, 1968, 1974, 1979), ez da lortu: izan ere aski bait da herri bakarrak aldaketa ukatzea gainerapeko sei herrien indarraren gainetik. Legedi honek etorkizunari nola orainari berari ekonomia arloan sortzen dizkion zailtasunez mintzatzeko lan-osorik ez dago egunik oraino.

Araudi horren ezaugarri zenbait

Alor komunal denak libre dira bazkalekutako, kontutan izanik lur gehiena komunala dela. Ereite aroan ordea, nekazaritzarako erabiltzen da uzta bildu arte, abuztu bukaera arte. Erronkarik lur gehiena pentze eta basoetan du, nekazaritza subsistentziakoa izan da beti patata ekarri arte.

Nekazaritza garaitik kanpo, alor edo pentzearen jabeak ez du erabateko eskubiderik lurrarekiko, eta ibarreko edonork sarbaltza bere aziendak jabearenean honek bereak kanpo dituelarik, ezin bidal dezake lur eremu horren jabeak etorritakoaren azienda honek nahi duen arte. Aldi berean, herri batek ezin du ezein itun edo saltze egin bestelako herri edo lagunekin,

non ez dagoen ibarreko batzordea honetaz jabeturik eta aitortu dion. Ezin du inork etxerik saldu, lehen eroslea herria bera izan gabe. Kanpotarrei adibidez, ez zaie bizilaguntasunik aitortzen noble ez badira. Jazkerak ezagun zuen hori, kanpotar ez nobleek xingola horia eraman behar bait zuten bertakoen gorria beharrean, eta mezan atzeko aukietan jarri. Ezin zuen inork kanpoko aziendarik gorde herrian baimen berezirik gabe. Isun eta zigorretarako almiranteak ziren herrietan. Kanpoko azienda gorde lezanak, urtebeteko belar sariaren doblea leukake zigor.

Ezin konta ahala erabaki bitxi hartu dira Erronkarin historian zehar. Besteren artean, deituraz aldatuagatik ere etxearen izenari eustea bat, eta are harrigarriago, behin ibarreko diru publikoaz ibarraren historia bat argitaratu nahi izan zen bizilagunei partitzeko. Kontutan izatekoa da guzti hau ibarrak edo universitas honek zuen izakera juridikoari esker dela, hau da, eskubide historiko zahar batzuren iturritik bilbatzen den herri administrazio zehaztu bati esker.

Ibarraren autonomia eta batasuna nabarmen

Juan Cruz Allik ibarraren autonomia juridikoa eta eskubide estatutarioa nabarmentzen ditu bere lanean. Ibarra pertsona juridiko dugu, giza gertaera batzurretatik abiatutik herrien gainetik dagoen mankomunitatera heldu dena, honela legedia ez da oso teknikoa izanen, bai ordea gizakia-rengandik hurbila, eta arkaikoa dudarik gabe.

Ibarrak honenbesteko boterea edukitzeak arazoak sortuko ditu ezin gehiagoan historian zehar, oraino ere segitzen dutelarik. Herri aberatsenak beraz, Iزابaren ka-

Nekazaritzarako eskubide berezia aitortu zaio betidanik Burgiri.

sua, ibarraren batasuna hautsi nahi izanen dute beren bazkaleku eta basoak berendako bakarrik izateko, baina hori ibarreko batzarrean behar erabaki eta ez da aise erdiesten ahal. Status quo-a baldintzatzen du beraz ibarraren batasun administratiboak.

Sortzen den beste arazoa jabetzarena da, izan ere mankomunitatea bait da kasik ororen jabe. Honela bizilagunak ez dira beren eremuen jabe oso, bazkatze komuna errespetatu beharrekoa bait da. Nahiz sozializazioa ia erabatekoa izan, ibarreko batzordeak aspalditik aitortu du jabego pribatua, eta lurrarena goldatze eskubideetarik eta odol garbitasun liburuetarik sortzen da pixkana pixkana, etxe eta baratzeekin berdin gertatuz. Adibide gisa, jabeak baratzea lantzen ez badu, kendu egiten zaio jabe-goa.

Itunetako lege aukera

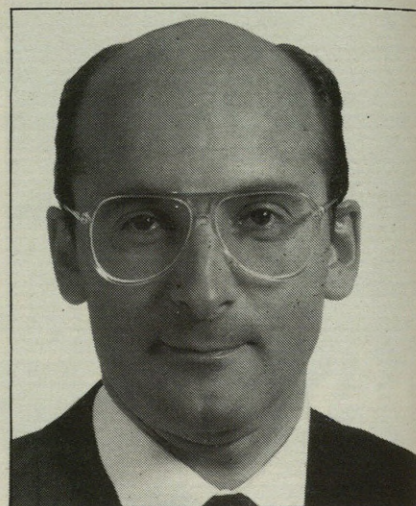
Muga anitz duen ibarra da Erronkari, oroitu besterik ez horretarako aspaldiko itunetan oinarriturikako hiru behiena, Barretouseko ibarrarekin sinatua. Gauza bera Zuberoarekin ere, hango gobernariak harreman zuzena bait zuen legeari dagozkionetarako gure ibarrarekin. Zentzu hone-

tan, Juan Cruz Alliren tesi lanean euskararen eta Erronkariko euskalkiaren afera aski paltal ageri dela esan behar, deus argitzen ez dutenengana jo bait du euskalkiari buruz ezer tajuz esan zuen Mitxelenaren lanari ezertarako begiratu gabe, zinez eza-gun du hutsa Alliren lanak, euskalkiaren funtsa ilundu baizik ez bait du egiten.

Anso da bestetan lege aferetan Erronkari ibarraren lekuko, Zaragoza edo Zaldueko epai etxea delarik erabaki gune.

Bazka kontuak direla eta, esan beharrekoa da Zaraitzük hamaiketan eskatu izan

Uzta bildu ondoren,
alor oro bazkaleku
komunal bihurtzen zen
bizilagun guztientzat,
berdin herri bateko nola
bestekoentzat, eta
nonahi

Juan Cruz Alli, Erronkariko lege sistimaren aztertzaile.

diola faceria egiteko Erronkariri, honek ukatuaz. Bardeetan erronkariarrek aspalditik (Errekonkistan erronkariarrek erakutsi adoreari zor zaizkio eskubideetarik batzu) gorde eskubideek egun arte iraun dute, Erriberako agintariekin Erdi Aroan ere biltzen zirela ziur dakigularik.

Egun gainbehera etengabe

Laiotz edo oiozkiak pinadi eta izeidiatarako utziaz ardian mozkinik handiena zuten erronkarriarrek pentzeen erregulatze ezinago zehatzean funtsatu dute beren legedi arkaikoa. Egun, ardiak behera egin du ibarrean behiak aurrera egiten ez duen bitartean. XIX. mendean ehun mila buru zituen ibarra 27.000 ardiren jabe zen 1975.ean. Ibarreko bizilagunek ere ber gisan egin dute behera 1940ko 4.250 lagunetatik 1981eko 1.638etara paseaz. Goiera handiko Europako eremu guztietan gertatzen dira honakoak, nekazaritza zinez baita nekeza, populaketa zahartua eta turismoa ez beti kontrolatzen erraza.

Zer esango ote lukete garai bateko erronkarriarrek beren ibarra honen txiroturik ikusirik? Orduan eskubide eta pribilegio anitzen jabe ziren, non Bardeetara joateko kañada baliatzen zutelarik beharturik bait zeuden eliza nola jauntxoak beren artaldei pasatzera uztera, Navascoe, Castillonuevo, Bigotzari, Leire, Iesa, Xabier, Zangoza, Peña, Kaseda eta Zarrakaztelun barrena beheiti zihozazenean.

Gaztangintza ere ibarreko legeen araberakoa da eta izan da beti.

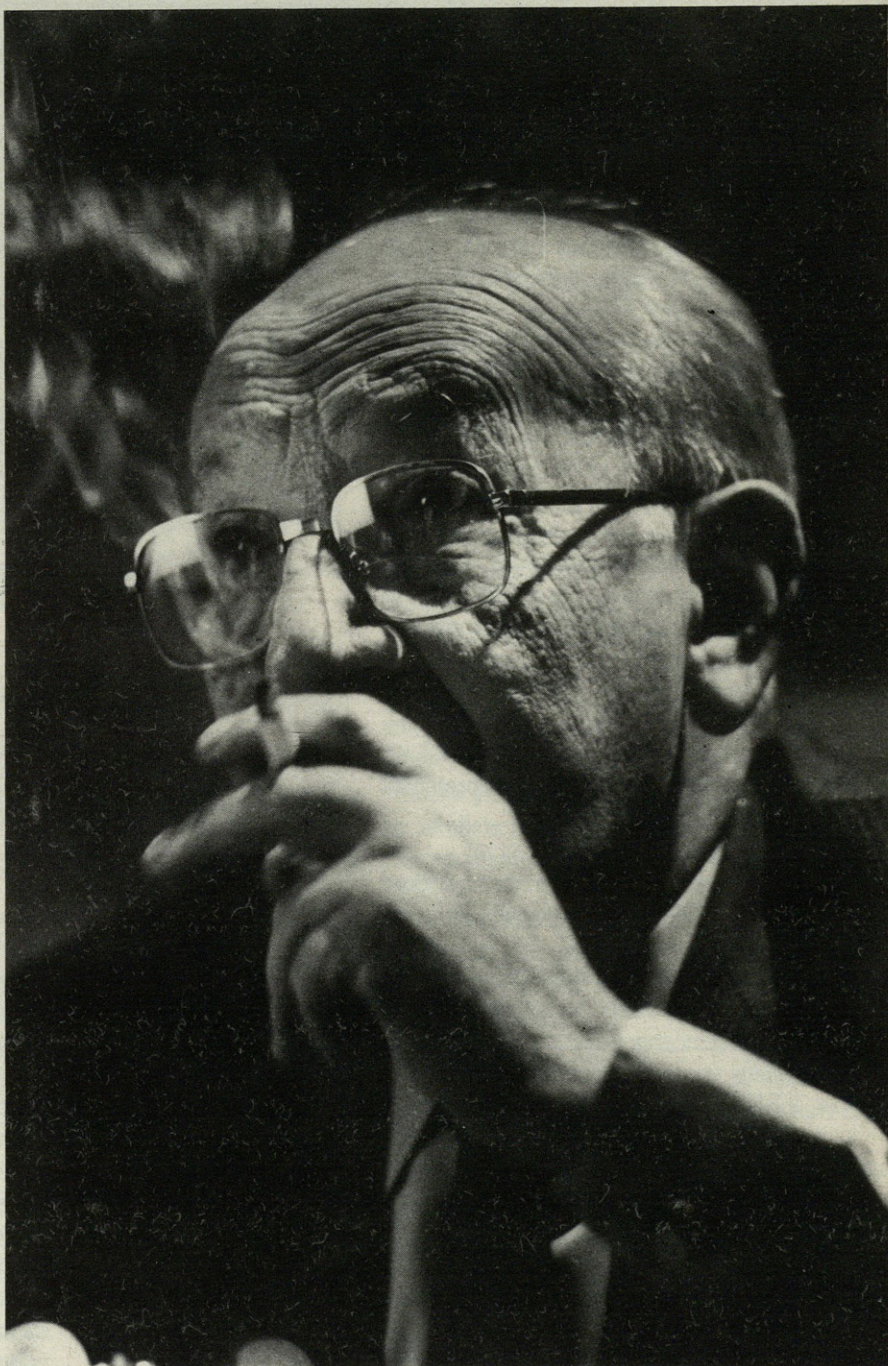
INAKI CAMINO

JESUS INSAUSTI, 'Uzturre'

«Abertzaleen arteko zubi berriak eraiki behar dira»

Uzturre goitizenak Tolosako jatorria salatzen badu ere, Bizkaiko Belendiz-en, alde batera itsasoa eta bestera Oiz erakusten dituen txalet koskorrean hartu gaitu Jesus Insaustik.

Euskaldun kulto zaharrek erabiltzen duten doinu gipuzkoarrean, euskara pausatu eta dotorean, mintzatu zaigu Primo de Riveraren garaiko militantzia, atzerria eta EAJko EBBko buruzagitza ezagutu dituen 78 urteko gizona.

Primo de Riveraren diktaduraren azken urteetan —1928 inguruan— ekin zion Jesus Insaustik militantzia nazionalistari, 16-17 urte zituenean. Bitan zati-tuta zegoen, urte haietan, gerora bere betiko alderdia izan den EAJ: berak 'Aberri'koengana jo zuen. «Nahiago izan nuen 'Aberri', bertan langileak eta herriko jendea biltzen bait zen; 'Comunión'ekoak beste maila batekoak ziren, abokatuak eta horrelakoak». Nazionalista eta sozialisten arteko burruka latzak gogoratzen ditu batez ere: oraingo sozialista errejionalisten antzik ez omen zuten ordukoek, «zeharo zentralistak ziren haiek, antieuskaldunak».

Sozialistekin izaten zituzten istilu eta iskanbilak ez ziren txantxetakoak, 'Uzturre'k kontatzen digunez; alde bateko zein bestekoak pistola zutela ibiltzen omen ziren, badaezpadaere. «Esate baterako, ni ELAn sartu nintzenean, lehenengo egunean 'Uzturre' mendira eraman eta pistolak erabiltzen erakutsi zidaten, gertatu zitekeenaren aurrean prestatuta egon behar bait genuen».

Sozialistek desberdinak zirela diozu. Primo de Riveraren garaiko abertzaletasuna ere desberdina izango zen noski.

Bai, orduko abertzaletasuna euskaltzaletasuna zen gehiago. Euskal Pizkundearen garaia zen hura. Orduan izan ziren olerkiaren pizkundera, lehen Bertsolari Txapelketa eta euskararen inguruko hainbat ekintza, folkloreari lotuta gehienak. Urte haietan euskara eta kulturaren inguruan zebilen jendea Errepublikan iristean abertzale bihurtu zen, mugimendu politikoago batean bilakatu zen.

Gerra bukatzean Santoñan atxilotu eta gartzelatu egin zuten 'Uzturre', gero libre utzi eta beranduago berriro espetxeratzeko. Ihes egin zuen azkenean, atzerrira joateko. Zortzi urte egin zituen, guztira, lau

hormen artean. Atzerrian, aldiz, hogeita hamar: hogeit Bruselan eta hamar Parisen.

Gerra garaian atera zenuten euskarazko egunkaria.

Bai, baina ideia lehenagotik zetorren. Mendilauta eta Lizardik idatzi zuten hortaz, proiektua eta dena zuten: irakurlekoa, ze diru beharko zen, halako eta honelakoa izango zela... 'Itz-lauz' liburuan jasota daude Lizardik honi buruz idatzitakoak. Kolaboratzaile bezala aritu nintzen ni. Baina hori Jaurilaritzak horretarako dirua eman zuelako izan zen, ez zen izan euskaltzaleok bultzatu genuelako.

Halako egoera larri eta baldintza eskaseta atera zenutena zergatik ez da orain egiten?

Baina ez dut uste gauzak horrela egin behar direnik. Ni orduan ere ez nengoen egunkaria horrela ateratzearen alde. Hori artifizial jokatzeari da. Euskaldunok benetan euskarazko egunkaria nahi badugu, atera dezagun erakundearen laguntzaren zain egon gabe. Hori geure adonez atera behar dugu. Eta euskararen arazoa ere hori da, euskaldunak ez dugula geure kabuz aurrera egiten. Gero eta euskaldunberri gehiago dago, ikastoletatik gero eta haur euskaldun gehiago ateratzen da, baina kalean gero eta euskara gutxiago entzuten da. Arazoa politikoa ere bada; helburu bezala elebitasuna izatea akats izugarria da, horrek euskararen heriotza ekarriko luke. Flamendarraren adibidea dugu hor: lehen, zona batzutan, flamendarra %80ak hitzegiten zuen, baina elebitasunerantz jo dutenez, eta frantsesak indar handiagoa duenez, honek flamendarrari lekua jan dio eta orain %10ak baino ez du flamendarrez hitzegiten. Gizarte elebidunean hizkuntza indartsuak ahulari tokia jaten dio.

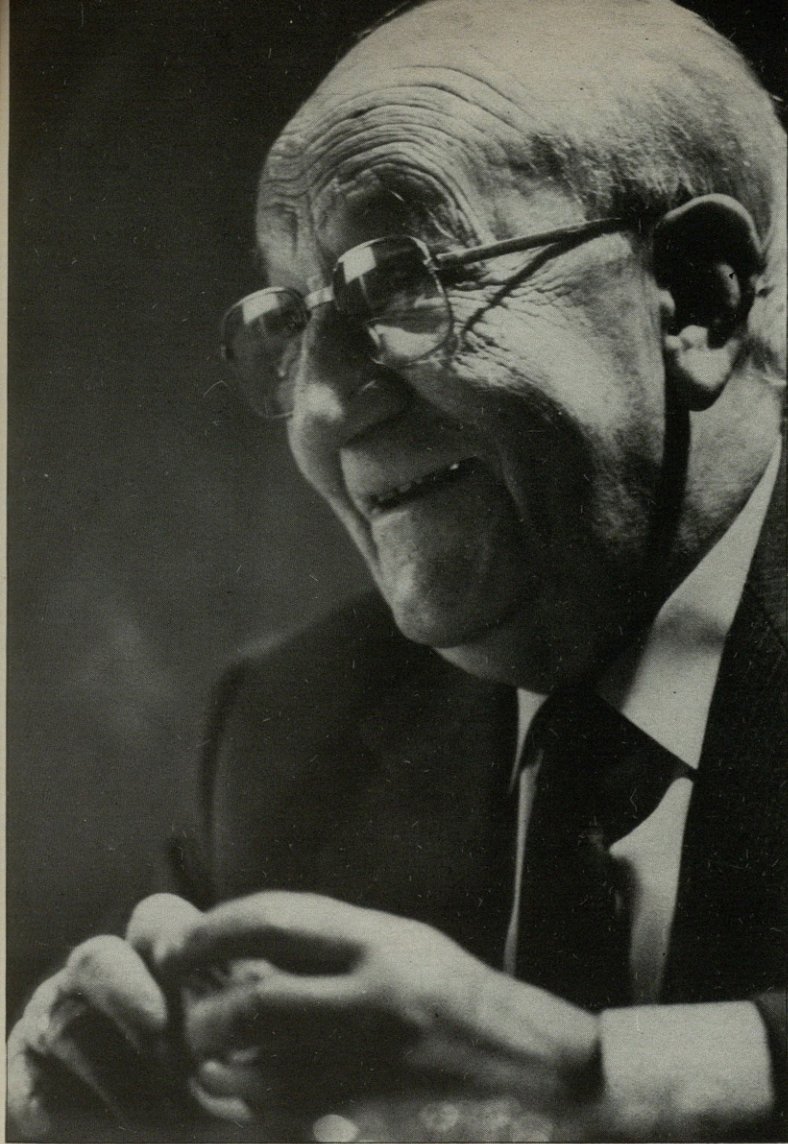
«Euskaldunok benetan euskarazko egunkaria nahi badugu, atera dezagun erakundearen laguntzaren zain egon gabe»

Hor alderdi politikoei badute erantzunkizunik.

Hara, gauza bat esango dizut, beti partiduei botatzaren diegu errua baina norberak izan behar du euskaltzale; euskaraz mintzatu, irakurri eta bultzatzeko prest egon. Partiduak pertsonen osaturik daude.

Sar gaitezen politika munduan. Ikuspegi aber-tzaletik EAJ eta PSOEn arteko hitzarmena ez al da kritikagarria?

Iparrik galtzen ez den bitartean alderdi bateko momentu batean dagokion paktu bat egitea ez da kaltegarri; baina iparra galtzen ez baldin bada, bere azken helburuak tinko dauzkan bitartean. Bestetik, askotan gogoratzen dut Irujo zenaren teoria. Hara, herri honek urtetan bere nortasuna zaindu baldin badu ez da izan burruka bidez, ez da izan gerra bidez, paktu bidez izan da. Azken berrehun urte hauetan hiru gerra egin ditugu, eta hiru gerretatik kaka zutena atera gara, eta laugarrena egingo bagenu oraindik eta kaka zutena aterako ginatke. Herri honetan azeritasunez jokatu beharra dago.

Baina posible al da sozialistekin politika abertzale bat eramatea?

Bai. Baietz uste dut. Badakizu gaurko egunean benetan zuhur jokatu beharra dagoela, eta orainartearaino behinik behin, sozialistekin paktu hori egiteak herri honi ez dio kalterik ekarri. Ondo aztertuez gero, on ekarri dio kalte baino. Bere arriskuak ere baditu, eta niretzat arriskurik handiena nahasketa horretan gure nortasuna galtzea da, baina ez dut uste gaur egun arrisku hori dagoenik. Paktuagatik ez balitz herri hau honezgero jota legokeen.

Abertzaleen arteko enfrontamendua gero eta gogorragoa da. Ez al da zubiak eraikitze biderik?

Euskaldunak, abertzaleak batez ere, ezin genezake zubirik apurtu, eta zubiak apurtuta baldin badaude, zubi berriak eraiki behar direla.

Zein dira zubiak, nondik nora eraiki daitezke?

Kontaktuak. Esate baterako, legealdi hau hasi zenean, edo aurrekoan, ez dut ondo gogoratzen, Herri Batasunako jendearekin izan genituen hartuemanak. Beraiek esaten zuten: 'gu prest gaude politikan sartu, parlamentura joan eta konponketa bat zuekin egite-

ko', baina kondizioekin. Kondizioak gerra kondizioak ziren, zeren eta horretara makurtuez gero, orainartearaino ondo edo gaizki lortu dena zakurra- ren ipurdira joango litzateke.

Zein ziren, bada, kondizio haiek?

Konstituzioa ontzat hartzen ez genuela esatea eskatzen ziguten lehenik, gero, ez zela... gerra kondizioak ziren. Bi bilera publiko egin genituen, bata Bergaran eta bestea Durangon. Bergarako bilera aurretik bost heriotz izan ziren, eta Herri Batasunakoak uste zuten ez ginela joango, baina joan egin ginen. Denon artean hitzegin genuen, eta nire eritzia zen behinik behin, 'hara, joatekotan ginen, heriotz horiek gertatu direla, bada, gertatu direlako oraindik eta motibo handiagoa joateko'. Bestea Durangon egin genuen, baina erdaraz esaten den bezala, 'dialogo de sordos' izan zen.

Publiko egindako elkar hizketa hauez gain, izan al duzue beste kontakturik?

Badakizu, herri hau txikia da, denok elkar ezagutzen dugu, eta beti da posible halako bati deitu eta 'aizak, hola eta hola hitzegingo al dugu?', eta hitzegin. Baina batere konpromezurik gabe.

Zubiak eraikitze bidea, kontaktuaz aparte, jertuen bidez ere egin daiteke. Esate batera, Madrilgo Parlamentuan HBrekin gertatu dena...

Umekeria!

Zeinen aldetik?

HBren aldetik, hori izan daitekeen umekeriarik handiena izan da. Alde batetik, negoziaketa nahi dutela, hori gabe ez dagoela aurrera irteterik. Baina Espainiako legepean gaude, legea beraiek egiten dute, eta parlamentari izateko esan behar da 'juro' ala 'prometo', beti izan da horrela, transizio guztian izan da horrela.

Baina oker ez banago, osoko bilkura hori baino astebete lehenago aldatu zuten araudia Monteroren formula horren balioa ukatzeko.

Ez, ez. Hori beste gauza bat da: 'betidanik izan den ohitura hautsi behar al da?'. Herri Batasunak, gogoraturik hori ondo pasa zela Strasburg-en, hemen berritu nahi izan du, baina bazekiten hori ez zela aurrera aterako.

Beste alderdien jarrerak ez al du oztopatu hainbestetan HBri eskatu zaion pausu hori ematea?

Aizu, jendea ez duzu ekarriko txoro txoroan. Momentu honetan bertan, hori esaten duten momentu honetan, Villoslada hori bahituta daukazu, heriotzak eta abar izan dira... hori al da borondate oneko bidea? Bide bat badu errazagoa HBk. Kondenatu al du ETArekin ekintzarik? Niri beti esaten zidaten, 'gauza bat duk ETA, eta bestea Herri Batasuna', eta sinisten

«Gaur egunean gauden bezala nik ez dut ikusten bide zabalik gauzak hobetzeko. Pesimista naiz»

nien, baina gaur, pasa diren gauzak ikusita, atera dudan ondorioa zera izan da: biak bat direla, eta gainera, agintzen duena ETA dela, eta ez Herri Batasuna.

Negoziaketa al da egoera gatazkatsu honetatik ateratzeko bidea?

Esaten dizut, orain dela urte batzuk ezin zitekeen horretaz hitzegín. Lehenengo izan genuen bileretan beraiek zioten negoziaketak ejertzitoarekin behar zuela, eta guk ezetz, negoziaketa Estatuarekin eraman behar zutela. Biler horiek ez ziren duela 20 urte egin, ni EBBko lehendakari nintzela izan ziren, 85 edo 86ean.

HBk bere eritzia moldatu du beraz. Baina zuek, orduan Estatuarekiko negoziaketan alde zineten, eta orain?

Gu lehenengoan gaude. Nik beti esan dut, herri honek ezin dezake egoera honetan luzaroan iraun. Arazo hau hasiera batean politikoa denez, erabakiak ere politikoa izan behar du, eta bide bakarra horretarako negoziaketa da. Paktuari buruz esaten dudan gauza bera esaten dut: etsaiarekin negoziatu behar bada, ba, negoziatu, pena balio du-eta bakea herri honetara ekartzeko.

Negoziaketa hori ematekotan zeinen artean

eman beharko litzateke, ETA eta Estatuaren artean?

Hobe izango litzateke negoziaketa hori euskaldun partidu guztien artean eraman ahal izango balitz, tartean Herri Batasuna dela.

'Bloke demokratikoa' deitu den horrek ez al du abertzaleen arteko enfrentamendua areagotu?

Bai, eta goazen bidetik gehiago gogortuko da. Nik ikusten dudana arriskua zera da, egun batean hau Ulster-en bihurtzea, eta abertzaleak elkarren artean tiroka hastea. Hori orainarteraino, ez da pasa, baina gerta daiteke, askotan egongo gara arrisku gorrian hori pasatzeko, eta hori pasatzea herri honen azkena izango litzateke. Gaur egunean gauden bezala nik ez dut ikusten bide zabalik gauzak hobetzeko. Pesimista naiz.

EAJren eszisia aipatu diogu grabagailua itzali aurretik. Garbi azaldu digu hortaz mintzatzea mingarri zaiola, ez duela gustoko gai hori. «Nahiago dut horretaz ez hitzegín, momentu horretan EBBn nengoan eta nahiago dut ez hitzegín».

**«Sozialistekin
paktu hori egiteak
herri honi ez dio
kalterik ekarri»**

J.SARASUA
I.MURUA

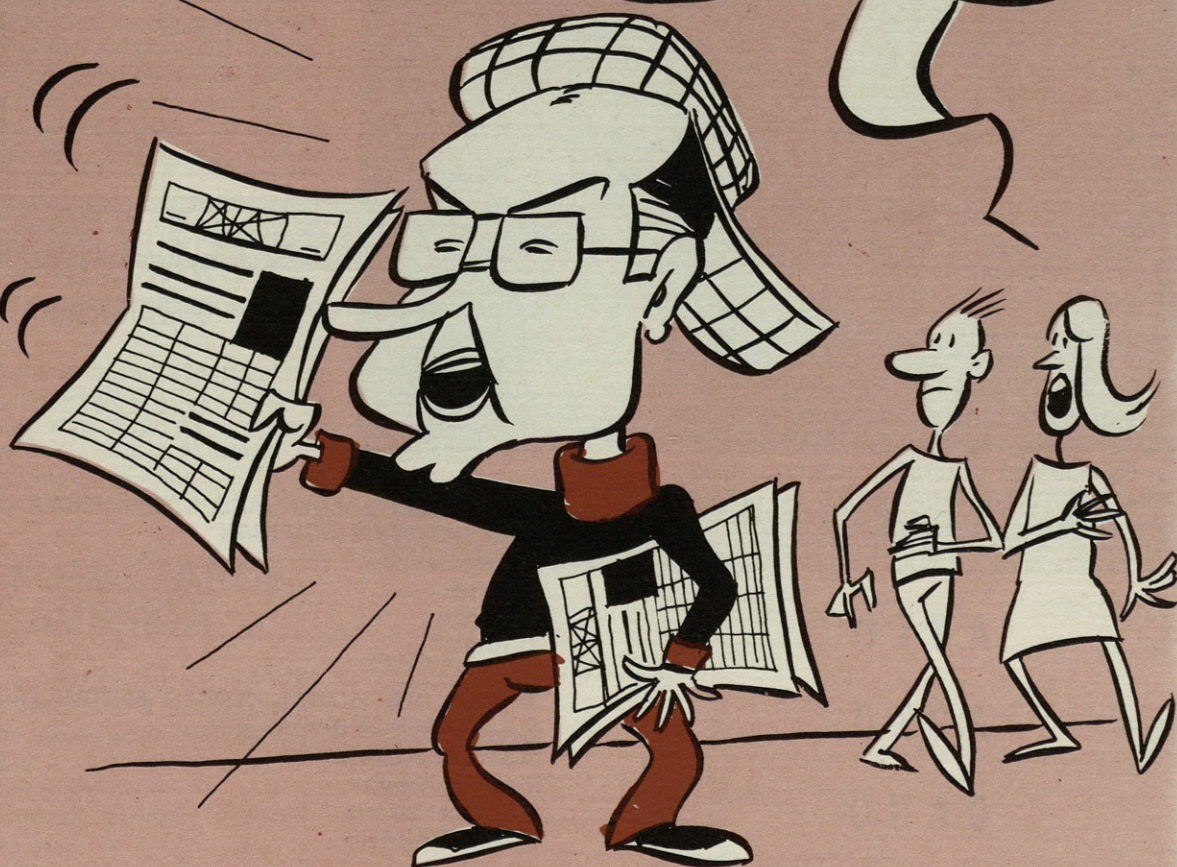
TXT

Komikia

174

ARGIA

BADI RUDI AZKENEAN
JAURLARITZAK EUSKAL
PRENTSA BULTZATZEA
ERABAKI DUELA...

W 89.

Denborapasa

HITZ GEZIDUNAK

NAGO, GOITINAHAIAN HERRIAK		ZAREN HORI BARNE HANDIKOAK		DENBORA TARTEA		KARTA JOKOA AFRIKAKO HERRIA		SEGURU DRAMA PRAKTIKA		IZUTURIK LEHEN ETA AZKENEOA	
J	O	S	U	ORGAK MILA							
JAINKO EGYPTIARRA EZAGUTZEN DU		EZ IPAR. ITXOIN	M	U	G	U	R	U	Z	A	
			EKARTZEN NAU JOAN ADITZA- REN ERRO						ROENTGEN 50		
DU IPAR. AGINTEA	G	O	G	O	A	N	KONTSONANTE BASO		MUSIKA NOTA EGUR		
				JOAKI DIRA TENTE						KONTSONANTE GERRA	
BIZK. GEHIEGI ZURI, BEDI			BARKATUKO MEND. ZEN	Z	A	I	T	U	G	U	
						IPAR. HIRU BIZKAIKO HERRIA					
BOKALA SEIGARREN HILABETE		METALEZKO LOKARRIAK BOKALA							ATZIZKIA BAT		
				SENIDEAK							

LETRA BATUKETA

Batuketa honetako letra bakoitzari zenbaki bat dagokio. Zein da batuketa honetako letra bakoitzaren balioa? Zergatik? Ondoko kuadro honetan duzun zenbaki bakoitzaren azpian, ipin ezazu zure ustez hauetako bakoitzari dagokion letra. Zenbaki bati letrarik ez dagokionean • ikurra ipiniezaziozu. Koadroko zenbaki baten azpian letra bat azaltzen bada, har ezazu aurrez ematen dizuagun laguntza bezala.

$$\begin{array}{r}
 \text{A S T O} \\
 + \\
 \text{A S K O} \\
 \hline
 \text{D A G O}
 \end{array}$$

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
				A		T	•		

EZETZ ASMA

1.- XABIER MONTOLIAK ZEIN TALDETAN ABESTEN DUEN

- M-ak-
- Jotakie
- Hertzainak
- Mocedades

2.- ZEIN DEN NAFARROAKO AZKEN HERRIA ZARAGOZAKO BIDE INGURUAN

- Fustiñana
- Kortes
- Ablitas
- Tutera

3.- ZEIN DEN EUSKAL HERRIKO BERTSOLARIEN ELKATEAREN LEHENDAKARIA

- Sebastian Lizaso
- Xabier Amuriza
- Imanol Lazkano
- Joxerra Gartzia

4.- NOR DEN ETB-KO «KALEJIRA» LEHIAKETAREN AURKEZLEA

- Joseba Agirretxe
- Hasier Etxeberria
- Bingen Zubiria
- Iñigo

•	G	•	Z	•	E	•	T	•	Z	•	I
J	O	S	U	•	G	U	R	D	I	A	K
•	•	•	•	•	M	U	G	U	R	U	Z
D	A	K	I	•	N	A	K	A	R	•	R
•	G	O	U	G	O	A	N	•	M	•	L
M	A	N	U	A	•	D	O	A	Z	•	T
•	L	A	R	•	Z	A	I	T	U	G	U
B	E	K	I	Z	U	•	M	I	R	U	R
•	A	•	K	A	T	E	A	K	•	D	I
E	K	A	I	N	•	A	N	A	I	A	K

NORK ZIOEN ZER...

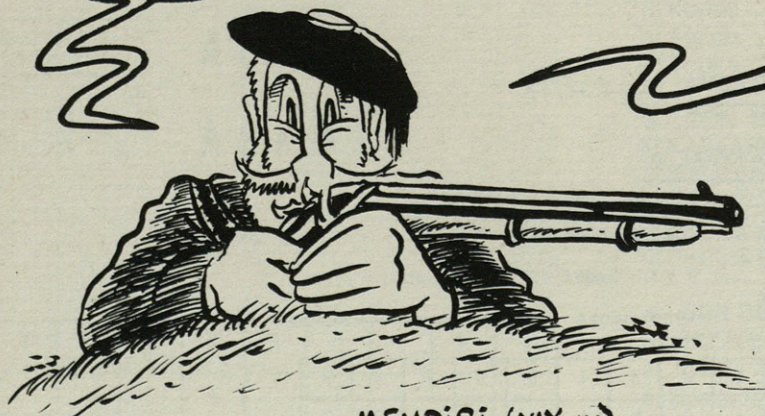
ASISKO 89

...ETSITZEAZ?

ZUMALAKARREGI (XIX.m)

Haundia
litzateke
gure
desohorea...

MENDIRI (XIX.m)

Euskaldunok ez
dugu «errenditu»
hitza aipatzen duen
proposamenik
onartzen.

1.

AGIRRE
(XX.m)

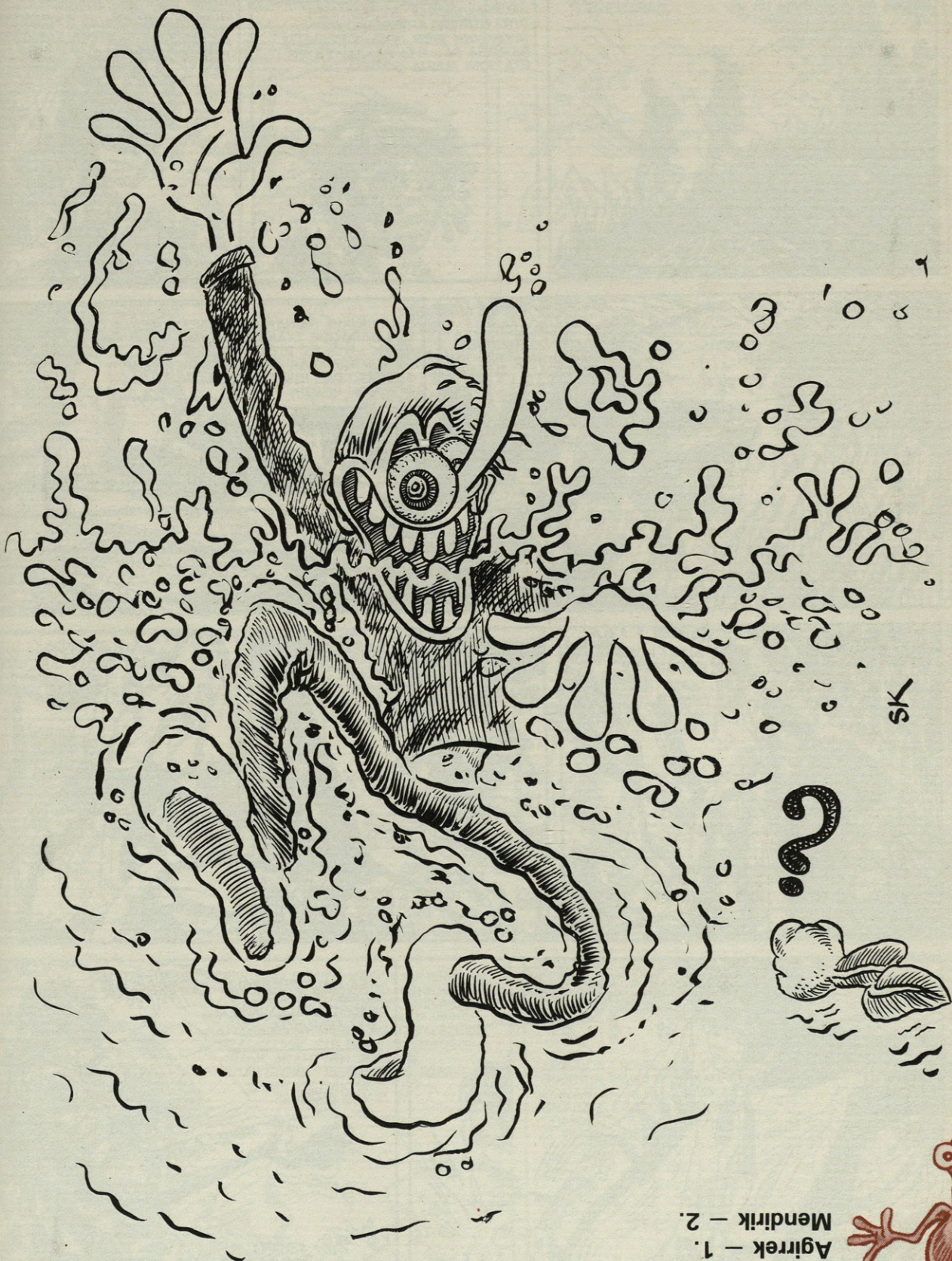
Hobe da
heriotza,
gure etsaien
eskuetan
eskuoturik
utziiko gindukeen
hitzarmena o-
nartzea baino.

2.

... armak
baztertu eta
etsaien
esku zabaltasuna-
ren menpe
utziiko bagenu
gure burua.

3.

EZETZ ASMATU ATSOTITZA

Atsotitzak
 «Zorua irriz ari da
 itotzean ere»
 Zumalakarregik — 3.
 Agirrek — 1.
 Mendirik — 2.

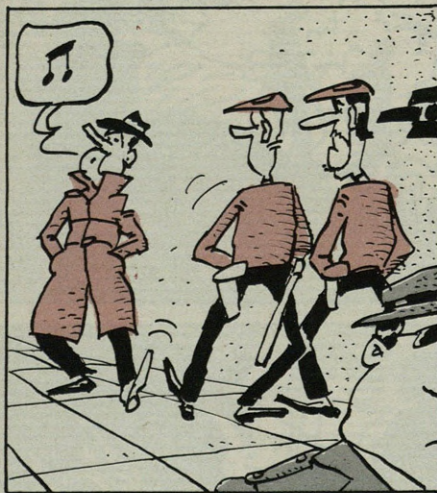

Asabak eta ele zaharrak

Jarraituko da...

ORAINGOAN EZ DUK
HAIN ERREZ IHE'S
EGINGO!

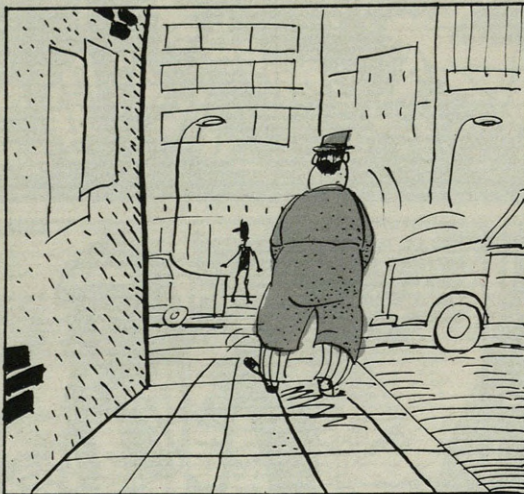
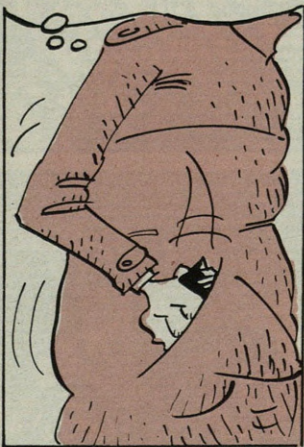

QUE QUERRA
DESIR PICOLO?

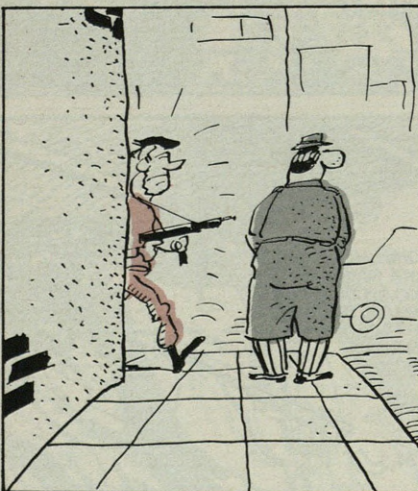

PUES NO
SE, MANOE!

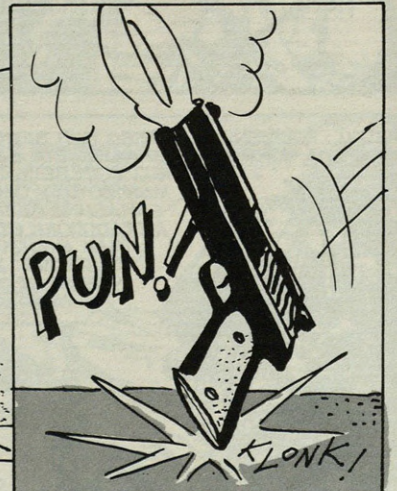
KAKA ETA KAKA!!

ORAIN BAI!!!

KAKA, KAKA ETA KAKA!!!
GRRRSTXURF!

Gaztaina saltzaileak, ohiturazko lanbidea

ERAGIOZU DANBOLINARI!

Ziur denok daukaguna gogoan gure umetako trentxo hura, kalerik kale gaztaina saltzaileak karriatzen zuena. Gogoan baita nola erabiltzen genituen gaztainok, sakelean sarturik, eskularru ezean, hatzamarmuturrak eta eskuak berotzeko, aldi berean merienda bapoa egiteko merkea zelarik. Gauzak zertxobait aldatu dira: orain eskularruak lortzeko arazorik ez daukagu, jadanik ez du inork kalerik kale ezer garraiatzen leku konkretuetan baitaude eta gaztainen prezioa izugarri igo da, gaztaina bakoitza bost pezeta. Dena den ohiturak hor dirau eta espero, gerora ere, hor irautea.

Gaztainen betidaniko ohitura honi 18 saltzailek ekiten diote oraindik Bilboko kaleetan, bakoitzak bere gune zehatza daukalarik. Gune hauek subasta publikoan eskuratu beharra dago eta guztiek bizpahiru toki erabili izan badituzte ere, orohar, lekua mantendu egiten dute arrazoi desberdinak medio: ezagunak dira, erosle fiJoak dituzte, etxetik hurbil dago, etabar.

Batak 34 urte, besteak 40 eta hirugarrenengo batek 10. Ezin argiago dago gehien-goak urte luzeak daramatzala gurasoetatik semeetara pasatu den lanbide honetan. Ia denak dira gaztetan beren gurasoen lagun-

tzan hasiak nagusitara lanbide berari ekin diotenak, pixkat gustoz, pixkat ohitura mantentzeko eta beste pixkat halabeharrez.

Ogibide latza

Nahiz eta normalean salmenta postu bakoitza pertsona bakarraren ardurapean dagoen aurkitzen dira bai salbuespenak: aitari laguntzen eta bide batez lanbidea ikasten ari den neskatila, ikasketak ordaintzeko asteburuetan saltzaile lanetan ari den

ikaslea, paroan egonik zerbait egitearren ugazaba baten menpe eta soldataren truke ari den gaztea... Ikus dezakegunez, eta besterik pentsa genezakeen arren, mundu artesau hau ere betiko munduaren pare berekoa dugu.

Aipatu soldatapekoak besterik pentsatuko duen arrear, «lanbideak gutxitarako ematen du, eta inola ere familia mantentzeko adina. Gurean semeak ere lan egiten du, nik ezin baitut inola ere guztion mantentzeko beste irabazi», dinosku honetan 34 urtez ari den Jose Antonio Perez-ek. Jose

Antonio-k txandatu egiten ditu neguan salduko dituen gaztainak eta udaberriak aurrera salduko dituen izozkiak. Antzinako ohituran hala omen zen, gaztainak eta izozkiak. Dena den berak mantentzen duen arren gauzak okertuz doaz, izozkien arloan izozki industrialak sartu direlako eta gaztaineri dagokienez lanbidea nahiko gogorra delako: batetik ikatza erabiltzean zikina gertatzen da eta bestetik, aurtentzala ez den arren, euria izan zein ez, hotz izan zein ez, kalera atera beharra dago eta gorputzak nahiko sufritzen du. Be-

Antonia gaztaina saltzailea

«Toki hau neuk egin dut on»

Antonia Bilboko gaztaina saltzailerik zaharrena izateaz aparte maitatuenetarikoa ere bada. Gainera bere postua ez dago edonolako tokian. Antoniak San Francisco kalean ematen ditu salmenta orduak eta esan daiteke bero dabiltzanei gorputzeko beste atal batzuk ere berotzen dizkiela. Horiei eta gehiagori.

Argia.— Zenbat urte daramatzazu lan honetan?

Antonia.— Kontuak atera behar horretarako. Nire senarra zenak Etxebarrian egiten zuen lan soldata urri samarra irabaziz, horregatik hasi nintzen 44an gaztaina saltzen. Harrezkero hemen nabilkizu, eta Jainkoak nahi duen bitartean segitzeko asmotan gainera.

Argia.— Beti ibili izan zara toki berean?

Antonia.— Zehatz zehatz ez, baina ingurua beti mantendu izan dut. Zabalburu, Bailen eta aspaldion San Franciscoko hau.

Argia.— Kalez kale honetan gaztainak bakarrik saldu dituzu?

Antonia.— Lehen izozkiak ere saltzen nituen, baina urteak ere aurrera doaz eta lan neketsua gertatzen zen niretzat, beraz saldu egin nituen horretarako neuzkan traste guztiak. Nik oso nata gozoak egiten nituen, ezagunak ziren Bilbon, baina saldu nuenean postua erosi zidanak ez zuen nahi izan tresneria errezagoa baita izozki industrialak saltzea. Iozki artesauarena galduz joan da.

Argia.— Aizu, zuk asadoreak darabiltzu eta beste zenbaitek trenak, ba al dago diferentziarik?

Antonia.— Egin eta batera salduz gero ez legoke ezberdintasunik, baina makinan egindako gaztainak suaren goikaldean gordetzen dituzte eta luzaroan egonez gero sikatu egiten dira, asadorean, osteran, gordetzeko atera egin behar ditugu kutxabatetara manta batez estaliz, horrela hobeto mantentzen direlarik.

Argia.— Salneurriaz ezer esaten al dizute erosleek?

Antonia.— Begira ni saltzen hasi nintzeanean pezetan 20 ematen ziren eta orain, berriz, bakoitzak ogerleko bat balio du, al daketa nabaria da ezta? Normalean jendeak 100 pezetarenak erosten ditu eta hiruzpalau gehiago ematen dizkiet beti datorrelako ustelen bat edo beste. Horrela jendea pozik geratzen da eta klientela mantentzen daiteke. Dena den, aurtentzala nahiko kazkar etorri da lehortearren eraginez.

Argia.— Zein erregai erabiltzen duzu?

Antonia.— Gaztainak erretzeko erregai-rik hoberena egur ikatza da. Gaztainari azala errez kendu behar zaio, horixka geratu behar du eta zaporea mantendu. Hori hobeto egur ikatzez lortzen da. Urte batetan jarri nuen gasa baina desastre hutsa izan zen. Hurrengo urtean kendu beharra

izan nuen ez baitu egur ikatzaren pareko emaitzarik lortzen.

Argia.— Jarraitzailerik ba al duzu?

Antonia.— Ni saiatu naiz zaletasuna sortzen nire familakoan artean, baina alferrik izan da, inork ez du halako esker txarreko lanbide gogorrik desio. Behin ia ia lortzen dut loba batek baietza ematea, ostera, emazteak ezetz eta ezetz azkenean ba ezetza izan zen. Horrela hemen ibiliko naiz neureari ekiten osasunak laguntzen duen arte. Gero gerokoak.

Inork ez du nahi gure bezalako lanbide gogor eta zikinik

rak dinonez askoz erosoagoa da sapaipeko edozein lanbide, hala ere «*kalean aritzeak ba ditu bere alde onak, nik neuk lagun ugari egin ditut, bezero fijoak dauzkat eta*

batez ere gustora aritzen naiz. Dena den, aitortu beharra daukat oso zaila dela inor berririk erakartzea lanbide honetara. Guk iraun dezagun bitartean mantenduko da eta gauza bera seme alabak erakartzen ditugun bitartean, baina auskalo zer gertatuko den gero».

Lehortearen eragina

Aurtengo eguraldi lehor honek eragin nabarmena izan du gaztainaren egokitasunean. «*Asko eta asko ustel datoz eta beste askok harra dakarte. Gu saiatzen gara baztertzen izorratutako hauek, baina hala ere tartean maiz sartzen dira galdutako gaztainok, horrela erosleak kexu azaltzen dira eta ez da batere arraroa daukaten prezioa ikusirik. Gaztainako bost pezeta kobratzea ez al zaizu garesti samarra iruditzen?».*

Erabiltzen duten gaztaina Leon-eko Bierzo aldekoa da, goxoena eta erabilgarriena delako —Bilbo inguruko basa gaztaina ez omen da egokia azala ez baita erraz askatzen—, baina han ere lehortea aipatu ondorioak izan ditu. Bestalde, azken aspaldi honetan zuhaitzak erre egin dira —krimen bat gaztainondoak fruitua emateko 7 urte behar dituela kontutan hartuta— eta gaztainak mantentzeko izoztu egiten dira hauek ez dutelarik garaiko gaztainen goxotasuna, ezta antzik ere.

Goian aipatu guztia gaztainen kalitateari dagokio baina eguraldiak denboraldiaren luzapenari eta salmenta kopuruari dagokionean ere izan du eragin nabarmenik. Lehen, denboraldiak urritik San Jose-raino irauten zuen, eta orain gabonetatik aurrera ez dago gaztainarik aipatu izoztuak izan ezik, beraz, denboraldia laburtu egin da. Gainera gaztaina saltzeko, jendea etxean geratzen denez euririk ez, baina hotz pittin

bat egitea komeni da orduan izaten baitira salmentarik nabarmenenak. Orain ez daukate ez bata ez bestea, gaztainak urri dira eta galde diezaiegun inguruko zaharrenei inoiz ezagutu izan duten halako udara luzerik. Aurtun bataz beste egunero 30 bat kilo saltzen dituzte eta eguraldia apraposagoa balitz salmentek gora egingo lukete. Gauzak nola aldatu diren ikusteko ordutegia ikustea besterik ez dago: lehen goizeko hamarretan hasten ziren lanean eta orain arratsaldeko bostetan.

Jaki manipulatzailak

Jakina da Jaurlaritzak baldintza batzuk bete erazten dizkiela janariak manipulatzuten dituztenei eta gaztaina saltzailak jaki manipulatzaila orok bezala baldintza hauek bete behar ditu. Horretarako analisi batzuk egiten dizkie eta ondoren agiri bat eman. Dena den esan bezala gaztainak saltzea ikatza erabiltzean zikin gertatzen da eta ez diote baldintza gogorrik eta betezi-nezkorik ipintzen, oster, izozkien salmentan dabilzanean baldintzok eta analisiak gogorrakoak dira.

Bestalde lekuak zehatzak dira eta subasta publikoan eskuratzen dira. Inoiz subastotan izan dira baldintza gogorrak eta gehiegizko prezioak, baina aspaldian pozik daude prezioak normaldu egin direlako, Udala alkatearen bidez beren alde ari delako eta behingoz agintariok konturatu direlako betetzen duten funtzioa beharrezkoa dela.

Laister helduko da «*eragiok mutil aurreko danbolinari, gaztainak erre artian, gaztainak erre artian, txipli...*» kantu zaharra abestuz danbolin biei eragiteko garaia. Eragin beraz.

SABIÑO MADARIAGA

Ez da gutxi 45 urte gaztaina saltzen.

Lanbide artesau hau gurasoetatik semeetara pasatuz mantendu izan da

ækide

Helduen euskalduntzean zegoen hutsunea bete ahal izateko Euskal Herriak AEK sortu zuen. Orain mende laurden hasi zen mugimendu euskaltzale hura, gaur egun zazpi herrialdeetara hedatuta dago, berrehundik gora herri eta auzotan.

Miloi bitik gora euskalduntzeke eta miloi erdi bat alfabetatzeke dagoenean, ezinbestekoa dugu iniziatiba herritarra sendotzea. EUSKARAREN BERRESKURAPENAK AEK BEHAR DU.

Berreuskalduntzeak diru publikoaren premia dauka. Baina zekenkeria eta itsukeria ofiziala dira nagusi Administrazioen jarreran, behin eta berriz AEK itotzera jotzen dutelarik: Nafarroan 1989.eko urtarriletik hona inolako subentziorik jaso gabe; Iparraldean AEK-k ez du inolako errekonozimendu ez subentzio ofizialik. Komunitate Autonomoan, HABE-ren ebazpen gero eta itxiagoen ondorioz, gau-eskolarik gehienek ez dute subentziorik eskuratuko; gainontzeko ikasguk bataz-besteko 40 pezeta klase orduko jasotzen dute HABE-ren udal euskaltegietan 350-450 pezetakoa den bitartean, kopuru hau gehiago hurbiltzen delarik ikaskuntzaren benetako kostura.

AEK-k herriaren sostengua behar du helduen erreuskalduntzearen erronkari eusteko. Zure laguntza behar dugu Euskara eta AEK bermez garatzeko.

IZAN AEKide, BAZKIDE IZATEKO
TXARTELA ESKURATUZ.

Deiturak:

Izena:

Herria:

Herrialdea: Tfnoa:

Banku edo Aurrezki Kutxa

Bulegoa

Kontu zbk.

Euskara eta neurri handi batetan AEKren lana aurrera ateratzea zure esku dago: har ezazu AEKide laguntzaile txartela. Diru kopuru bat jartzearen, 6.000 pezetan jarri dugu urteko laguntza, hiruhilabetero, sei hilabetero edo urtean behin ordaintzeko. Kantitate hau zure posibilitateekin bat ez badator, jar ezazu zuk zeuk egokien datorkizun urteko kantitatea. Bete eta bidal ezazu txartel hau helbide honetara:

AEK
Diputazio kalea 3.1.a
48009 BILBO

eutsi euskarari

Erranak erran

ITZULPENGINTZA
GUTTIETSA?

“Saltzaileek eta argitarazaleek esaten dutenez, euskarazko itzulpenak oso gutxi saltzen dira. (...) Guzti hau, nire ustez, Euskal Literatura oraindik erabat normaldita ez dagoen seinale garbia da. (...) Hizkuntzarik gehienetan itzulitako liburuek produkzio osoaren %40ren bat suposatzen dute.

Koro Navarro.
(«Eguna», 89-12-7).

KULTUR GENOZIDIOAREN
KRONIKA

“Aipatzen ditut 30 kapitulotan turismoa, langabezia, sistemak aipatzen ez dituen jendeak... Iraultza frantsesak gure Herriari utzi dizkion ondorioak, lehortea, hortik sorturiko marginalizazio hainbat. (...) Iparraldeko jende xehearren kronika da, genozidio kulturalaren kronika.

Itxaro Borda.
(«Hemen», 89-12-8).

EUSKAL MUSIKA BAZTER
OMUNIKABIDEETAN

“Kanpoko musika bultzatzen da komunikabideetan, eta beraiek jakingo dute zergatik. (...) Entzun izan dugu askotan ez dagoela diskografiarik euskaraz, baina hori ez da egia. Ez dago ezer egiteko gogorik eta kitto. (...) Gogorra da merkaturatzen lau disko izatea eta ia inork ez eza-gutzea.

«Lauburu» taldea.
(«Eguna», 89-12-7).

AKTORE MULTZO TTIKIKO MUNTIAK NAGUSI

AZPETIAKO TOPAKETETAN
ESTREINALDI ZENBAIT SORPRESA

'Itzurungo Uhinak' zumaia aktore beteranoen taldeak zabaldu zituen Azpeitiko 7. Euskal Antzerki Topaketak. Ostein, egundoko arrakastaz taularatu ziren berriro ere «Ama begira zazu» obrako lau jokolariak. 'Etxebarriko Antzerki Taldea'k «Hamalau Heriotzena» antzeslanarekin estreinatu ziren (ikus kultur orrialdeetan). Eta 'Hika' taldeak berriz, Azpeitiko kaleak alaitu zituen alegera. 'Anxieta' herriko taldea eta 'Fregoli' donostiarra ere obra berriei eszenaratu ziren.

Egunotan ikus ahaliko ditugu 'Topo'ren' «Lur azpiko kaioak», 'Maskarada'ren' «Akerlarua», 'Xirristi Mirristi'ren' «Herriko Bozak», 'Shambu Mimo', 'Geroa'ren' «Durango, ametsa 1.439» (euskaraturik) eta azkenik 'Bederen'en' estreinaldi galanta: Alfonso Sastreren «Gillermo Tellek triste ditu begiak».

Nabarmengarriak dira, alde batetik urtearen amaiera honetan estreinaldiak, eta bestalde aktore multzo ttikiz eta kosto laburrez agertzen ari diren obra berriak. Ea 'profesional' deituak bezainbat zirkuitatzen dituzten horiek ere hemendik aurrera.

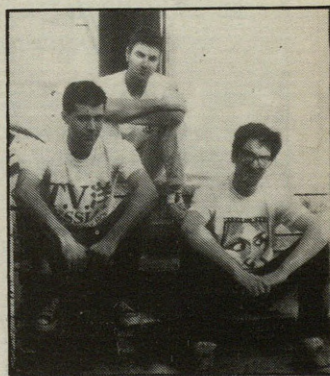
□ **AITA** Patxi Etxebarria Tolosa, 1929. urtean «Argia» astekari-ko zuzendari izandakoa, zendu zen iragan astean. Andoainen 1900. urtean jaioa, Virgilio-ren «Eneida»ren itzultzailea, eta «Euskal Esnalea», «Egan» eta «Eusko Gogoa» aldizkarietako kolaboratzailea. Bere liburu bat: «Urdinburuko Bittor» (1921), monologoa.

□ **IPARRALDEKO** lehen udal ikastola inauguratu zen abenduaren 8an Baionan. Saint Esprit auzoan kokatutako «Oihana» ikastolaren sorreran Henri Grenet alkatearekin batera Ikastolen Federazioetik Jean Louis Maitia eta Antonio Campos izan ziren.

Txutxumutxuka

BILBOKO ZINEMALDIAN
AURREKONTUAK USTEL

□ Balantze kaskarra Bilboko 31. Nazioarteko Laburmetrai Zinemaldiak izan duena: euskaraz filmarik ez, jende gutxi, filmeen hautatzaileek pelikula hainbat ezta ikuskatu ere, arazo teknikoak frango... Aurrekontu 'ttikia' baliatu dute: 70 milioi inguru, baina kopuru horren erdia zertan xahutu den ez da ezagutzen, antolatzaileetako batzuk jakin erazi duenez.

GAZTELERAZKO KANTUA
«HERTZAINAK» TALDEAK

□ «Amets prefabrikatuak» izenez kaleratuko da Hertzainak-en hurrengo elepea. Eta hortik baliatutako bi kantuz osatuko dute beste single berri bat, zeina gaztele-raz agertuko den bigarren aldean Derribos Arias taldearen «Tupés en crecimiento» abestia- ren bertsioz. Elepean ordea, kan- tu hori bera euskaratua dago «Tupeak gora» deiturapean.

AEK-REN MINTEGIA
URTARRILA AZKENEAN

□ Gogoan dauzkagu AEKko azken mintegiko (Aiegi) eritzi kontrajarrien ondoko etendurak. Datorren urteko urtarrilaren azkeneko iragarri den segidako mintegi nazionalak ordea izpiritu bare eta zabalagoa izango duen itxura dauka. Balantzeak egiteko tenorean izango dira eta datozen hiru urtetarako plangintza apailatzeari ekingo diote.

GORKA ARRESE

BERTSOLARI TXAPELKETAREN FINALAK
IGANDEAN IZANGO DU ZITA BELODROMOAN

Nork kenduko dio Lizasori txapela?

Donostiako Belodromoak gainezka egingo du igandean Bertsolarien Txapelketako finalean.

Lopategi, txapeldun orde bezala, Egaña, Euskitze, Enbeita, Murua, Lazkano eta Mendizabalek osatzen dute hasierako berrogeietarik Lizasori txapela kentzeko aukeran dagoen multzo pribilejiatua.

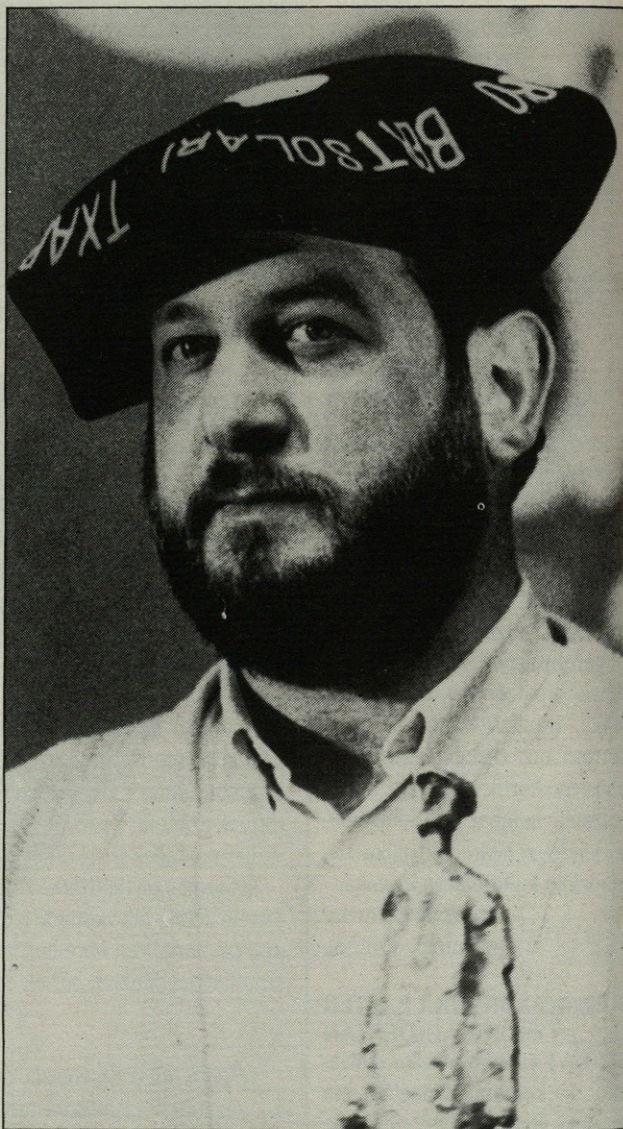
Orain hiru urte bezalatsu, Xabier Amuritzak orduan botatako agurraren harian, zortzi gerlari frentera datoz txapela kapitain dela. Baina datorren igandean, bi bider txapeldun suertatu eta hamarkada honetan bertsolaritzak eman digun gizonik esanguratsuena ez da tropa horren barruan egongo ditxosozko ez-tarri arazoak medio. Bera ez da soldadu ausente bakarria izango, hortxe faltako baitira halaber Anjel Mari Peñagarikano eta Jon Sarasua, ultzerak jota lehena eta klasifikatu ezinean bigarrena. Ustekabeen le-erro honetan, hiru ausentziok baldintzatu dute nolabait ejerzitoaren azken zortzikotea, merituz nahiz desmerituz epaimahaiak Sebastian Lizaso eta Jon Lopategirekin finaleraino eramane duen tropa definitiboa: Andoni Egaña, Xabier Euskitze, Jon Enbeita, Iñaki Murua, Imanol Lazkano eta Mikel Mendizabal. Zortzi gerlari beraz txapela eskuratzeko teman.

Txapelaren jabea ez da beti bertsolari onena izaten. Iñaki Muruak azkenaldian aitortu.

duen legez, finala egun batetako auzia da, eta momentu horretan hobeto aritu edo suerte gehiagor gozatzen duenak jasotzen du, normalean, bertsolarien ranking-ean lehendabiziko postua eskuratzeko onespina. Muruak, ordea, gainontzeko finalisten bezainbat estimatzen du saria, bakar batek eramango duen altxor berezi hori, eta bapatekotasunari dagozkion nerbioez gain, badaki jakin aurtengoan jendeak hiru ize- nez hornituta duela jadanik podioa.

Lizaso eta Lopategi

Txapela hiru izenez idatzi dute soilik orain arte. Sebastian Lizasok eta Jon Lopategik txapeldun eta ordeari erantsitako pribilegioak gordetzen dituzte. Sebastian hazi egin da txapela buruan duenetik eta ohizko eskola zaharraren ildoan bertsolari aparta izatera iritsi da. Azpeitiko saioa bukatu bezain pronto, bere betidaniko izaera bromistarekin, «hainbeste potorekin ez didak txapelik kenduko» harrapostu zion Andoni Egaña plakoari, bi saridunen

Lizaso faborito nagusitzat jotzen du gehiengoak. Hala ere Lopategiren aldeko gogor agertzen dira bizkaitarrak, eta halaber erne Egañarekin. Euskitze eta Enbeita aurreko irukotearen segidan aipatzen dira toki eske. Bestetik Mendizabal, final batean estreinatzeraz dator.

aurrean fantasma bailitzan agertzen den areriorik handienari.

Aurtengoan Lopategi ageriko zaio berriro aurrera, bizkaitarrak txapela lortzeko duen

«Egoera normalean, Sebastianek beharko luke txapeldun»

Pronostikoak eta kinielak ez dute normalean ezertarako balio, baina jendearen morboa asetzeko moduko ariketa bihurtzen dira. Finalaren aurrean guk geuk bertsolari eta bertsozale pittin batzuren eritziak jaso ditugu, eta emaitzaren arabera, podioa ongi osatuta agertzen da: Lizaso, Lopategi eta Egaña.

«Hiru bertsolari ikusten ditut punta puntan, Lizaso, Lopategi eta Egaña. Apostua jokatu beharko banu, dirua hirukote honen alde jarriko nuke, beti ere besteei begira. Aukera gehienak hoiak dituzte, dudarik gabe, baina pentsa azken txapelketan hasieran espero ez zen bertsolaria gertatu zela txapeldun. Ea beste norbaitek botatzen duen aurrean eraso, batzuk urduri jarriko diren bezala, beste batzuek nerbioa ari tzeke motiborik ez bait dute. Sebastian bertsolari galanta bihurtu da txapela irabazi zuenetik, baina ene eritzi apalean bera jarriko da seguruenik nerbioena». **Jokin Soroza**balek garbi dauka bere hirukotea, baina beti ere atzera begira jokatzea gustatzen zaio.

Jon Azpillagak, bere alde tik, bertsolarien artean eraku-

tsitako maila aparta adierazten du jendearen aukerak agertu aurretik: «Finalari begira Lizasok bere alderdi positiboak ditu, baina ez pentsa Euskitze, Egaña, Enbeita edo Lopategi txorakerietara joango direnik. Gauzak oso estu daude eta edonork irabaz dezake, gai eta bikoteen zozketarekin ere alde nabaria baita».

Jon Maiak, egungo Eskolarteko Txapelketaren txapeldu-

nak, aurreko bikoteak baino argi giro ikusten ditu 'chanceak': «Lizaso, Lopategi eta Egaña antzeko mailan daude. Hala ere, Sebastian oso fuerte dago, seguru bere buruarekin. Txapela lortu duenetik asko igo da bertsolari bezala eta faborito bat ematekotan, nik bere alde egingo nuke».

Jon Maiak hain garbi badu, **Mañukorta** ez da ausartzen

txapeldunaren izena botatzen. «Bost bertsolari daude puntan eta heurretatik edonork eskura dezake txapela, besteak alboratzeke noski. Neu, propio, ez nintzake gehiegi harrituko edonork irabaziko balu, baina estima handian hartuko nuke Jon Lopategiren garaipena», aitortzen du aurtengo txapelketarekin, eta gaiekin bereziki, oso gustora dagoen bertsolariak.

Azkenik, balorazioak bukatzeko, **Bota Puntubakoek** honako adierazpenak luzatzen dituzte: «Txapela Sebastian Lizasok eraman beharko lukeela pentsatzen dugu, baina Lopategi bere azken aukeraren aurrean aurkitzen da eta Egaña elefante bat bezala. Gauzak normal joanez gero, Lizasok beharko luke txapeldun».

«*Neu, propio, ez nintzake gehiegi harrituko edonork irabaziko balu, baina estima handian hartuko nuke Jon Lopategiren garaipena*»
(Mañukorta)

azken aukeran. Jonek bere urteak ditu jadanik eta bi aldiz jarraian txapeldun orde geratu ondoren, hirugarrengoren eskutan utziko du azken ezortzua. Kontu berarekin.

Pribilejioz finalera iritsi direnaz aparte, Hernanitik Gernikaraino bidaia luzea burutu dutenak gelditzen dira. Txapelketa Gipuzkoan hasi zen bere lehen fasean, eta Narbaiza eta Olalderen saio kaskarrak, Jokin Soroza baten trebezia, Mañukortaren fenomeno berezia edota Areitoren sinpletasunaz gain, Euskitze, Lazkano, Telleria eta Mendizabal bezalako bertsolarien segurtasuna igartzeko moduan aurkitu ginen final laurdenetan.

Egaña eta Euskitze

Bigarren saio erabakiorrean,

beste lau bertsolari gaineratu ziren, aurreneko edizioan finaleraino heldu zirenak alegia. Hauetatik, birek eragin zuten txalo eta goraipamen gehienak, Andoni Egañak eta Xabier Euskitzek. Andoni txapeldun planean taularatu zen Azpei-

tian, konfidantzaz beterik, eta potoak barkatuz gero, saio aparta kantatu zuen. Kartzelako gaian erakutsi zuen finalerako prestatu omen dituen bost doinueta-riko bat, zazpi puntutakoa, eta hamarrekoren bat ere gorderik omen du patrikan.

Xabierrek, berriz, txapel bera eskuratzeko aukerak erakutsi zituen Azpeitian profeta gisa aritu ondoren.

Hauez gain, txapelketan besteetan baino patxadatsu arituen Imanol Lazkano, erregulartasuna lekukotzat duen Jon Enbeita, edozer egiteko kapaz den Iñaki Murua, eta Euskitzerekin batera finalera estraine-ko aldiz sartzea lortu duen Mikel Mendizabal agertzen dira, teori-az haiek baino aukera gutxiagorekin. Baina, jakina de-nez, txapelketa batean ezin da bertsolari bat epaitu, ezta ere bertan txapeldun geratzen de-nari bertsolari onenaren atribu-toa erantsi, nahiz sarri askotan hala gertatu.

A. GOSTIN

Kontuz

Nik uste dut txapelketa antolatzen edo parte hartzen ibili garen gehienontzat argi dagoela honen zatirik garrantzitsuek publikoaren erantzunean eta bertsolaritzak har dezakeen proiektzioan dagoela eta ez izenetan edo beste xehetasunetan. Alde honetatik, balantzea egiterakoan, hor daude datu positibo bezala entzulegoaren kopuru aldetik garrantzun ona eta Belodromoan espero ditugun bederatzi mila entzuleak. Gutxi gora behera azken txapelketako kopuruak, zerbait igota. Honi prentsan eta abarretan bertsolaritzak hartzen duen oihartzuna gehituz gero, txapelketaren helburu garrantzitsu bat beteta gelditzen da. Hala ere, ez dugu ahaztu behar, txapelketaren erakarpina askorentzat okasionala dela eta morboak jende asko erakartzen duela. Benetako apostua bertsolaritza gure herriko sektore zabaletara, ez betikoetara, iristea da eta txapelketak honetarako lagundu behar luke, une honetan lortzen duen projek-

zioa aprobetxatuz. Txapelketa litzateke momentua topikoei ihes egiteko, gai aldetik errealtatera hurbiltzeko, kritika on bat antolatzeko... Alde honetatik aitortu behar dut oso flojo ikusi dudala txapelketa. Bate-tik, eritzizko, eztabaidazko, ideologiazko edo jendeari zerbait esateko gaien ordez egotera absurdo eta ez errealezko gaiak primatu dira. Kritiko aldetik oso pobre gaudela ikusi dugu, ñabarduretan bakarrik fijatzen diren kritikoetatik, ezer esan ez edo neurri gabekoak egiten dituztenetara. Eta abar, baina denak aipatzea ez da kontua.

Belodromoan izango den zortzikotea primerakoa iruditzen zait aurtengo txapelketari bukaera emateko, baita joera berriak hartzeko ere, baina kontuz gai tribialekin, topikoekin eta txapelketatik kanpora bertso entzulegoa betikoetara mugatzearekin.

JON SARASUA

“Kritiko aldetik oso pobre gaudela ikusi dugu, ñabarduretan bakarrik fijatzen diren kritikoetatik, ezer esaten ez dutenetara”

Gai jartzailea aulkian

Ofizioa berez lan sorgina eta gogorra denez, gai jartzaileek ez dute saio guztietan asmatzen. Sarritan ongi moldatzen dira, beste batzutan beren akatsak dituzte, baina kontutan izan behar dugu, bertsolariok bihurtzen ditugula askotan gaiak on edo txar. Txapelketa honetan, esate batera, izan dira gai bikainak, Gernikan arratsaldean prestatutako batzuk, eta izan dira aldiz, ahul xamarrek, Azpeitian kartzelan jarritakoak; azken hauek erabilgarriak izan zitezkeen akaso, baina momentu hartan neuri lehor antzekoak iruditu zitzaizkidan.

Gaiaren gorabeherak badu orde garrantzirik, ikuspegi desberdinak ukitzen baitira jartzailea eta bertsolarien artean. Txapelketa honetan, gai franko zozketaz hasi beharra zuenak baino, besteak hasi beharko zukeela nabaritu izan dut. Izan ere, gaiaren tratamendua elkarriketa batean datza eta gaizki hasiz gero, ezin bada tajuz jarraitu. Arazo hau, dena den, konponezina dirudi txapelketetan.

Bestalde, mota guztietako gaiak egon direla adieraziko

nuke, elkarren artean diferentzia handia izan delarik. Baina kontutan hartu behar da, bi bertsolari elkarrekin ari direnean, alde galanta egon daitekeela batetik bestera, bata langile eta bestea birmoldaketa eragile direnean, esaterako. Epaimahaiak hori kontutan izan beharko luke.

Neu, oro har, gustora nago. Entzun ditut zenbait kritika, baina azken finean edozer gauza da kritikagarri eta horretarako lanaren zailtasuna aztertu behar da halabeharrez. Kartzelako gaian, hala ere, tratamendua desberdina izaten da. Hainbat bertsolarik gai bat edo besteekiko estilo berezia dutela esan ohi da sarritan, baina kasu hauetan entzulea gai biktimak entzuten ohitua dago, eta gai biktimen aurrean emaitza bera ere halakoxea nahi izaten da. Aspektu honetan, gaia eraginkorra izan daiteke finalari begira. Baina ez ahaztu, azkenengoan ere ez-usteko gai batzu sortu zirela...

MILLAN TELLERIA

“Izan dira gai bikainak, Gernikan arratsaldean prestatutako batzuk, eta izan dira aldiz, ahul xamarrek, Azpeitian kartzelan jarritakoak”

Finalaren zama

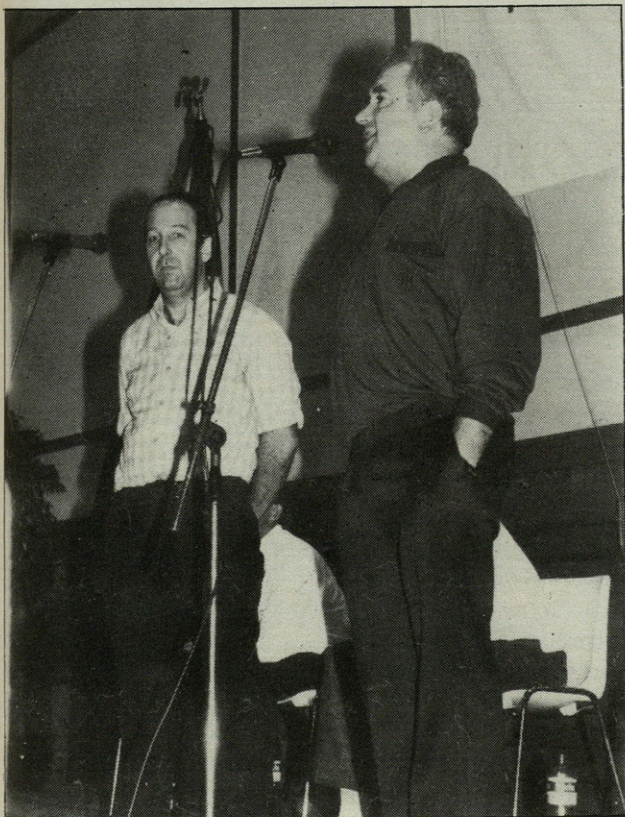
Edozein finalek zama eta pozaren sentimenduak kontrajarrri eta nahasten ditu, kezka eta zoriona guruzatzen baititu helburu bakar baten aurrean, hots, saio ona burutu eta entzulegoa gustora utzi. Zortzi mila lagun frentean izateak sekulako erantzukizuna sortzen du bertsolariengan, eta txapela eskuratzera abiatzen denak ere, sari hori ongi merezitakoa izatea du gustoko.

Nik neuk momentu desberdinak pasa ditu bi finaletan. Lehendabizikoan, gaztea nintzen eta ez nuen inolaz ere finalera igarotzerik espero. Bigarren goan berriz, saio kaskarra egin zuen Tolosan eta azkenean sorpresaz sartu nintzen azken seikotearen barruan. Esperientzia

hau lekuko, finala zama astuna gertatzen dela aitortuko nuke, erantzukizun handikoa.

Aurtengoari begira bestalde, jende guztiak ikusten dituen faboritoak ditut neuk buruan. Hala ere, txapela edonork eraman dezake, finala inoiz baino orekatsuago aurkezten baita. Neuk, propio, Lizaso, Lopategi eta Egañaren artean borroka latza sortuko dela pentsatzen dut, baina ez nintzake harrituko laugarren batek irabaziko balu saria. Irabazleak, nolanahi ere, zama guzti hori jasan eta baretzen jakin beharko du, pelotan edo ikasketetan bezala, ekidin edo ebitatu ezina gertatzen baita bertsolarien artean.

ANJEL PEÑAGARIKANO

“Txapela edonork eraman dezake, finala inoiz baino orekatsuago aurkezten bait da”

Baten falta finalean

Ez zait bat ere erraza egiten Epaimahaiari buruzko eritzia ematea, ia ia bat natorrelako berarekin, eta kritika mingotz gehiegi entzun behar izan duelako Txapelketa honetan zehar, arrazoi gabekoak asko, nire ustez. Beraz hasi behintzat, alde egiten hasiko naiz.

Esan dezadan, beste ezer baino lehen, ez nukeela gura inola ere beraien azalean egon, eta bertsozale guztion begirunea merezi duten pertsona balienteak direla, zeren eta, epaia eta puntuaketa publiko egitearen ohitura hartu zenetik, Txapelketan parte hartzen dutenen artean (bertsolarriak, antolatzaileak, gai jartzaile eta emaileak, epaileak), atalik zaurgarri edo bulnerableena eta traturik txarra hartzen duena delako, kazetarien aldetik batik bat.

Gero gainera aurtengoan, puntuaketatik aparte postuen barietate sartzarakoan, arazoa areagotu egin da, eta alperrik gainera, azken finean puntuaketak eta postuen araberrako sailkapenak bat etorri direlako, orain arte behintzat. Honek bestalde zera erakutsi du: epaimahaikideen artean, ez dagoela bertsolari konkretu batenganako aldeotasun edota aurkakotasun nabarmenik azaltzen duen inor, eta hau beraien onestitatearen eta lan egoiaren froga da.

Hortik kanpo, kontutan hartu beharrekoa da, saioak entzulegoarentzat egokiak badira ere, juzgatzen dagoenarentzat oso luzeak dira eta zail egiten da goizean bi ordu t'erditan eta arratsaldean beste horrenbestetan erabat kontzentratuta egotea.

Epaimahaiarekin ia ia bat natorrela esaten hasi naiz. Eta erabat ados ez banago, bertsolarien nortasunari eta eritzi publikoari kasu gehiegi egin diolako da, hots, entzuleen eta kazetarien presioaren aurrean amore eman duelako nolabait.

Orain arteko saioak, zuzenean ala irratiz entzun ditut, eta zuzenekoetan neure puntuazioa ematen joan naiz, epailearena eginetz, eta Gernikako arratsaldeko saiorarte ia guztizko kointzidentzia izan dut. Baina saio horretan ez, eta Jon Sarasuaren kasuan izan da. Nire ustez, inongo zalantza barik, saioko onena izan bazen ere, bere nortasun apalagatik eta askoren eritzirako pasatu behar ziren seiak zeintzu ziren argi zegoelako, merezi baino askozaz puntu gutxiago jaso zuen. Seguru nago, Gernikan arratsaldean entzun genuena Azpeitian goizez entzun izan bagenu, hau da, finalaurreko saioetako azkena izan beharrean lehena izan bazen, Sarasua finalean egongo litzatekeela.

Eta honek pena handia ematen dit, Anoetan egotea edo ez egotea, bertsolari batekin gogoratzea edo ahaztutzea dakarrelako, eta zoritxarrez, gerta daiteke, etorkizunerako beharrezkoen dugun bertsolarietako bat, estilo zahar eta berriaren arteko zubi dena eta proiektzio argienerarikoduna, apur bat alboratuta geratzea hurrengo Txapelketan berrirori azalera irten arte.

JOSERRA BILBAO

Pikutara: «Euskaraz segiko dugu eta harro komertzialak ez izateaz»

Oreretar boskote hau nahiko berria bada ere, zazpi hilabete baino ez dira taldea sortu zela. Hamar kantaz osatutako maketa grabatu zuten iraila aldera, eta 'Igo Bolumena' irratsaioan agertutako maketarik onena aukeratua izan zen Pikutara taldearena.

Fake baxua, Jon eta Iker kitarak, Imanol bateria eta Unai ahotsa, mar-txoa inguruan elkartu eta ska-reggae tankerako musika egiten aritu dira orain artean. Kanta batzutan nabari da kaña piska bat gehiago sartu nahi dutela, «eta hemendik aurrera hortik joko dugu. Orain arte atera ditugun kantak nahiko onak dira uste dugu, jendeari gustatu zaizkio, baina aldatzea erabaki dugu, ez dugu hor apalankatu nahi, jendea nazkatu egin daiteke eta». Kaña gehiagorekin, entzuleak hobe onartuko duen musika egin nahi dute, eta Hertzainak, Baldin Bada, Barricada ildo-tik abiatu nahi dute aurrerantz.

Maketa 'Musikarte'n grabatu zuten, «eta burugogorkeria hutsa izan zen. Bagenuen nahiko kanta, eta grabatzea erabaki genuen. Herrian ezagutzen gintuzten jada, geure musika gustokoa zuten, eta hori ikusita maketa grabatzeko aprobetxatu genuen». Ez zaie batere gaizki atera, Oreretan 150 saldu bait dituzte, eta eskualde osoan 400; taldearentzat ere diru apurrak bildu dituzte, ekipoa osatzen eta joateko. Izan ere, dagoeneko hamar kontzertu jo dituzte, «baina gehienak 'por la causa', eta horrela ezin dugu segi, ze taldeak gas-

tuak bait ditu, eta hemendik aurrera ea kobratzen hasten garen».

Ertzainek erasotuak

Baldin Bada taldeak emandako laguntza gogoz eskertzen dute, eta aipatzen dutenez hauei esker atera da aurrera 'Pikutara' taldea. «Beraiek lortu ziguten lehen kontzertua, baita kitarrista ere, eta taldea sortzeko animatu gintuzten; egiaz, beraiei esker sortu da 'Pikutara'. Bereziki gogoratzen dute bestalde izan zuten azken kontzertua, Billabonakoa. «Hura izugarria izan zen; bi tipok bronka armatu zuten eta Ertzainak agertu ziren. Alde egiteko esan zitzaizen, geure arazoak geuk konponduko genituela. Baina errefuertzoak azaldu ziren eta istiluak egon ziren; giroa lasaitu zenean hara bueltatu ginen furgona kargatzera, Ertzainak agertu eta baxua korrika hasi zen; harrapatu egin zuten eta basera. Geu ere joan ginen, spray hartu gintuzten, eta orain baxuari 6-12 hilabete sartu nahi dizkiote».

'Soldaduska honi ez', 'Gudarrien Eguna', 'Txakur jana', 'Leizaran'... Argi ikusten da 'Pikutara' taldearen lerroa nondik doan. «Letretan nahiko garbi azaltzen da zein den geure postura: abertzaleak batez ere, eta erradika-

«Letretan nahiko garbi azaltzen da zein den geure postura: abertzaleak batez ere, eta erradikalak»

lak». Orain arte lortu duten arrakastarik sonatuena 'Igo Bolumena' irratsaiokoa izan daiteke, bertan 'Pikutara' ren maketa «Euskadiko urteko maketa mundial onena» aukeratu bait zuten; aurrera segitzeko biderik ikusten dute, gogorik behintzat ez zaie falta, «baina hori jendeak esan behar du; geuk entsaiatzen eta kanta berriak sortuz segiko dugu».

Kanta komertzialak eginaz jendearen aldetik kristoren kritikak jasotzea besterik ez omen da lortzen, eta beraien helburua kanta

onak egiten jarraitzea da, betiere euskaraz. «Euskara ez ba batere komertziala; egunen batean Euskal Herriak bere helburuak lortzen baditu, agian izango gara komertzialak, ze geure hizkuntzan joko dugu, eta harro komertzialak izateaz. Baina gaur egun, etsiak ematen dituen jipoiekin, euskaraz kantatzea ez da batere komertziala, eta harro komertzialak ez izateaz. Euskararena 'Pikutara' taldeak oso argi dauka».

XABIN MAKAZAGA

«HIRUGARREN KOXKAN» DISKOA BERRIA IZ-REKIN

Txanbela: «Kantutegi herrikoitik osatzen dugu erreperitorioa»

Bost urtetako bidean kantaldi ugari eskaini dizkigu Txanbela taldeak, eta oraintsu «Hirugarren Koxkan» diskoa kaleratu dute, nabarmen denez taldearen hirugarrena. Musika munduan bizi den standarizazioari uko egin eta alternatiba ezberdinen bila...

Disko honen aurretik «Txanbela» eta «Doinurik doinu» kaleratu zituzten, eta disko berria orain arteko bigarren jarraiki osatu dute. «Ahalik eta disko aldakorrena egiten saiatu gara erritmo eta doinu aldetik, eta baita letra aldetik ere». Juan Mari Beltranek dioskunez, Txanbelak betidanik bi bide na-

gusi izan ditu beren erreperitorioa osatzeko, kantutegi zaharra eta musika herrikoia, alde batetik bestera ibili eta zuzenean jasotzen dutena. «Alde batetik hor dago kantutegia, lan hori egina dago eta oso interesgarria da, %90ean ezezaguna zaiguna. Aita Donostiak laupabost mila euskal kantu herrikoi bildu zi-

tuen; pentsa hortatik ze gutxi ezagutzen dugun geure kantutegia». Beste kontua omen da gero hor dagoen materiala kadukoa denentz; «Txanbela»k hortik osatzen du erreperitorioa, baina kontua da oinarritzko material horrekin zer egin, nola tratatu, nola aurkeztu, material horrek duen ze balore aprobetxatu». Horretan omen datza talde batzutatik besteetara dagoen diferentziarik nabarmenena.

Kantutegi zaharraz eta musika instrumentu zaharrak erabiliz, lekuz kanpoko musika egiten dutela pentsa daiteke, baina Juan Mari hau bestela ikusten du: «gauza zaharrak eta berriak, dena batera izaten da, eta sarri gauza zaharrenak nobedosoenak izaten dira, ezezagunenak». Kantu batek izan dezakeen doinu edo linea melodikoa ez omen dute galduko; garrantzi handia ematen diote doinu batek duen koloreari. «Guk normalean ez dugu hainbeste errespeto izaten, dauzkagun koloreekin jolastu dugu, baina albokaren doinua bada berez, saiatzen gara kolore hori azaltzen nonbait, kolore propio hori, nahiz eta bapatean desagertu eta bibolina agertu». Moldaketak egitetik gaurko erara aldatzera ordea tarte handia ikusten du Juan Mari; «geuk ez dugu gaurko eredu standarrera jotzen. Badakigu zenbait jenderentzat zailago dela hori entzutea, baina bestalde, zertarako gaude gu? Denok ditugula influentziak ezin uka daiteke, inor ez da puroa, eta denok egiten dugu doinu zahar bat hartu eta geuk ezagutzen dugunarekin koktelean sartu;

baina ez da berdina koka-kola sartzea edo sagardoa».

Jose Afonso gogoan

Agiña, Lopategi, Sarasua eta Juanjo Uriaren letrak kanta herrikoiekin osatzen dituzte; Jose Afonso portugaldarraren musikaz jantzi dute kanta bat, «ze Jose Alfonso asko izan dira Euskal Herrian, eta nik txalotu egiten dut bere musika eta musiko gisa hartu zuen funtzioa. Hura desagertu zen bezala, hemen ere desagertuz joan da pertsonaia hori, eta saiatu dira baita hori okertzen, transformatzen. Berak esaten zuen zinta bat bazegoela iraultza lortzeko, eta geuk zinta horretan jarraitu nahi dugu».

Profesionaltasunaren leloa aipatzean, hortatik bizitzea eta maila egokia ematea bereizten ditu, beti ez doazenak batera. Euskal folk taldeek maila ona erakusten dutela dio, «baina desagertuz doaz, merkatuaren legeen poderioz. Ezinezkoa da taldeari dedikazio eskusiboa eskaintzea, taldetik bizitzea, baina musika munduan, eskoletan eta badago irakasle eskaria, eta bilerak konbinatu behar izaten ditugu». Bestalde, gaur egungo kontratazio gehienak erakunde bitartez egiten omen dira, eta gero eta zailago da kontzertu bat zuzenean lortzea; «guk libre ibili nahi dugu, eta honek baldintzatu egiten gaitu. Gainera gero eta zailagoa da geure produktu honekin aritzea, ze gero eta apisonadora haundiagoa da standard alternatiba».

XABIN MAKAZAGA

«BABILONIA», KARLISTADEN ARTEAN GIROTU NOBELA MITIKOA
DURANGOKO AZOKAKO PROTAGONISTA NABARMENETARIKOA

Joan Mari Irigoien: «Gure mundu mitikoa nobelatzen saiatu nauk, magia poetikoa»

Giro erruralean egokitu du Joan Mari Irigoienek bere hirugarren nobela: «Babilonia». Karlistaden garaiko bi baserriak (Babilonia eta Moabe) bizilagunen arteko istorioak irakurriko dituzu, Irigoienengan estilo propioa bilakatu den trazu poetiko eta sinbolikodun narratibaz.

Altzatik barrena promena-dea egingo duzu Irigoienekin. Alde batean, frankismo garaian eraikitako etxebizitza erraldoiak ikusiko dituzu

han hemen: «erreka pasatzen zen hortik eta inguruan makina bat jolas eginda nago; orain, zementuzko dorre horien azpitik igaroko da ziur aski». Muinoaren

bestaldean, Aiako Haitzetarainoko bailara zabala erakutsiko dizu, autopistaren arrastoa eta muga nabarmentzen dela: «hor behan berriz, putzu bat zegoen, gardena: igeri egiten genuen eta baita arrantzan ere».

Gaztetako Altxa erraietan bizi du Joan Mari Irigoienek, nostalgiaz eta amorru etsituz. Altxako sarraskiaz jabetuko zara, baina agian kosta egingo zaizu Joan Mari hain barneratuak agertuko dizkizun sentimendu minbertuak ulertzea. Hala ere, dudarik ez, bere herriko ingurugiroak eta kondaiarak idazlearengan (eta obran) eragin nabarmena duela ohartuko zara, uxatu ezinezko trauma bailitz. Eta berehalakoan pentsa dezakezu halako sublimazioa bizi duela.

Aurkakoen borrokaren fruitu

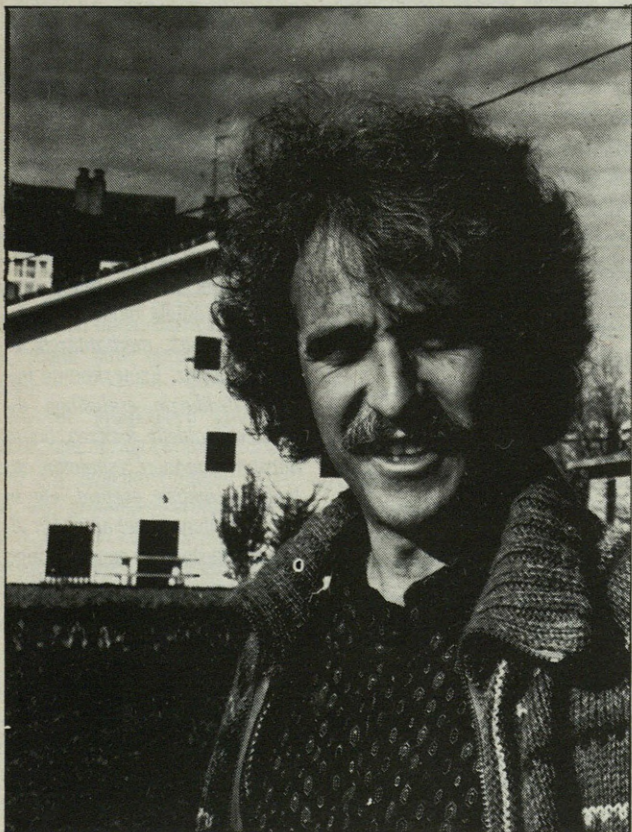
Duela urte pare bat eskas ekin zion orain argitara eman berri den «Babilonia» nobelari. «Betidanik izan diat baserri giroko nobela bat egiteko gogoan», aitortu zigun. «Dena dela, Karlistaden arteko sasoi hura ere harrapatu nahi nian. Bestalde antropologoak eta euskal animaren interpretazio bat egiten saiatu izan dituk, eta nik pentsatu nian literaturan egin gabe zegoela. Guzti hori dago piska bat nere nobelaren atzean».

Bedania herriko Babilonia eta Moabe baserrietako bizilagunen arteko istorioak kontatu ditu Irigoienek: «Babiloniak, lur jori-zabalak edukitzeaz gain, gizon indartsuak emanak zizkion Bedaniari, eta Moabeko emakumeak,

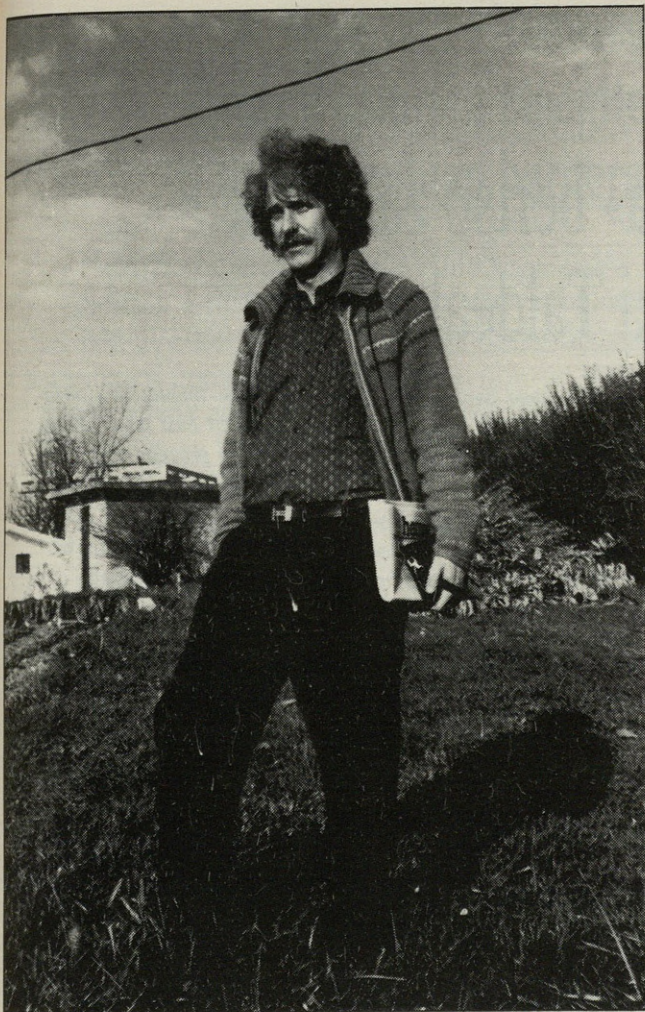
berriz, txit ezagunak ziren inguru haietan beste mundukoekin ziztuzten harremanengatik», dio lehen orrialdeetan. Babilonian anaia bikiak badira, kemen eta borrokazaleak, elkarren lehian beti, nor gehiagoka... bata karlista eta bestea liberal bilakatu direnak. Moabe baserrian Margari bizi da, amonarengandik paganismoa mitikoa jaso duena.

«Babilonia»ko orrialdeetan barrena, kristau erlijioa eta Bibliako erreferentzien aldamenean paganismo eta mitologiazkoak aurrez aurre topatuko dituzu, baina elkarrekin bizi direla. «Sorginen erreferentzia eta mundu magikoa kontrajarri diat kristautasunarekin. Bi mundu ikuskera ezberdin baina mundu bakoarrean elkarrekin nahasian bezala daudenak. Horrela ere, igualtsuak diren anaia bikiak daude, bata bestearen lehian kontrajarrita, baina elkarrekin bizi direnak etengabe... bata liberalen bandoan eta bestea karlisten aldean egokituko direnak... eta bata bestearen kontra bizitza joan jarriko dutenak.

Nobelan ordea, ez da batailarik, baserri mundu horretan gerrateen arteko giroa bizi baizik. Bigarren Karlistadaren atarian. «Baserriko kontuak azaltzen dituk. Baina ez nian mundu erruralaren nolakoa kontatu nahi. Mundu ikuskera magikoa interesatzen zitzaidan. Nere bizitza partikularrean ere gero eta gehiago interesatzen zaidak bizitzea modu poetiko batean. Nobelan plano poetiko hori errekupe-ratu nahi nian, eta ez murgildu baserri giroko nobela klasikoan».

Nobela berri baten proiektua darabil gogoan, poesia idazten ari bada ere orain.

“Antropologoak eta euskal animaren interpretazioa egiten saiatu dituk, eta nik pentsatu nian literaturan egin gabe zegoela”

Nobela eta leienda

Esaera zaharrek, aitzinako ipuinek, mitologiazkoek sortzen dute giro eta toñoa «Babilonia»n. Idazleak ez ditu debalde aipatzen hitzaurrean Azkueren «Euskalerriaren Yakintza», Barandiaranen «Mitología Vasca» edota M. Azurmendiren «Euskal nortasunaren animaliak» liburuak, besteren artean.

Mundu mitiko bat eraiki du Irigoienek, nobela-leiendak moduan edo. «Gero eta konbentzituago nagok mito horiek, nahiz eta egiazkoak ez izan, egia direla.

Esan nahi diat, egia direla barruko behar bati erantzuten diotela. Asko dabilta ekialdera begira eta ez dakit nora begira. Orduan pentsatu nian, garai zela gure mundu ikuskera paganoa azaltzeko eta bizitza emateko. Hemengo mitoak geureganatzea inportantea dela iruditzen zaidak».

«Gure garaian, hasiera batean Elizaren inguruan bizi zen dena; gero, marxistak egin gintuan denak batera; eta sintesi momentu batean bizi nauk: denetik zer ikasirik badagoela, alegia. Beste nobelatan ere esan diat puskaka

Zirkunferentzia

«Babilonia» sekuentzia laburrez atondutako nobela da, pasarte bakoitzak bere narratzaile propioa bailuen, kontrapuntuak sortuz. «Hiru plano ezberdin daude uztarturik. Bata, hirugarren pertsona kontatua, bestea bigarrenean eta lehen pertsona hurrena. Pertsonaien psikologia eta bizitzazko arazoak 'ni' [Babilonia baserriko bizilagun baten ahotik] eta 'zu' [Mari pertsonaia mitologikoa-ren ahotik] planoetan ageri da batik bat. Lehen eta bigarren planoek zirkunferentziaren bi arko egiten dituzte, eta hirugarrenak zirkunferentzia ixten du». Eta konturatuko zara nobelaren egituraketa eta istorioa ere itxiak direla, hasi eta bukatu.

Hizkuntzari dagokionez ere

ñabardura bereziak ekarri nahi izan ditu Irigoienek, hain zuzen aipatutako plano horiekin bat datozenak: hirugarren pertsona eginiko kontaketa euskara batu nolabaik standariztua baliatu du, baina bizkaierazko ukitu batzuez; lehen pertsona-koa aldiz, gipuzkera kolorez; eta bigarren pertsona narraturikoa berriz, nafarrera doinu zenbaitez. «Aingeru Epaltzaren laguntza eta kontseiluak eskertu nahiko nizkiake».

«Hala ere hiru euskalkietako kolore horiei hegoak eman arren, betiere egitura bateratuaren bila oreka bilatuz. Zirkunferentzia bat nian buruan hasi aurretik, eta hori burutzen eta borobiltzen ahalegindu nauk».

G.A.

egina nagoela, eta ahalegintzen nauk puska horien alde posotiboekin osatzen».

Lurrarekin oso loturik dago «Babilonia»ko mundu erreferentziala, eta Joan Mariren eritziz «Poliedroaren hostoak» liburuarekin loturak baditu. «Azken batean zera isladatzen duk nolabait, haurtzaroko mundu guztia hemengo zementoarekin terrorismoak ezabatu duen ikustearen ondorioa. Nere burua inongoa ez balitz bezala nabaritzen diat. Nongoa naizen galdetzen didatenean, Altzakoa erantzuten dut, baina lehengo Altzakoa. Baina hori ez dago gaur egun, eta beraz ez naiz inongoa».

Hurrena poesia

«Egunkariak zioenez, Babilonia sutan zegoela, inguruetako zenbait baserriarrek suzko emakume bat ikusi omen zuten Lurrupeko haitzulotik irteten, han-

dik irten eta zerua zeharkatzen, Nafarroako parterantz. (...) Kaxianok itaun guztiei berdin erantzuten zien nonbait, Isaias profetaren harako esaldi harekin, hain zuzen: 'Erori da, erori Babilonia...!', haren ondotik zera gaineratzen zuelarik. 'Atzo erori zen bai, Babilonia, baina orain kamelia zuri bat daukat pizturik oroi-menean, kamelia eder bat...'. Amaiera trajikoa du, noski, nobela mitiko honek. «Mundu honetan sufrimendu asko dago. Baina desertuan lore bat, esperantza bat aurkitzen duk. Oinazea eta sufrimendutik sortzen dituk askotan liberazioak».

Narratiba sinbolizazioaren bete- murgildu eta gero, agian beste bide bat entseiatzekotan somatu diogu Joan Mari Irigoieni —oilar batek kukurruku egiten du elkar hizketa tartean—. «Hala ere poesia idazten ari nauk orain. Ikusi-ko diagu».

GORKA ARRESE

AZPEITIKO TOPAKETETAN ESTREINATU ZUTEN OBRA

«Hamalau Heriotzena» bertso zaharrak Etxebarriko Antzerki Taldeak taulara

Azpeitiko Antzerki Topaketetan lehen aldiz agertu diren arren, orain hiru urte datoz Etxebarriko Antzerki Taldea ikastaro batzuen ondorioan sortu zela. Bere bailarako, Lea-Artibaiko, herri gehienetan antzeztu izan dituzten muntaiak gustokoak gertatu dira.

Talde berritzat jo arren zenbaitek, badabilta urte batzu martxan. Lea-Artibai inguruan aski ezaguna da beraien izena, azken hiru urtetan herri batetik bestera ibili dituzten bospasei muntaiak direla zio. Hasiera batean antzerki ikastaroaren inguruan bildu ziren gehientsuenak jarraitzen dute orain ere; hamar kide dira, zuzendaria eta gainontzekoak jokalaria; denak ere Etxebarriakoak.

Orain urte bete ekin zioten eskuartearen darabilten muntaiari. Herrian ezagunak ziren bertso herriko hildotik, Azpeitiko Antzerki Topaketetan taularatu zuten «Hamalau Heriotzena» antzeslana burutu dute, ekimen honen prozesu osoa beraiek egin dutelarik: ikertu, informazioa bildu, antzerki moldeetara ekarri, hizkuntza landu, jantziak, dekoratuak... Gogoia itzela izan bada ez da pareko egoera ekonomikoa. Orain arte, urte bitan Bizkaiko Aldunditik, udal tailer zirela arrazoiz subentzioa jaso dute. Bestalde obra honek ere jaso du subentzioa aldunditik, bai eta Etxebarriko udaletik. Hala ere lehen egunean bezala, hilabetaro hainbateko bat jartzen du kide bakoitzak bere poltsikotik.

Hamalau Heroitzena

Taldeko zuzendari den Yolanda Arrietarekin lotu gara guzti

honetaz mintzatzeko. Bertso hauen berri txikitatik omen dute; hauetan kontatzen da nola Joxe Larreinak, Mendaroko semeak, Etxebarriako Altxibar baserrian bertako senar-emazte eta alaba haizkoraz akabatu zituen; hilabe-

te baztu geroago Santanderren harrapatu, epaitu eta Bilbon garrotez hiltzera kondenatua izan zela. Aspalditik ei zuten jakinmina «egia ala gezurra ote zen. Honela elizako liburueta, seminarioko artxiboetara, mendaroko zaharregana eta beste ibili ginen, baina ez genuen ezer fidagarririk lortzen», heriotza hauen sumarioa topatu zuten arte, bertan epaiketa, hamaika testimonio eta kontu zeudelarik. Guzti hau antzerkiratze bidean jarri zuten. «Zapatu arratsaldeetan bilduz, egoerak imaginatu eta inprobisa-

tuz, eszenak muntatzeko aitzakiak topatzen hasi ginen. Benetan zaila da prozesu hau. Joxe hiltzailea nola agertu, zergatik egin zituen egindakoak». Sumarioan agertzen den ordena berbera erabili dute antzerkian.

Errealitatearekiko fidel izan nahi

Antzeslana orokorrean bizkaieraz jotzen da, «orain mende t'erdiko Etxebarriako historia bat euskara batuaz antzezteko gogorra iruditu zitzaigun. Interesgarria zela pentsatu genuen lekuan lekuko hizkerak erabiltzea, durangokoa, gernikakoa, gabiariakoa edo elgoibarkoa». Honetarako aurretik idatziriko elkar hizketak hartu eta herri ezberdinetara hurbildu dira bertako hizkera jasotzeko. Aipagarria da ere, sasoi hartako 'berorrek' formak jaso dituztela. «Herrian oraindik badago jende nagusia foma hauek erabiltzen dituztenak eta beraingana jo dugu; baita modismo eta horrelakoen bila».

Dekoratu eta arropen inguruan ere ahalik eta fidelen izaten saiatu dira. Jantzien dokumentazioa burutu eta sasoi arropen koloreak uste baino gehiago omen dira. Dekorazioa berriz «alde batetik ez dugu diru gehiegirik izan eta bestalde ez genuen nahi dekoratuan indar asko sartzea. Lau altzairu ditugu taulan eta horiekin girotzen ditugu eszena desberdinak».

Prozesu handi eta nekagarria izan dela diosku. «Urte bete osoz aritu gara erabat hontara dedikatuta. Gainera nahi genuen guk geuk dena burutzea, bestela ez du xarmarik».

LOREA AGIRRE

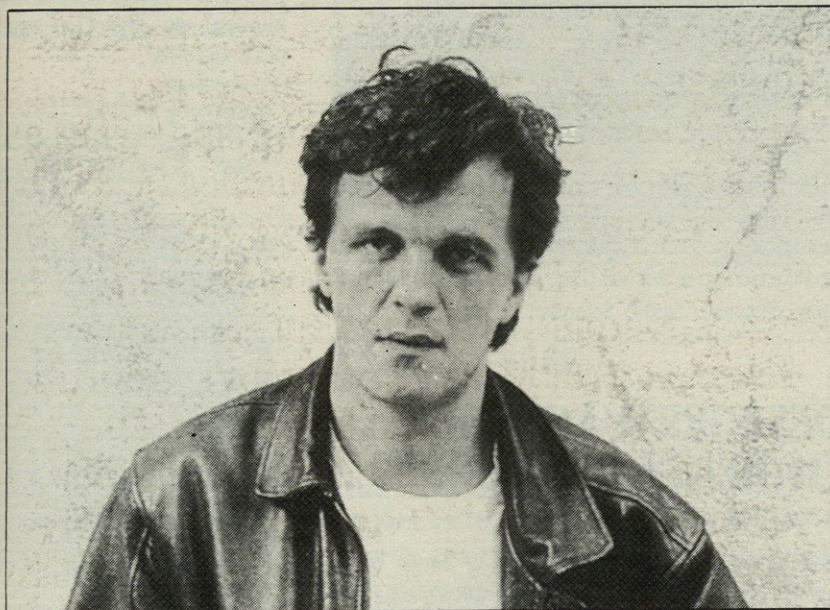

«Orain mende t'erdiko,
Etxebarriako historia bat euskara
batuaz antzezteko gogorra iruditu
zitzaigun»

«IJITOEN GARAI» DA BERE AZKEN FILMEA

Emir Kusturica zinegilea ijituen munduan barneratu

«'Negozio bidaian dago aita' filmeak izandako arrakastaren ondoren astindua behar genuela pentsatu nuen, bai nik bai taldeak, alferkeriak irentsi ez gintzan. Saldutako haurren ixtorio bat irakurri nuen eta Skopje-ra joan nintzen ezagutzen nituen ijito batzuegana nolabaiteko kazetaritza-inkesta burutzeko asmoz. Behin batean bere ixtoria kontatzen hasi zitzaidan mutiko bat. Zazpi egunez luzatu zen kontaketa. Horixe da filmea: benetakoa izatea da filmea egiteko modu bakarra»

Yusgolaviako zinema-eskola emankorraren kumea dugu Kusturica. Gaztetan futbola eta poesia maite zituen, ipuin bat ere idatzia du baina papera ez zitzaion nahikoa, ixtorio oso bat kontatu nahi zuen iruditan. Bere opera prima *Negozio bidaian dago aita* Cannes-en aurkeztu zuen 87an eta bertako urrezko palma eskuratu ere. Nolanahi ere orain arte bere herriko gobernuak bertako zinemagintza ona mugetatik at ateratzeko errezasunik ez duela eman baieztatzen du.

Lehen luzemetraiaren arrakasta sopsesaz haratu zuen baina egiturak funtzionatzen zuela frogatzeko balio izan zion, *Ijitoen garaia* filme berrirako ere pertsonaia trajikoa aukeratu duelarik oso berea duen estiloan. Honi dagokionez errebindikatu egiten du estilo-aitatasuna nahiz Buñuel, Fellini edo Tarkovski-ren

eraginak onartu. Kusturicak badaki filmeek ez dutela errealtatea aldatzen, ikusiak izateko bakarrik balio dutela baina, nolanahi ere konpromezua hartzen du horietan.

Ijituen munduan sartzerakoan ez du alde aurreko epaiketarik egiten: «*Beti saiatzen naiz nire filmeetan agertzen diren pertsonaiak ez epaitzen. Gizatasunaren alde egiten dut burruka nahiz gizatasun hori pertsonaren alderik hoberena ez izan. Oinazearen arrazoiak azaltzen saiatzen naiz*». Baina, nolanahi ere, gizatalde berezi honek harridura sortu du zinegilearengan. Batez ere bizitzan zehar pairatutako guztia onartzeko lasaitasuna. Filme honetako haur protagonistak esaterako ez zen jasandako ezertaz damutzen. Mundua ikusteko beste ikuspuntu desberdina agertzen zaigu filme honetan.

Zipristinak

URTARRILEAN KALEAN
DURAS-EN AZKEN NOBELA

□ *La pluie d'été* du izenburua eta Marguerite Durasek 1987az gero argitaratzen duen lehen nobela da. Ernesto da pertsonaia nagusia, 7-40 urtetako umea eta ez du eskolara joan nahi berak ez dakizkien gauzak irakasten dizkiotela. Gaia ez da berria eta *Ah Ernesto* liburukaren (1971) eta *Les enfants* filmearen (1985) filmearen aztarnak somatzen dira.

BALIZKO ZINEAREN
KARTEL IRAGARLEAK

□ *Duplex* eta *Promis Juré* dira izenburuak, kartelak eginak daude, baina horrelako filmerik ez da sekula errolatu. Irargkien egileak komikietako bi marrazkilaria haundi dira, Gting eta Avril eta Frantzian duela gutxi kaleratu da asmo berria. Sinopsiak ere egingo omen dira inoiz existitu ez diren filme hauetarako eta zine-errealizatzaile ospetsuei eskatuko omen diete. 220 libera iragarki bakoitzeko, egiaztalaria eta guzti.

FRITZ LANG-EN OMENEZ
C. CHABROL BERLINEN

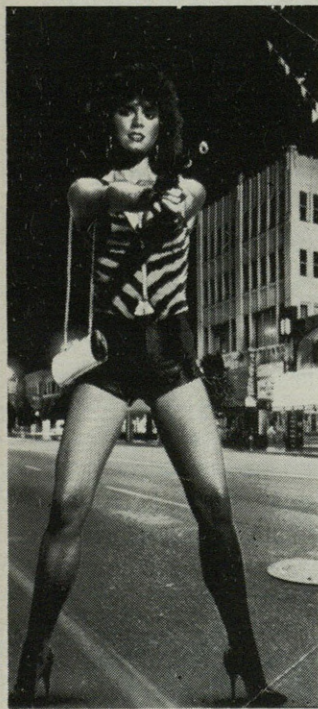
□ Datorren udazkerako iragarri dute banaketa komertziala, F. Langeren mendurrenarekin batera. Ekialdeko Europen gertatzen ari diren aldaketek uste-kabeen harrapatu dituzte zinekoak eta errealtatea eta script-a gero eta antza gehiago dutela esaten dute. Filmeak *Docteur M.* izena du eta Alan Bates eta Jennifer Beals dira koprodukzio franko-italo-alemandar honetako protagonista nagusiak. Aurrekontua 12 milioi marko eta hiru erresumetako aktoreak.

Zinema

Zur eta lur

● Italiatik datorkigu urte bete beranduago "La Legenda del Santo Bevitore". Ermanno Olmik zuzenduriko filmea, Venezian urrezko lehoia irabazi zuena. Mozkorti baten gorabeherak kontatzen zaizkigu, argazki fina, oso zaindua eta musika aldetik ere Stravinskik konposatua. Meritu du.

● Oraindik ere "Sexu, gezurak eta bideokasetak" ikusgai dago. Steven Soderberghen pelikula, Cannesen urrezkoa irabazi zuena eta geure gaurko gizarte-ari komunikazio mailan egiten dion kritika mingotsa dariona.

Zine Klubak

● Bilboko FASEan, abenduaren 18an haurrentzako programazioa, "Fievel y el mundo nuevo" arratsaldeko 7.30etan.

Gaztelarazko bertsiolan: "Una árida estación blanca". André Brink-en elaberrian oinarrituta. **Gidoiegileak:** Colin Wellan eta Euzhan Palcy. **Zuzendaria:** Euzhan Palcy. **Musika:** Dave Grusin. **Argazkigintza:** Kelvin Pike eta Pierre William-Glen. **Aktoreak:** Donald Sutherland, Winston Ntshona, Susan Sarandon, Marlon Brando. **EEBB.1989.**

"DESAGERTUAK" EDO "A WHITE DRY SEASON"

Errealizadoreak bi mailatan jokatu nahi izan du filmea burutzean. Euzhan Palcy berez emakume eta beltz sentikortasuna izaki mezu bat helerazi nahi izan digu, baina Amerikanoendako klabeeetan kontaturik.

Hego Afrikan eta bereziki Soweton 1976an gertatutakoak isladatu nahi izan ditu. Afrikanerraren rolean Donald Sutherland bikainak burutzen duela. Gauetik goizera jabetzen da Arrazakeriaz eta katoliko den heinean 'egia' deskubri nahian bere bizitzaz ordainduko duenari. Marlon Brandok epaile ziniko batena betetzen duela, kasua alde zuzenetik galdutzat emanaz.

Krudeltasuna nabaria eta gordina baldin bada ere gidoi mailan 'naif' edo inuxentea dela deritzogu. Agian amerikanoendako klabeeetan kontatu nahi izanak eragin diolako gidoi sinplea burutzeko orduan eta batez ere Donald Sutherlanden rol psikologikoaren garapena sinetsgaitza gertatzen delako. Euskaldun bati, oster, gerta dakioko paraleloak bururatzea, kontestuan kontestuen arabera. Hego Afrikan hainbat eta hainbat desagertu, Euskal Herrian hainbat eta hainbat kasu argitzeke, kartzelan erahildakoak 'Asensio' lekuko edo 'Mikel Zabalza' eta bestela erahildakoak 'Santi Brouard', 'Josu Muguruza' eta abar...

Bestalde Hego Afrikako egoera salatu beharrenean alde bageude ere, beti da errezagoa urrun dagoen estatu batetako sarraskeriaz salatzea, hurbil dagoen 'demokrazia' batetako baina.

ERMIÑE

● Zornotzako zine klubak abenduaren 18tik 23ra bitartean **beldurrezko ziklo** bat antolatuko du besteak beste "Leviathan" eta "El regreso de los muertos vivientes" filmeak iragarri dutelarik.

● Gernikako zine klubak **Stephen Frearsi** zikloa eskeinituko dio. Hala nola abenduaren 19an: "Mi hermosa lavandería"; abenduaren 20ean: "Abrete de Orejas", 21ean "Samy y Rosie se lo montan" eta 22an "Las amistades peligrosas".

● Tolosako Zine klubak abenduaren 22an Kon Ichikawa japoniarren "El arpa birmana". Zuzendari honek istorio bereberaren bigarren bertsiola erakusten digularik.

● Azkoitiako Zine klubak **abenduaren 17an**, arratsaldeko 8.30etan Robert Youngen "Persecucion en Texas" pelikula emango du.

Ihardunaldiak

Soziolinguistika

● Gipuzkoako Ikastoletako Irakasle Elkartek Orioko herrian antolaturiko ihardunaldi hauek amaitzeaz daude. Abenduaren 21ean izango da zaken eguna, bertan, aurreko emanaldietan bezala Jose Luis Alvarez Enparanza "Txillardegi" arituko delarik hizlari gisa. Emanaldia, ostegunearratsaldeko 7etan izango da Itxas Etxeko aretoan.

Barrosiari aurre

● Gipuzkoako Erlazainen Elkartek antolaturik, Barrosiari aurre egiteko ikastaro bat izango da abenduaren 16an Zizurkilgo Fraisoro baserrian. Ikastaroa goizeko 9etan hasiko da, gai nagusia **barrosia** izango delarik.

Emakumeak

● **Maria de Maeztu** Forum Feministak antolaturik, "Emakumeak komunikabideetan" gaia aztertuko da abenduaren 15 eta 16an. Bigarren egun honetan hain zuzen ere, emakumearen itxura telebistan eta publizitatean gaiak aztertuko dira, arratsaldeaz mahai ingurua izango delarik.

Antzerkia

Antzezkizunak

● Azpeitian ospatzen ari diren VII. Euskal Antzerki Topaketak ihardunaldien barnean, azken saioak dakarzkigu. Abenduaren 16an, ostiralez, iparraldeko **Xirristi Mirristi** taldeak "Herriaren Boza" antzezlan taularatuko du, gaueko 9,30etik aurrera. 18an berriz, astelehenez, "Bi, Bat eta Inor ez" lana eskeiniko digu **Shambu Mimo** taldeak, arratsaldeko 3,30etan. Asteartean, hilak 19, "Durango, ametsa 1439" obra **Geroaren** eskutik; hau ere gaueko 9,30etan hasita. Bukatzeko **Bederen 1** taldeak, "Gillermo Tellek triste ditu begiak" antzezlan taularatuko du, hilaren 21ean, ostegunaz, gaueko 7,30etik aurrera. Antzerki ikuskizun guztiak Zelaitxo zineman eskeiniko dira.

● Hilaren 16ean, **Hika** antzerki taldeak "Alpargatak euria ari duenean" lana, taularatuko dute, Debako Zubeltzu zineman, gaueko 10etik aurrera.

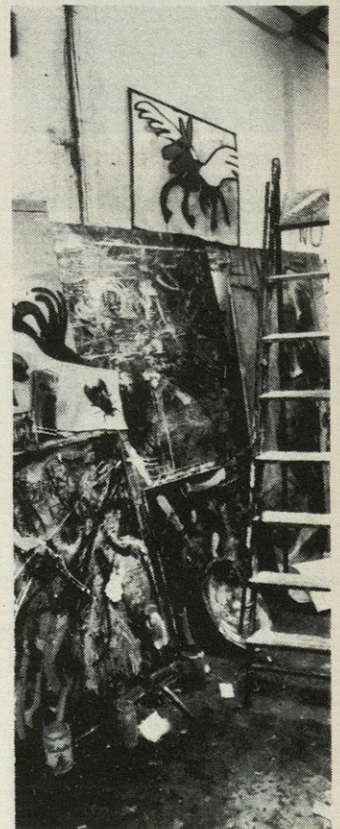
● Gipuzkoako Kafe Teatro jaialdiaren azken bi egunetan, 16 eta 17 alegia, honako talde hauek arituko dira: Tolosan larunbatean, **Fregoli** Cafe Iruñan, gaueko 12etan; igandean **Follim Follam**, Cafe Frontonen, gaueko 11etan. Egun berberetan, Hernanin, Lie-mi tabernan, **Follim Follam**, gaueko 8etan eta biharamunean **Lourvier's**, Guria tabernan, gaueko 9etan. Oreretan, **Follim Follam**, 11etan, Anaiak tabernan eta Igandean, **Miguel Gallardo**, Ras tabernan, 7etan. Andoainean, **Miguel Gallardo**, Anaiak tabernan, 11etan eta **Fregoli** Xabi tabernan 8etan. Donostian, **Marina Simonet**, 11etan, Xuri Beltz tabernan; **Miguel Gallardo** Altxerrin 11etan ere. Lasarten berriz, **Fregoli** 10,30etan eta **Follim Follam**, 8etan.

Artea

Betaurrean izatekoak

● **Zarautzen**, Sanz Enea erakusgelan abenduak 20ra arte N. Basterretxea, R. Ugarte, Aldabe eta Moren eskultura eta pintura erakusketa kolektiboa zabalik izanen da. Hilaren 22n zabalduko da, areto berberean, "Donostiako argazkiak" izanpean erakusketa. Azkenik, zarauzko Torre Luzea aretoan K. Muguerza-ren argazkiak zintzilikatuko dira, hilaren azken hamabostaldian.

● **Ertibil Bizkaia**, Bizkaiko Foru Aldundiak antolaturiko erakusketa ibiltaria Sondikan izango da ikusgai abenduaren 15etik 30a bitartean. 314 artelaren artean, 199 pintura, 73 eskultura eta 73 eskultura osatzen dute aipaturiko erakusketa.

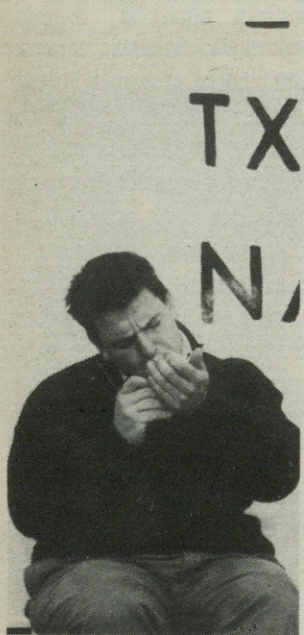

Bertsoak

HIRE EUSKALDUNTASUNA

Plaza saioak

● Larunbat honetan, abenduak 16, bertso saio bat izango dugu **Sunbillan**, bertako Euri Beltza elkartearen arratseko 9etatik aurrera hain zuzen. Kantatuko dutenak: Peñagarikano, Jon Sarasua, Joxe Lizaso eta Loidisaletxe II.a.

● Abenduaren 17an, igande, aurtengo Euskalerriko Bertsolari **Txapelketaren finala** ospatuko da Anoeta Belodromo donostiarrean. Goiz eta aratsaldean abestu beharko duten 8 bertsolariak: Sebastian Lizaso, Jon Lopategi, Andoni Egaña, Euskitze, Jon Enbeita, Iñaki Murua, Imanol Lazkano eta Mikel Mendizabal. Egunpasa ederra egiteko aukera ezin hobe.

● Datorren ostegunerako, hilak 21, bertso saio bat antolatu dute Azpeitian. Egurdiko 12,30etan herriko plazan Lazkano, Joxe Agirre, Joxe Lizaso eta Jose Luis Gorrotxategi ariko dira.

1 Historio bat kontatutera nihoa bertso kontuan sentitzen dudan amorru dena ezin dut gorde barruan hainbat jokutru maltzur eta zikin nola dugin inguruan kantari baten urrats berriak datozkigu oraingoan

2 Hobeki esan ez dira berriak daramatzan urratsak aspalditikan ezagun dira gizon honetxan jolasak bakoitzak nola jorratzen dituen gogoko dituen baratzak nori harritu antolatzeak tamaña horretako saltsak

3 Bildurrikan ez! esloganarekin hori duk hori montajea horretarako izan behar du aurpegi paregabea denak dakite ez dela ETA pinta horien jabea errax duk igartzen hire nahiak Manolo lotsa gabea.

4 Hik ongi dakik inork baino hobe plan horren aitak nor diren edo bestela galdetu ezak Gasteizen edo Madrilén *pacto represivo* zikin hura nolatan sinatu ziaten egia esan argazki hartan hi bakarrik falta hintzen

5 ETak ederki erakutsi dik beregan zintzotasuna alferrik habil bere izena utzi nahiean iluna ez dik merezi hire galderei ematea erantzuna hori esango huke herorrentzako propagandazko iharduna

6 Pacto-ak frente bat sortu zuen beste frente baten aurka frente zabal horrek bere barne talde txiki asko dauzka artista eta kantari batzuk heldu zaizkigu ohiuka Manolok abanderatutzen du talde horretako zaunka

7 Heuk diokenez meatxuekin behingoz behar da bukatu hire amnesia galanta duk hori ezin duk ukatu Tortura, kartzela eta herri eskubideak ukatu Madrilén meatxuaren menpe herri oso bat zigortu

8 Meatxatzaile eta meatxatuak garbi zegok nortzuk diran zenbait gertakizunen aurrean ez duk altxatu hitzik horrelako ahots bikaina eta nola egon ixilikan? hire jokaera zikin horrek badik meakulparikan

9 Bapo Manolo! oraingo honetan emana duken pausoa nork ote daki zer neurrikoa izango den hurrengoa berrogei printzipaletan laster izango haiz lehenengoa eta gainera nolatan ez ba! hiri disko urrezkoa.

10 Jakin ezak bukatu baino lehen ni ere artista naizela maltzurkerizko jokoetatik ez diat betetzen sakela zuen bankete lotsagarriak on egin diezauzuela ni beste mahaian eseriko nauk abertzale bat bezela

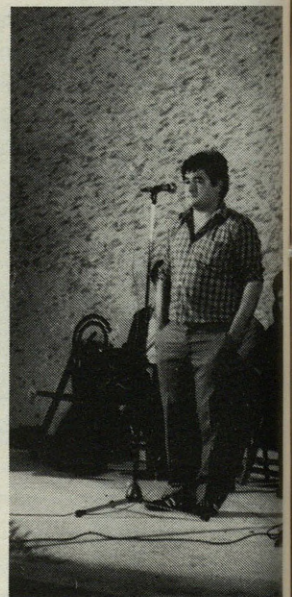
11 Bukatu diat bertso sorta hau aski diagu gaurko hurrengorako zer sortzen duken erne egon beharko kantari ona haizenez gero horra ere aukerako nahi baldin baduk musika jarri heure disko berrirako

ONDARDI

Plaza saioak

● **Zapirain anaiak** I. Berts Paper Lehiaketaren sari bana-ketarekin batera, hilaren 21ean, ostegunez, honako zortzikotea izango dugu ihardunean Errenteriko Xenpelarren arratsaldeko 7etatik aurrera: Agirre, Lazkao Txiki, Murua eta Peñagarikano. Gaijartzailea Antton Kazabon, antolatzailea Xenpelar Bertso Eskola.

● Datorren ostiralean, hilak 22, Iruñean Txapelketako 8 finalistak izango ditugu kantari. Hain zuzen ere Salesianosen aretoan gaueko 10etatik aurrera.

Bertso-Paperak

● Soraluzen Euskaraz Taldea antolatuta bertso-paper lehiaketa plazan. 3 maila: A) OHOk 3,4 eta 5.goentzat, 4-8 bertso eta gaia olentzerok; B) 6,7 eta 8.goentzat, 4-8 bertso eta negua bertso gaia; eta D) Helduentzat, 8-12 bertso eta gai librean. Abenduak 22 izan baino lehen Soralluzeko udaletxe zein bertso-paper eskoletan lanak aurkeztu behar.

Musika

BENITOREN BESTE
ERROMANTIZISMOA

Aurreko diskoko karlisten gibel freskoak eta antzeko sentsiblekeriak eta pafetan entzuteko balada pegadizoak utzita, euskal kantagintzan erreferentzia funtsezko bihurtu duen bidera itzuli da disko honetan Benito Lertxundi: antzinako erromantze zaharrak, antigoaleko giroak, oroiminak, euskal herri musikaren tratamendu zeltazalea... Kantutegietako kanta eta letra zaharrak dira gehienak, ia guztiak beste bertsioetatik ezagunak direnak. Teobaldoren kanta ez zen horietarik, eta seguruenik egokiagoa izango zen frantsez zaharrean dagoena sartzea. Benitoren kantaldietako erreperitorioetan klasikoak ziren «Amerikara noa» eta «Primaderako liliak» ere eskaintzen dizkigu. Musketan aldiz, Lertxundik bere kosetxakoak erantsi dizkie askotan kanta zaharrei, eta Olatz Zugasti ere estrainatu da bere doinu batekin. Donovan aspaldikoari kenduta Labegerieren «Primaderako liliak» horri erantsi diona oso ederra gelditu da, eta Benitoren zenbait musika berri aldiz nahiko konbentzionalak iruditu zaizkit, hitz zaharrei indarra kentzen diotenak, «Mayi» edo «Goizean goizik» kasuetan urrutirago joan gabe. Disko honetan Irlanda eta Britainia Handiko taldeek azken urteotan egin duten eboluzioaren aztarnak ere aurkituko dituzu, «Clannad» edo «Planxty»renak... Organu-sintearen eta flauta edo kornamusaren arteko elkartzea aspaldikoa da, baina iruditu zait disko honetan Martin Irizar beasaindarrak Benitok nahi zuena hobeto ulertu ote duen. Eta moldakuntzak oso ederki biribilduta entzuten dira, goian aipatutako taldeen usain handiz. Baladak eta zeltak. Espainolismo garaiotan, betiko lekuan ageri zaigu Benito, pentsakeraz bezala musikaz, eta seguruenik urte oparoak heldu zaizkio.

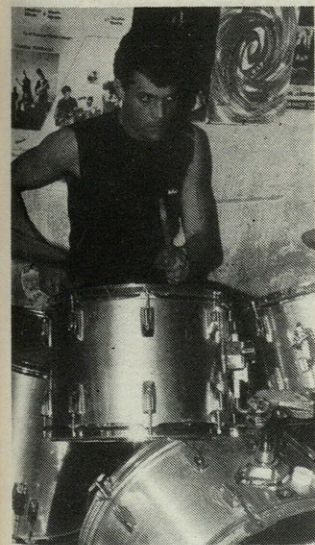
ARTASO

Kontzertuak

● Abenduaren 16an, larunbatez, **M-ak** taldeak kontzertua eskainiko du Gasteizko gaztetxean, gaueko 11,30etatik aurrera. Hilaren 23an berriz Arrasateko polikiroldegian arituko dira, gaueko 10,30ak aldera.

● Larunbatez, abenduak 16, 'Igo Bolumena' irratsaioan make-ta onen aukeratu zituzten taldeak (SS-77 ezik) omenaldia eskainiko diote Iñaki Herradorri, gaueko 9ak aldera Bidebietako polikiroldegian egingo den kontzertuan. Bertan izango dira **Pikutara, Su ta Gar, Julio Kage-ta** eta **Kiowak**.

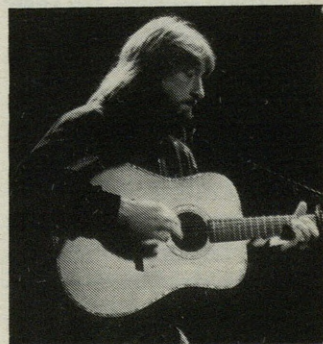
● Tahures Zurdos taldeak kontzertua eskainiko du Tudelako 'Arenas' aretoan abenduaren 21ean, ostegunez, gaueko 8,30etan hasita. Hurrengo egunean, hilak 22, Tafallako 'La Guesera' aretoan arituko dira, gaueko 10etatik aurrera.

● Oskorri taldea Zumarraga-ko 'Itzalon' aretoan izango da hilaren 15ean, ostiralez, gaueko 10ak aldera. Hilaren 23an aldiz, Lezamako frontoian eskainiko dute kantaldia.

● Txanbela taldearen kantaldia iragarri dute Ondarrun abenduaren 15erako, bertako polikiroldegian gaueko 10,30etatik aurrera; hilaren 16an Hondarribian izango dira, 'Ama Guadalupekoa' aretoan, arratseko 7,30etatik aurrera.

● Benito Lertxundik bere azken diskoaren aurkezpen kantaldia egingo du Aiherran abendoaren 17an.

● Euskadiko Orkestra Sinfonikoa Victoria Eugenia antzokian arituko da abenduaren 18 eta 19an. Max Bragadorek zuzendaritzapean, Guridiren 'Euskal melodiak', Mozarten 'Sinfonia de Linz' eta Sibeliusen 'Sinfonia n°1 en Mi Menor' plazaratuko ditu Euskadiko Orkestra Sinfonikoak.

● Abendoaren 16an Akelarre taldearen eskutik dantzaldia izango da Arrauten.

Astia

Mendi
ibilaldiak

Abenduaren 16an, larunbatan:

Arnotegi (Iberduero): Espaldaseca.

C.D.Eibar (Eibar): Barazar-Altube.

Abenduaren 17an, igandez:

Goikogane (Laudio) eta **Lagunak** (Amurrio): Maiaga.

Euskalduna (Andoain): Lapurtxulo-Adarra.

Xabier (Donostia): Aralar.

Ubietamendi (Zalla): Babio.

Antiguo (Donostia): Leizarrrea-Urepel.

Alaitz (Tafalla) eta **Irurtzangoak** (Irurtzun): Huarte Arakiletik Mendigoizaleen Eguna.

Idiazabal (Idiazabal): La Guardia-La Hoya.

Artibai (Markina): Oñate-Aloña-Urbia.

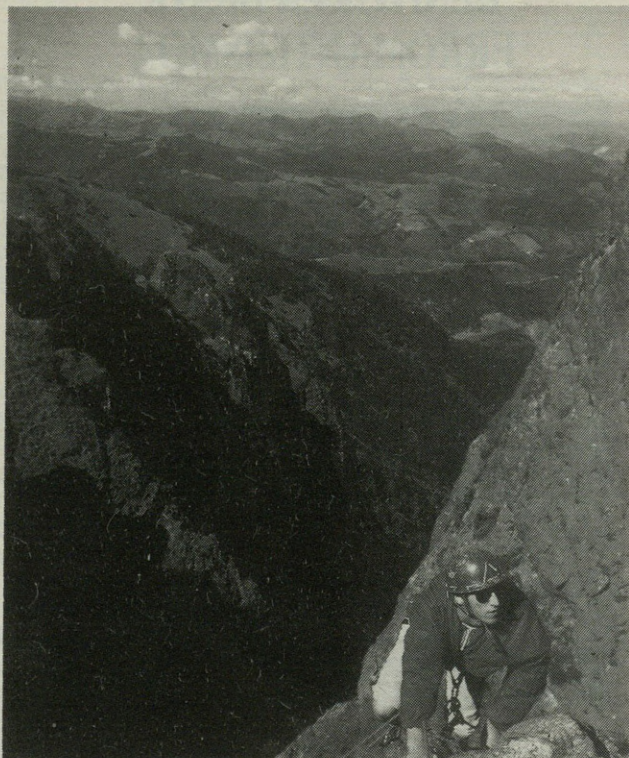
Juventus (Bilbo): Jaizkibel.

Edurtza (Gazteiz): Irutontorreta.

Irartxo (Irurtzun): Anboto.

Murrukixo (Aretxabaleta): Gaztelu.

Aitzgorri (Beasain): Tuturre.

GOIZUETA ALDEAN

Herritik irtetzean Urumea ibaia zeharkatuko dugu. Erreka bat atzean utzirik, pinudira ailegatzen da. Goizuetako etxeak urrunetik ikusten dira ibaiko bi aldeetan pilaturik. Jarraian igo behar den aldapa ez da txantxetako eta Biosoro kotan 700 metroak lortuko ditugu. Tranpagain bat pasa eta gero, maldako desnibela handitzen zaigu ondoren, 900 metroak gaindituta, leunduko delarik.

Segidan metro batzu jeitsi beharrean aurkituko gara eta Mandoe-gi gailurreko 1.043 metroekin egingen dugu topo. Orotara ia 900 m. igotzen dira, bi ordu baino denbora luzeago etengabe bide egin ondoren.

Beharrezko atsedendia hartuta, Nafarroa eta Gipuzkoaren arteko mugatik, Urumea arroa eta Leizaran arroaren artean, jarraituko dugu. Baztan eta Goi-Herriko mendiak izanen ditugu bistan. Berehala Abadekurutz gure atzean gelditzen da eta Iparraldeari so Leunetarantz abiatzen gara, Erepol atakara heldu arte. Hortik eskumaldera gertu daukagu Errekalko deituriko lepoa; berronen hurbil Kromlech batzuen gainak aurki ditzakegu. Derrigorrezko geldialdia egin eta gero, estu baina ondo markaturiko bide batek Añona tontor azpian dagoen Añonea abeletxera eramanez gaitu.

Handik Goizuetaraino leunki jaisten den bide zahar eta ohizkoa baino ez da segitu behar. Irteera izatetik ordu batzu buru, abiapuntura itzuliko gara, Goizuetara hain zuzen. Ibaiek banatuta bi auzok eratzen dute herria, zeinen kaleetan Euskal Herriko euskararik jatorrenetarikoa bat entzun ahal dugu.

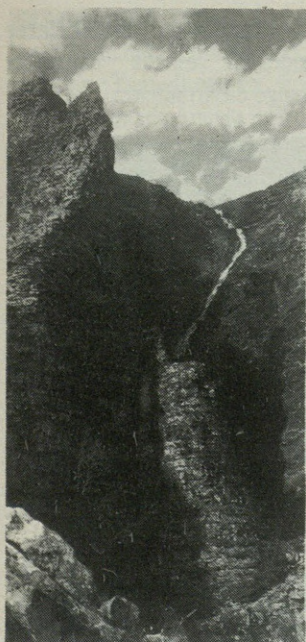
Osasunarer
arduraEPIKERATOPLASTIA,
MIOPEENTZAT
ITXAROPEN BERRIA

Frantzia asmatu ziren ukipen-lentilak duela zenbait hamarkada eta ordudanik mundu osoan erabiltzen dira miopia arinak zuzentzeko. Baina miopia gogorretan ezin erabil daitezke lentila horiek.

60ko hamarkadaren bukaeran, oftalmologo kolombiarrek korneako trasplanteak proposatu eta egin zituzten. Teknika hau berehala zabaldu zen, baina oztopo nagusi batekin: gorpuetatik lortutako korneak izoztu egin behar ziren 'mekanizatuakz' izan aurretik, hau da, hartzailaaren begi-kurbadurara egokitu aurretik. Eta izozketa horrek korneako zelulak suntsitu egin zituen, honek porrot-indizea dezente igotzen zuelarik (eta zalan-tza hauetan, kornea-tranplante horiek galeraziak ere izan ziren).

Parisen, J.L. Coudere irakasleak metodo berri bat jarri du martxan. Epikeratoplastia izenekoa, korneak bere hartan erabiltzen dituen, inolako prestakuntzarik gabe. Teknika honen arabera egindako 50 ebakuntzetan emaitzak apartekoak eta oso azkar-rrak izan dira: interbentzioa egin eta 48 ordu baino lehenago pazienteak bere ikusmen normala (berr)eskuratu du, eta zortzi-hamar eguneko ospitaleratzeari nahikoa izaten da kasurik gehienetan.

JABIER AGIRRE

Osasuna

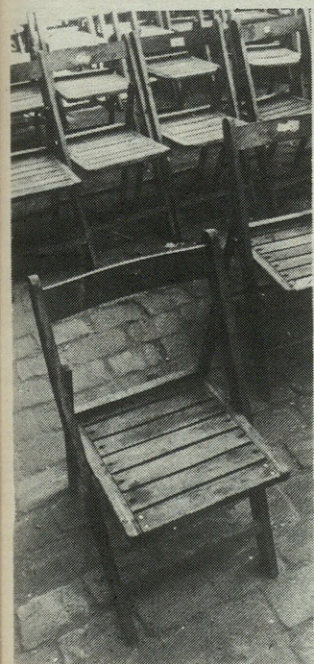
Elikadura

UHAZA OKELAZ BETERIK

Plater bitxi hau gauzatzeko, ondorengo beharrezkoak erabiliko ditugu: zortzi uhaza hosto luze, txerri solomo 150 gr., perrexila, sobia freskoa, curry hautsa, gaza, piperrautsa eta arraultz bat.

Lehenengo eta behin, perrexila eta sobia freskoarekin batera okela pikaturik utziko dugu. Entsaladontzi batetan arraultza, irabiatua, okela, espezia eta belarrek nahasten da. Nahasi honek hozkailuan atsedean hartzen duen bitartean, ur gazitu irakinean uhaza hostoak zuritu, berehala bapo sikatuz. Segidan hostoak okelaz bete, berauek pake-te bihurtuko ditugularik. Lurrunez egosi, hots, lurrun lapiko batetan ur pixka bat jarri eta pake-teak, berriz, zare gainean.

Sua itzalita, barealdia emango diogu. Mahairatu baino lehenago, gurin freskoz edo arroz zuria tomate saltsaz horni ditzakegu gozo eta ezohizkoa den honako janaria.

GORPUTZAKO JARRERA (2)

Jarrera egokia lortu ahal izateko, lehenengo eta behin gorputzako grabitate erdiguneak kontutan izango ditugu. Hona hemen ildo horretatik doazen zenbait aholku:

- Pisuzko objektu bat eusteko unean, bi eskuz heldu.
- Bizkarrezurra, belaunak eta aldakak makurturik lerrotapen egokienean mantendu, oinak aldentuta kokatuz.
- Eraman beharrekoa den zama zurengana hurbildu. Dena dela, beti narraz eramatea baino bultzatzea dugu komenigarriagoa.
- Lurretik gauzaren bat biltzen duzunean, belaunak makurtu lepoa ia zuzen gera dadin.
- Jezartzerakoan pelbisak jarlekuko bizkaraldea uki dezan eta bizkarrezuraren kurba gehiegizkoa ez dadila saiatu.
- Jarrera aldatu nahi izanez gero, oinak jiratu egingo ditugu urrats laburrez. Ez okertu inoiz ere bizkarra eta garondoa.
- Goikaldean dagoen objektu batetaraino heltzeko, berorretatik ahalik eta hurbilen egoten saiatu teinkadak azal ez daitezen.

Baina, azken finean, gorputzako jarrera psikismoaren ondorioa da, beraz, jarrera gorporala egokia edukitzeko, oinarrizko baldintza buruzko jarrera baikor eta orekatu bati eustea litzateke. hor baino ez datza lasaipen fisikoa izan aurretiko buruzko lasaipenaren garrantzia.

Lasaipen fisikoa gehiegi kizkurtu eta murrizturik dauden gorputz aldeak teink egin eta, bide batez, ahulduta eta bigunak daudenei tonua eman diezaieten ariketa fisikoekin lor daiteke.

E.MINTEGI

Ihardunaldiak

Galdakaon euskararen alde

Galdakaoko Andra Mari eta Adiskide talde pilotazaleek hainbat hitzaldi antolatu dituzte, udaleko Euskara Batzordeak 400.000 pezetatako laguntza ematen duelarik. Hitzaldi sorta honek orain gutxi udal kanpaina izan zen 'Euskaraz bizitzeko' izenekoarekin lotzeko asmoa dauka eta berorretan kirola eta euskal kultura uztartu egiten dira.

Ziklo honi hasiera emateko pasadan asteartean, 12an, Julian Retegi eta Josean Tolosa pelotariak 'Pilotaren historia eta geroa' izenburuko gaia jorratu zuten. Bi egun beranduago, ostegunean, Kepa Uriarte eta Marzel Bedaxagar 'Euskarazko komunikabideak' gaiari buruz mintzatuko dira; eta 19an Mitxael Pueys psikologoak eta Luis Maria Alberdi pilota teknikoak 'Pelotarien prestakuntza fisiko eta psikikoa' -z egingo dute hitz.

21an, ostegunez, Iñaki Perurena eta Jose Maria Gisasola harri-jasotzaileak eta Jose Angel Irigarai idazlea izango dira partaide 'Euskera eta bizitza' deiturikoa aztertzeko.

Euskal kulturari buruz mahain-guru bat izango dugu 27an, han bertan Benito Lertxundi kantaria egongo delarik; eta biharamunean, Mikel Mindegia eta Kepa Atutxe aizkolariek Herri Kiroletaz egingo dute berba. 29an, ostegunean, berriz, Joseba Ariznavarreta Euskal Herriko historiaren mintzatu da; eta azkenik, hitzaldi multzo hau azkentzeko, 30an kultura tradizionalari buruzko mahaingurua plazaratuko da.

Hitzaldi guztiak udal bibliotekan eta arratsaldeko 6,30etatik aurrera gauzatuko dira.

Botoia sakatu aurretik

'Galipolli'

● Astelehenean, 16.05etan, **'Deabruaren maskara'**. Bere garaian erreta hil zen sorgin bat, bikote baten zuhurgabetasunari esker, berpiztu egiten da. Bere bórre-roen ondokoengan mendekatzeko erabakia burutu nahi du.

Zuzendaria: Mario Bava. Antzezleak: Barbara Steele, John Richardson eta Andrea Checchi.

● Asteartean, 15.55etan, **'La Viaccia'**. Emagaldu eder batengatik dena galtzen duen gizon baten istorioa.

Zuzendaria: Mauro Bolognini. Antzezleak: Caludia Cardinale, Jean-Paul Belmondo eta Pietro Germi.

● Asteazkenean, 16.00etan, **'Lehen amodioa'**. Printzesak hiria utzi eta landetara alde egin behar du. Sua, hildakoak eta soldaduen artean, Alexander eta Sinadiaren artelo amodioa sortzen da.

Zuzendaria: Maximilian Schell. Antzezleak: John Moulder-Brown, Dominique Sanda eta Valentina Cortese.

● Asteazkenean, 21.00etan, **'Cincinatti Kidd'**. Gazte bati, emakumeak baino, jokoa gehiago atsegin zaio eta poker erregearen tutulua lortzeko borrokatzen du.

Zuzendaria: Norman Jewison. Antzezleak: Steve McQueen, Edward G. Robinson eta Ann Margret.

● Ostegunean, 15.55etan, **'Ilargi Beltza'**. Quint, Gobernuaren alde ekiten duen lapur profesionala da. Garrantzi handiko informazioa duen ordenagailu diska bat, lastereketa ko-txe batean ezkututzen du.

Zuzendaria: Harley Cokliss. Antzezleak: Tommy Lee Jones, Linda Hamilton eta Robert Vaughn.

● Ostirala, 15.55etan, **'Di-bortzioa italiar erara'**. Di-bortzioa legezkoa ez denez, senarrak emaztea akabatu nahi du.

Zuzendaria: Pietro Germi. Antzezleak: Marcello Mastroianni, Daniela Roca eta Stefania Sandrelli.

● Ostirala, 21.00etan, **'Hau**

egoera larria'. Argiaz huts egiten du ospital batean, egoera jasangaitza bilakatuz.

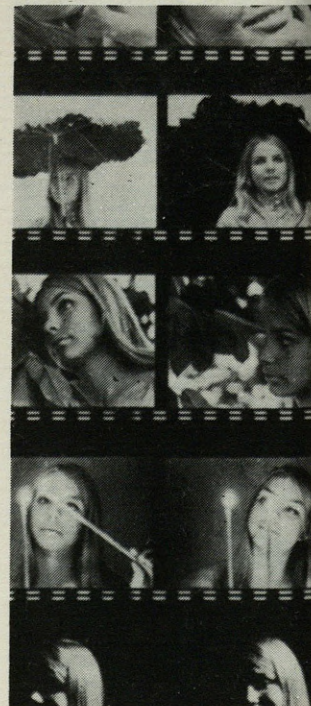
Zuzendaria: Michael Apted. Antzezleak: Richard Pryor eta Rachel Ticotin.

● Larunbatean, 23.50etan, **'Galipolli'**. Bi korrikalari lagun-en istorioa eta amaiera odoltsua Galipolliko borrokan.

Zuzendaria: Peter Weir. Antzezleak: Mel Gibson, Mark Lee eta Robert Grubbe.

● Igandean, 15.25etan, **'Habitua aldaketa'**. Hiru mo-jak sendagile batekin habitu al-daketa pairatzen dute.

Zuzendaria: William Graham. Antzezleak: Elvis Presley, Mary Tyler Moore eta Barbara Mc Nair.

Ikusi baietz!

● Larunbatean, 21.15etan, **Bob Marleyren kontzertua.**

● Igandean 21.15etan, Gabon kantak. **Luciano Pavarotti**ren kantak, Montrealeko Notre-Dame katedraletik.

● Ostiralean, Kirolez Kirol saioan, **nazioarteko futbola, boxeo edo pelota partiduak.**

Ikusitakoak ikusita**Izokin kolorezko telebista (1)**

Egia bada euskal komunikabideek espazio handia eskaintzen diotena politika alorrari, bertako gizartearen ispluarena (kasuaren arabera, konkabo ala konbexoa) eginez, are egia haundiagoa da egun ekonomiak hartzen duena lehentasuna. Eta notizia funtsean gatazka baldin bazen, gaur ez da iadanik. Lan gatazkak egunerokoak izanik, ezin da berria izan lantegi batetako langileen greba edo beste horrelako komenioaren sinadura. Berria, aitzitik, Boltsa edo Burtsaren baloreek ekartzen dute. Zenbakitxo hoiek dira egunero berriak, egunero berri.

Ondo baino hobeto ulertu du hau erakunde ekonomiko batek, eta horra hor ETB-2ko 'Ventana Economica', eguneko berriak eskaintzeko prest. Oro har programa zuzena eta egokia da. Grafikoen ugaritasunak irakurritako testu luze eta mardulak irensteko laguntzen du; dekoratuan, larru beltzezko besaulki dotoreak, pertsiana meheek eta tartean apenas antzematen ez diren edifizio garaiek, filmetako emakume garaile-garaipentsuaren itxurako aurkezleak erabateko giroa ezartzen dute.

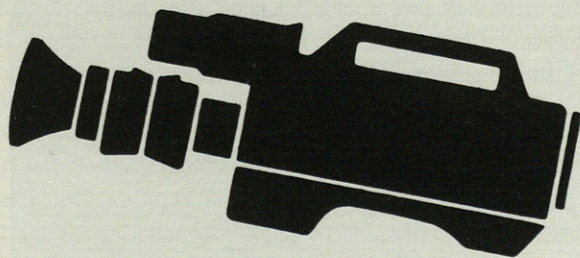
R.M. MARTIN SABARIS

● Igandean, 18.25etan, **'Winchester 73'**. Tiratzaile onerarentzat mota honetako arma bat eskaintzen da lehia-keta batean.

Zuzendaria: Herschel Daugherty. Antzezleak: Tom Tryon, John Saxon eta Dan Duryea.

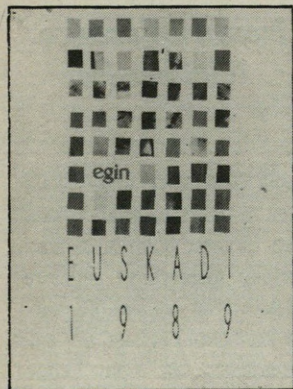
● Igandean, 00.10etan, **'Animaliak ederrak dira'**. Animaliei buruzko istorioa.

Zuzendaria: Jamie Uys.

Liburuak

JOSU LANDA

ALDIZKARIAREN IZENA:
ANUARIO EGIN — EUSKADI
1989.

EZAUGARRIAK: EGIN-EN
URTEKARIA. 1989KO
ABENDUA. 800 PZT.

Urtekariek izan ohi duten zaltasunik haundiena berritasunarena da. Urtetik urtera zer edo zer berria eskaintzea eta irakurlearengan errepikaren inpresioa ez sortaraztea, are arazo latzagoa bilakatzen da honelako argitalpenetan. Inpresio horixe ekiditzeko saioa inoiz baino emankorrago suertatu zaie aurtengoan. Benetan eduki berrituaz datorkigu urtekaria, eta horrezaz gainera, oso ongi eta modu garbian egituratua.

Eduki aldetiko saio berritzaileena beharbada iritzi-kolaboratzaileen aldetik eman da, «Egin»en urtekarian orain arte ikusi gabeko aurpegi berri asko bait daude bertan. Euskal idazleen artean, Eugenio Arraiza, Joxe Azurmendi, Jon Enbeita, Manex Goienetxe, Alfontso Irigoien, Patri Urkizu eta Joxemi Zumalabe. Carlos Santamaría edo Artemio Zarco bezalakoekin

ondoan, nazioarteko elkartasun erakusgarri bezala uler daitezkeen beste mordoak ere badago: G. Adams, R. Clark, X.L. Méndez Ferrín, C. Otamendi, e.a. Esfortzu aipagarria eritzi-emale berriak biltzearena.

Urteko gai zentral bezala, behar zuen moduan, Argeleko negoziazioa hartu dute, eta horri buruzko komunikatu sail osoa bildu dute faksimil modura. Dokumentazio horretarra berriro ere jo beharko denez, baliagarria gertatuko da dudarik gabe.

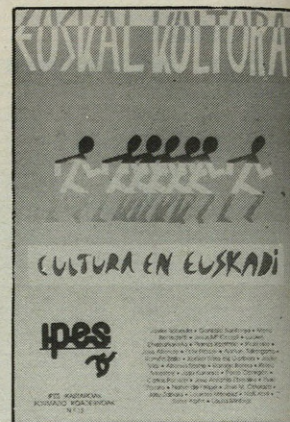
Hala eta guztiz ere, urtekari honek eman duen aurrerapausurik nabarmenena, gure ustez, aurkibideei dagokienez. Izan ere, era askotako aurkibideak eskaintzen dira, honelako argitalpenek irakurleei erakarri ohi dien trabarik haundiena gainditzearren: gauzak erraz eta azkar aurkitzea. Kronologia guztia gaien arabera sailkatuta dago aurkibide batean; beste batean estadistika (ugariak bait dira) guztien zerrenda ematen

da; gauza bera pertsonaiekin, firmekin eta kirolari dagozkion datuekin. Modu horretan, erraz izango du irakurleak interesatzen zaion daturaino iristea, eta urtekaria askoz erabilgarriagoa bilakatzen da.

Aspalditxo lortu zuen «Egin»en urtekariak liburutegietako kontsultategi derrigorrezkoa izatea. Lorpen horretan sakonduz aurrerapausu garrantzitsuak eman ditu aurtengoan.

IZENBURUA: EUSKAL
KULTURA / CULTURA EN
EUSKADI.
EGILEA: ASKOREN ARTEAN.
ARGITARATZAILEA: IPES.
FORMAZIO KOADERNOAK.

Ohitura ederra hartu du IPE-Sek, burututako formazio ikastaro guztiekin liburu bana argitaratuz. Iazkoaren gaia «Ema-

kumea Euskal Herriko Historian» izan bazen, aurtengoan «Euskal kultura / Cultura en Euskadi» izan da. Garbi utzi beharra dago, nahiz eta izenburuak nahasirako joera sortu ahal izan, «Euskal kultura» eta «Kultura Euskadin» ez dituztela...nonimotzat jotzen antolatzaile-argitaratzaileek, baina eztabaidarako gai bezala planteatzen dutenez, kontrakorik ere ez dute abiapuntutzat hartzen. Abiapuntuko klarifikazio falta norrek liburu osoan zehar antzematen diren huts asko argitzen —batzutan ez ikusiarena egiten— laguntzen digute.

Lehen atalaren barruan, hiru pentsalari famaturen artikuluhitzaldiak biltzen dira, sarre-ora orokor gisa baliatzeko asmoz. Hirutatik bakarra da gure ustez funtzio hori betetzen duena, Javier Sádabarena, geure errealitatean konkretatzen nahiko errazak diren zenbait burutapen argituz: kultura politikoaz, alternatiboaz, herri-kulturaz, kultura nazionalaz, etab. Zer pentsatu dezente eragiten du Sádabarenak. Beste bienak, berriz, lekuz aski kanpo gertatzen dira. Mario Benedetti-rena hango errealitateaz ari da batik bat eta zaila da balio unibertsaleko konklusiorik ondorioztatu

Puntako argitalpenak

(Bilboko «Verdes» liburutegiak emandako datuak)

LITERATURA

- 1.— «Obabakoak», Bernardo Atxaga. Erein.
- 2.— «Sokratikoez ere badute ama», Andoni Egaña. Erein.
- 3.— «Mugetan», Hasier Etxeberria. Elkar.
- 4.— «Odolaren mintzoa», Xalbador. Auspua.
- 5.— «Txakur zaunkak atean», Juan Martin Elxepuru. Elkar.

OROTARIKOAK

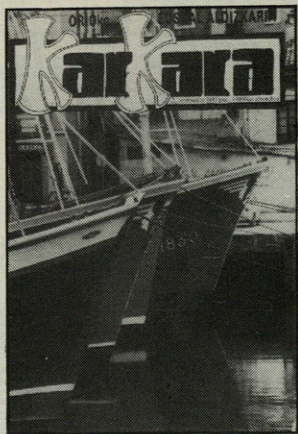
- 1.— «Euskal Herriaren Yakintza», R.M. Azkue. Espasa-Calpe.
- 2.— «Gerra osteko literatura», talde lanean. Labayru ikastegia.
- 3.— «Esamoldeak», Maizpide euskaltegiko irakasleak. Gerriko.
- 4.— «Bizkaiko mendietan zehar», taldea lanean. Sua.
- 5.— «Euskal Autonomia Elkarteko ornodunak», talde lanean. Eusko Jaurlaritzak.

ztea. Gauza bera Gonzalo Santojorenaz, frankismoko kultur-gintza espainiarrari buruzko Kongresu baterako egokiagoa.

Bigarren atala da gure ustez gaiari sustraienetik heltzen diotena. Hainbat hizlari edo 'txostengile'ren laguntzaz zenbait saili errepasoa egiten zaio: Kultura instituzional eta herritarra, Euskal kultura, Hirigintza, Aisia, Komunikabideak, Arte Plastikoak... Hitzaldi guztiak banan-banan hartuta interes berezikoak dira bertako kultur-gintzarako, baina guztien arteko lokarria oso hutsala gertatzen da, antolatzaileen egitasmoa oso airean bezala, eta ikutu ere egin gabeko hutsuneak nabariak dira.

Hirugarren atalerako, hiru mahai-inguru hautatu ziren Ilkasko hartan. Lehena antzerkiaz. Mahai-inguru honetako partaidetza nolakoa, desarroiakoa halakoa. Hain partaide heterogeneoak aukeratuta, eusko antzerkiaren identitateari buruzko eztabaida baino ezin zen sortu eta, zinez, euskal antzerkiak dituen beste arazo askoz ere larriagoei buruz ez da hitzik agertzen. Bigarren mahai-ingurua musikaz da. Hor bai hitz egiten da arazo praktikoetatik, baina euskal musikaz aitzakia Iñaki Zarata bezalako bati halako protagonismoa emateari tonuz kanpoko deritzogu. Azkenik, hirugarrena «Sexismoa eta kultura» da. Artikulu-sail honetan kulturen sexismoari buruz oso erreflexio baliagarriak eskaintzen dira baina gehientsuenak teoria mailan, gaur egungo egoerarekiko konprezio eskasekin.

Halere, tonu orokorrean asmatu ez bada ere, hogeitabostetik gora pertsonaren eritzi arrazoituak biltzen dituen liburuak aintzakotzat hartu beharreko gauza asko eta asko eskain behar. Merezi du, beraz, irakurtalditxoren bat IPESen azkenekoak.

ALDIZKARIAREN IZENA:
KARKARA.

EZAUGARRIAK: ORIOKO EUSKAL ALDIZKARIA. 2. ZENBAKIA. 1989KO ABENDUA.

San Pedrotan kaleratu zuten aurrena, eta sei hilabete beranduago hona hemen bigarren alea. Herrietako prentsaren barruan, marka bat badu Orioko «Karkara» honek: nahiko biztanle gutxi herri baterako egina izatea. Eta estraineko zenbakiaren oihartzunari begiratuta, arrakastaz ekin diotela begibistakoa da; 5.000 biztanletako herri batean 500 aldizkari salduta zaila da bestelakorik esatea. Garbi dago herrietako prentsaren eraginak hortik etorri behar duela, jendeari gertu dituen gaiak ikutzetik, baina 10 biztanleko aldizkari bat kolokatzeari pentsa litezkeen arrakasta on guztiak baino harago doaz. Maila hari eutsi egin behar halere.

Aurrekoan bezala hain azkar ez agortzeko, ale gehiago kaleratu dituzte bigarren zenbaki honetatik, baina hori ez da nahikoa. Eduki aldetik ere, lehen-goari eutsi diote, hau da, orotarrek oso beren bezala sentitzen dituzten alorrei garrantzi berezia emanez. Ildo horretatik, sagardoaren inguruko kontu zahar batzu ageri dira bi orrialdez, baita arraunketari

zazpi orrialde luze eta mamitsu eskaini ere. Horrezaz gain, aldizkari honek Orioko herriaren sorrera argituko dizu, eta bide batez bertako kanta zahar batzu berreskuratu ahal izango dituzu. Orioko saregileekin izandako elkar hizketa aipatzekoa da dituen kazetari balio haundiengatik.

Xabier Lizaso literaturgile gazteari jasotako galde-erantzunek bide ematen digute kutsu askoz periodistikoagoa duten beste zenbait atal ere aipatzeko, hala nola, inkesta fotografikoa etxebizitzak aurkitzeko zailtasunei buruz, guraso-eskolari buruzko berriak... eta guztien ginetik, «teledi Orioa» sail guztiz orijinala, izenak adierazten duen bezala, herriko berri-zurumurruez eta umore haundiz osatutako hitzezko «telediarioa».

denez. Baina ez, Durangoko probokatzaile kuadrila hau ez da sekula zerura igoko, bekatu larregi egiten dituzte eta.

Lehenengo bekata nagusi den literatur giroari barre egitea da. «Gure» giro kulturalak aiton hilzikuna dirudi. (...) Guk, aitonaren ilobarekin penaltiz ezkondurikook ez dugu lotsa handirik gure parte bihurrieriaz eta kopeta tximur-tu barik hartzeko».

Bigarren bekata suabeagoa izan daiteke (segun eta zeinentzat): hit-paradeen lasterketa eroan parte hartu nahi ez izatea. «...hemen gatoz, poema narru bat argitaratu ondoren hitzaldiak ematen hasi ez garen bakarrenetarikook».

Hirugarrena, probokatzaile posea disimulatzen ez saiatzea, beren buruak ezertaz zurtzen ez ahalegintzea. «Irakurleak berehala antzemango dio egin dugun aurrerapausu literarioari: adjetiboan jarioan, joskera zaindu eta jatorrean eta pertsonaien perfil psikologiko orraztuetan batipat (trama sendo eta korapilatsuagoak gauzatu ditugu, epanadiplosiak ere bai, hainbat metonimiren atzetik)».

Laugarrena, lagunetako batzuk erderaz idazten dute, eta zer! Ez gara damutzen.

bekatu txikiena (edo haundiena, nork daki) bukaerarako utzi dugu: manifestuek zerbaiterako balio dutela pentsatzea. «hogei txistukada gorra ernatzeko» izeneko separata-manifestuaren barruan ezker-eskubi eta gusto guztien kontra jotako hamaika makilkada irakur daitezke. Zentuzko makilkadak, arrazoiz beteak, baina zerurako indultzentziarik sekula erakarriko ez dietenak.

Beraz, infernura, eta guk, haiekin batera joateko meriturik egin nahi genituzke, ezinezkoa dela jakinda ere. Txistulari-damboliñero hauekin seguru duzu: ongi pasau, eta gitxi gastau (txanpon gutxi batzuren truk eskuratu bait duzu aldizkaria.

Txistu y Tamboliñ...

**Y vosotros los vascos.
¿Que quereis?**

ALDIZKARIAREN IZENA:
TXISTU Y TAMBOLIÑ... (Y VOSOTROS LOS VASCOS, ¿QUE QUEREIS?)
EZAUGARRIAK: 4. ZENBAKIA. 1989KO ABENDUA.

Hirugarrenaren ondoren berpiztu egin da «Txistu y Tamboliñ» aldizkari zapoetsua, laugarrena kalean jarri berri dutela. Aspaldian ez gaitu hainbeste poztu berbiztialdi batek. Heriotza iragarri, burutu... eta gainera osteria biztu. Zeruetara igozteko falta zaie soilik, antza

Aingeru zaindariak

Harlem New York-eko auzo beltza da, bertako bereizitasuna, zuri bat bera ere ez dela bizi, den denak beltzak bait dira.

Harlem-go bihotzean galdurik zabiltzanean eta bertan dabilen zuri bakarra zarela ohartzen zarenean, ez duzu beldurrik izaten, nolabait beraiekin bat zatozelako eta ez dakizu ze sentimendu arraroagatik, haietako bat zarela sentitzen duzulako.

Harlem-go beltzak beren etxeetako eskaileretan eserita daudenak edo leihoetatik begira diharduenak, ez dira mugitzen, ez dute ezer egiten, begiratu bakarrik, baina ziur daude, galdurik dabilen zuri hura ez dela New York-ekoa, ezta Estatu Batuetakoa ere, bertako zuriak ez bait dira galduek egiten beltzen artean.

Lehenbiziko aldiz New York-eko metroan sartzen zarenean ez duzu beldurrik sentitzen, eta ez zara gogoratzeko estadistiketan irakurri duzunarekin, alegia, minituero edo behar bada bigarrena: bortxaketa, lapurketa edo heriotza bat gertatzen denik.

Den dena begiratzen duzu, begi berdedun beltza, marraz zikindurik helden diren trenak, bere buruarekin bakar bakarrik mintzo den mutil goxoa edo metroko izkina batean etzanik, usteltzen datzan pertsona eta hainbat eta hainbat gauza. Hori dela eta, metroko trenen batean sartu eta batera eta bestera dabiltzan txapel granate-dun batzuek ikusten dituzueneari eta aingeru zaindariak direla esaten dizutenean, ez dakizu zer zaintzen duten.

Aingeru hauek metroko ordena gordetzen duten borondatezko zibilak dira; nahiko polizia ez dagoela esan eta hauek ugaritu bitartean, dena zaintzen dutela diote.

Orain aingeru zaindari hauek Euro-para etorri dira, Parise eta Londresgo metroak gordetzen hasi dira eta emeki emeki, Europako hiri handi guztietara zabalduko dira, nahiko polizia ez dagoela aitzakiaz.

Zein ederra den metrorik ez dagoen herrian bizitzea eta gutxienez aingeru zaindariatetik libre izatea.

AMAIA LASA ALEGRIA

Aparrik behar ez duen

DURANGOKO Azokak, aurreko azken edizioetan somatutako barealdia gaituz, berriro ere euskaltzaileen kultur bilgune erreferentzial nabarmenenetarikoa bilakatzea erdietsi zuen arrakastaz. Jendeak erruz erantzun zion euskal liburu eta diskoen erakustegi erraldoiari iragan asteburu luzean barrena eta, aukera profitatuz, Azokaren inguruan hainbat ekitaldi eta biltzar burutu ziren, datoren urteari begira kultur gintzan eragin esanguratsurik bidera eraz ditzaketenak: Euskal Herrian Euskaraz (EHE) erakundearen batzar nazionala —bere sorreraren 10. urteurrenean—, Euskaldun Kazetarien Elkartearen (EKE) eraketa, edota euskarazko egunkariaren aldeko bultzagileen bilkura.

Durango Azokaren aurtengo edizioa erreferentzia puntutzat hartua izan liteke aurreantzean euskaltzaileen aldetik, ez bakarrik kultur gintzaren eragile diren plataforma ezberdinen indartzeagatik, bai eta kultur gintzaren ondareetako bat den argitalpenen produktzioaren diagnosi modukoa egiteko eskaini duelako.

Argitalpen produkzioaren balantzeak egiten entseiatu dira komunikabideak erabiltzeko amaiera gertatzen duen delarik, batik bat liburuaren alorrean.

ARGITALPEN produkzioaren balantzeak egiten entseiatu dira komunikabideak erabiltzeko amaiera gertatzen duen delarik, batik bat liburuaren alorrean. Argitalpenaren alorrean arreta berezia eskainiz, eta beheko marraz ugaritu ahal izan zuten liburgintzaren diagnosi diagrama baten erakusteko: 1979. urtean kaleratutako 242 liburuetatik 774etara heldu 1988. ean, 79an inprimatutako 35.000 orrietatik 111.500era iritsi zela 88an, eta besteak beste.

Euskal kultur gintza osasuntsu baten aurrerapena egiten agertu zaizkigu komunikabide batzuetako kazetari-medikoak: «Egunerako liburu baino gehiago argitaratzen dira euskaraz» edota «1979tik 1988ra euskaraz argitartutako liburuen kopurua absolutotik eragin handia gora egin du» irakurri genuen Deialan.

Liburugintza

(89-10-29); «Se escribe y vende más que nunca», «las tiradas medias oscilan en torno a los 2.500 libros, mucho más que en castellano, proporcionalmente» edota «una literatura sin chapela y con buena salud», El Diario Vasco-n (89-10-29); bi egunkariok egun berean (?).

Baina aski da ohartzea —ikus grafikoa— euskaraz lehen aldiz argitaratutako liburuen gramak behera egiten duela eta itzulpen-entzadak eta elebiko liburuek gora, jabetzeko begi aurrean espejismo bat ezarri nahi digu. Eta euskal liburugintzak zerbait behar du baldin badu, hori, aparretan bizi nahi izateak da.

Areago oraindik literaturari gagozkiorarik —«una literatura con buena salud» (!)—: 1985. urtean izan bait zuen muga gorena 150 liburu eta gero beheraka 1988ko 126 libururen kopururaino; jakinik gainera produkzio-eraketa haur literaturaren alorrean kokatzen dela %70az.

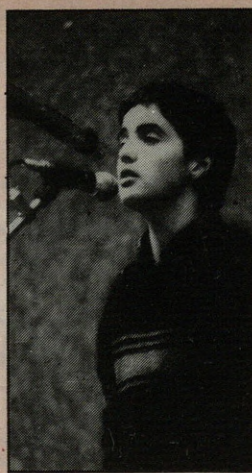
Eta komunikabide horien konklusio faltsuen pareko, Gasteizko Gobernuak gazte-lerazko liburuen produkzioarako dirulaguntzak ezartzeari ekingo diola jakitera eman zuen. Elebiko liburuek zein diagnosi diagramatan kokatuko dizkigute orduan?).

DISKAGINTZAK tratu berezia jaso zuen Durangoko Azokaren edizioan, euskarazko hitzez kaleratuak baino ez bait ziren ametitu erakusketan, gaur egungo produkzioaren nolatan errealitate zuzenagoa eskaini zuela gisa honetan.

Gerediagi Elkartekoen erabakien artean premiazko bati erantzun zioten: liburugintza eta diskagintza Azokaren gune berean kokatzea, nahiz eta aski bereizirik aurkeztu ziren. Beharbada musikazaleek somatuko zuten diskagintzaren alorrean hutsunerik, azken urteotan makinabat talde berrik plazaratutako maketa kasetentzat ez bait zen gonbidapenik egokitu, eta aurrerantzean badirudi argitalpen molde horrek berebiziko indarra hartuko duela. Mereziko luke horien erakusteko saio-erarik burutzeak, musika produkzio orokorra borobiltzeko behinik behin.

GORKA ARRESE

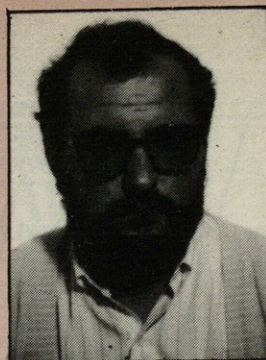
J. Sarasuak puntua jarrita

Jon Irazabal
(Durangoko Azokako
Koordinatzailea).

— Pasatu berri den Durangoko Azokan berrikuntza bat nabarmendu da diskagintzaren alorrari dagokionez. Lehen gaztelerazko hitzez osatutako diskoek lekurik baliatzen baldin bazuten, aurtengoan euskarazkoak izan dira soilik stand-etan erakusgai.

Zergatik erabaki du hori Gerediagi Elkartea antolatzaileak? eta zergatik ez da berdin jokatu liburugintzaren esparruan ere?

Aurtengo Durangoko Azokan diskoen sailean erdarazkorik ez onartzeko erabakia hartu zuen Gerediagi Elkartea. Zergatik hartu zen erabaki hau, eta zer dela eta alde hau diskoen eta liburuen tratamenduan?

Gure ustez liburuen arloan, euskarazko liburugintza nagusitzen ari dela erakusten digute azken urteetako azokek. Nahiz eta euskarazkoekin batera gaztelerazko edo frantsesezko liburuak ere egon, hauek ez dute arrisku handirik ekartzen euskarazko liburugintzarako.

Diskoen arloan arazoa alderantzizkoa da. Erdal diskogintza nagusitzen ari da edo behintzat gure azokan garrantzi handia hartzen ari zen. Hasieran, erdal musika egiten zuten talde eta diskoetxeentzat Durangoko Azoka oso marginala zen ('de vascos') eta ez ziren hurbiltzen. Baina, gero, Durangon saldu egiten zela ikusiz etortzen hasi ziren eta euskal diskagintza baztertzeko. Azken urteetan, adibidez rock erdaraz egiten zuten taldeek presentzia gehiago zuten euskarazkoekin baino. Ikusi dugu, bide honetatik, laster beste hainbat ere hurbiltzen hasiko direla.

Gure filosofia ez da mundu hori potentziaztea baizik eta euskara ardatz harturik egiten den kultura bultzatzea. Beraz, diskogintzan, azkoka euskarazko letrak dituztenetara edo bertan egindako melodia hutsezko diskoetara mugatu dugu aurtengo azoka.

Atrebentzia ez bada

Azpeitiko Tokapeten biharamuna

AURTENGO Azpeitiko Antzerki Topaketek obra berri eta estreinaldiak ekarri dituzte taulara urtearen amaiera honetan, nahiz eta gaztelerazko obra batekin hasiera eman («Flaminio»). Balantze baikorra egingo du Eusebio Larrañagak, eta tantoa markagailuan bere alde ezarriko.

Baina Eusebio Larrañagak badaki, abenduarekin batera heldu diren antzeslanengatik izango duela edizio honek 'arrakasta'; eta badaki, halaber, obra horiek taulatu baldin badira, antzerki taldeen esfortzuari esker izan dela soilik, Gasteizko Kultur Saitetik dirulaguntzak ukatu zaizkien ostean —Ttañttaka, Geroa eta Bederen-i salbu—.

Eta Jaurilaritza ohartu da honez gero: profesional deitu dituen antzerki produktora subentzionatuek gaztelerazko bertsioak primatu dituztela, eta gehiengoak ez duela ezta euskarazko bertsio derrigorrezkoa ere egin; euskal antzerkigintzako taldeen gehiengo diskriminatuta utzia izan dela dirulaguntzarik gabe; hain zuzen, diskriminatutako talde horiek egin dutela euskarazko antzerki bakarra, aurrekontu laburrez, modu duinean eta antzerkiarekiko maitasun eta militantziaz; euskal antzerkirik ez dela zirkuitatu urtean zehar, eta gisa honetan Azpeitiko Antzerki Topaketak urtean behingo euskal antzerkiaren ghettoa bilakatu dela... eta abar —ugari bait legoke aipatzeko, eta hemen toki gutxi—.

Eusebio Larrañagak balantze baikorra erakutsi nahiko digu. Baina, lastima, antzerkizaleok ez gara itsu! Azpeitiko Antzerki Topaketen biharamuna beltz iragarri dute egunotan hain estimatu eta txalotuak izan diren talde amateurrentzat, hots, euskal antzerkiarentzat.

GORKA ARRESE

Euskarak eta komunikabideen normalkuntzak denon laguntza behar

ABENDUAREN 10ean lan talde berria sortu zaigu, euskaldun kazetarien elkarte. Lehen ere egon da saioaren bat kazetarien kolejoiek duten probintzi eraketa gaitzitu nahian, baina ez dute lortu. Elkarre honen helburu nagusia honako hau da, «Euskal komunikabideen (telebista, irrati eta aldizkarien) normalkuntza prozesuan bultzada eta laguntza ematea». Ongi etorria eman nahi diot ARGIA aldizkariak eskaintzen dizkidan lerro hauek eta euskara eta Euskal Herriaren aldeko lanean bizitza luzea opa.

ESAN dezadan hasiera-hasieratik elkarre honen bere ateak Euskal Herri osoko, hau da, Hego eta Iparraldeko kazetari guztientzat zabalik dituela. Norbaitek galde lezake zentzurik ote daukan gaur egun holako elkarreak. Catalunya, hizkuntzari dagokionean gu baino aurreratuagoak daudela uste izanik, jo genuen informazio bila, han zertan ari ziren jakin nahian, eta espero ez genuena aurkitu genuen: han ez dute EKEren antzekorik, ez eta horren beharrik, beren hizkuntza (kataluniera) gizartearen eta komunikabideetan askoz normalduagoa bait dute guk gurea baino. Hona hemen honen frogatxiki bat: hango kazetarien kolejoetan eguneroko hizkuntza eta hizkuntza normala kataluniera dute. Tokitan gaude Euskal Herrian! Gertakizun batek argi dezake esan nahi dudana. Gure igande goizeko batzarra

bukatzean, han egondako gazte bat hurbildu zitzaidan eta piska bat lotsaturik edo, galdera hau egin zidan gaztelera ederrean: «¿Me podrías resumir lo que habéis tratado?» Aho zabalik utzi ninduen baina berehala erreakzionatu eta eman egin nion erantzuna, bere lana ari bait zen betetzen. 'El Correo Español' egunkariaren izenean zetorren eta euskaraz ia ezertxo ere ulertzeke, batzarrean esandakoaren berri jaso nahi zuen. Hara bidali zutenek zer zuten buruan, euskaldun kazetarien batzarrera kazetari erdalduna bidaltzerakoan? Zer egin berriro ere holakorik gerta ez dadin?

ELKARTE honek, euskaldun kazetarien elkarte, alegia, badu, ene uste-tan, azpimarratzea me-rezi duen besterik. Zein sar liteke elkarre honetan? Partaidetza dela eta, honela dio oinarritzko agiriak

bere azken puntuan: «Elkarre honen ki-de izateko nahikoa da euskaraz duintasunez aritzeko gai izatea eta, nola-bait, kazetaritzan ihardutea». Beraz, ez da inongo titulorik eskatzen.

Adibidez, irrati libreetan saioak egiten dituzten euskaldunek edota zenbait herritan ateratzen diren aldizkari-tan idazten duten euskaldunek, horiek de-nek tokia dute EKE-n, beren saioak edo artikulua erdaraz egiten badituzte ere edo egin behar badituzte ere.

KOMUNIKABIDEETAKO kazetarien artean, nork ez du euskaraz lana egi-teko era askotako ozto-porik aurkitzen?

Kazetari euskaldunen artean, nork ez du komunikabide askoren erdararen al-deko dinamika aldatu nahi erdararen mesedetan?

Kazetari euskaldunen artean nork ez du berriak zabalduko litzuzkeen agen-tziarik nahi?

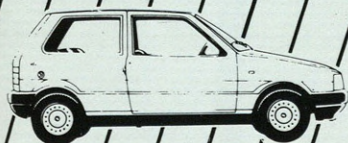
Kazetari euskaldunen artean, nork ez du gure herrian ematen diren prentsa-urre ofizialetan eta bestelakoetan hizla-riek euskara ere erabiltzea nahi?

Kazetari euskaldun hauekari-koa bal-din bazara, ez egin dudarik: Zatoz EKE-ra, euskarak eta komunikabideen nor-malkuntzak zure laguntza ere behar du-te.

TXEMA AUZMENDI
(Donostia-Loiola
Irratiko kazetaria)

FIAT-eko AUKERA

FIAT

FIAT UNO

FIAT UNO

FIAT UNO 45 FIRE 3 P (4V).....	1.028.830
FIAT UNO 45 FIRE SUPER 3 P.....	1.148.530
FIAT UNO 45 FIRE SUPER 5 P.....	1.199.670
FIAT UNO 60 FIRE 3 P.....	1.213.700
FIAT UNO 60 FIRE 5 P.....	1.258.920
FIAT UNO 70 SX 3 P I.E.....	1.389.260
FIAT UNO 70 SX 5 P I.E.....	1.439.800
FIAT UNO TURBO I.E.....	1.677.870
FIAT UNO DIESEL 3 P.....	1.358.670
FIAT UNO DIESEL 5 P.....	1.449.110

FIAT

FIAT CROMA

FIAT CROMA

FIAT CROMA CHT 100 CV.....	2.374.150
FIAT CROMA 2.0 I.E. 120 CV.....	3.118.950
FIAT CROMA TURBO DIESEL 92 CV.....	2.738.570
FIAT CROMA TURBO DIESEL 118 CV.....	3.113.630

FIAT

FIAT TIPO

FIAT TIPO

FIAT TIPO 1.400.....	1.580.406
FIAT TIPO 1.400 DGT.....	1.707.288
FIAT TIPO 1.600 DGT.....	1.830.978
FIAT TIPO 1.900 TURBO DIESEL.....	2.218.008

FIAT

FIAT REGATA

FIAT REGATA

FIAT REGATA MARE.....	1.399.950
FIAT REGATA RIVIERA.....	1.567.530
FIAT REGATA DIESEL SUPER.....	1.661.960

MATRIKULATU ONDOKO
PREZIOAK

AUTO ADARRA BANATZAILE OFIZIALA

Txingurri pol. z/g. Tf.: 397241. HERRERA-Donostia. Gran Vía, 7. Tf.: 288983. GROS-Donostia.

Electricidad AYA. Zarautz. Tel.: 834618 / IZARRA. Ibarra-Tolosa. Tel.: 670070 / GARAGE USURBIL. Lasarte. Tel. 362463

SAN CRISTOBAL. Beasain. Tel.: 883908 / NIETO ANAIAK. Beraun-Erretereria. Tel.: 525290

TALLERES ACHAGA. Hernani. Tel.: 557232 / TALLERES JOSE-RA. Pinar kalea. Irun. Tel.: 613217.

FIAT

PUNTAKO TEKNOLOGIA

**EUSKAL
KULTURAREN
URTEKARIA
89**

Funziog

HOTEL
WILLI BILBAO

Eusko Eskola Publikoaren
Lehen Ingurunea
Pintor Arriaga
de la Roca

7B 3212

ARCIA